

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
TIESĪBU TEORIJAS UN VĒSTURES ZINĀTŅU KATEDRA

MAGISTRA DARBS

LATVIJAS MEDIJU IETEKME UZ TIESNEŠU NEATKARĪBU UN
OBJEKTIVITĀTI

Autore: Elīna Kaliksone

Stud. apl. Nr.: eb12048

Darba vadītāja: prof. Dr.iur. Sanita Osipova

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Tiesa ne tikai spriež tiesu, bet arī nodrošina taisnīgumu valstī. Lai to spētu izdarīt, ir nepieciešams, lai tiktu nodrošināta tiesnešu neatkarība un objektivitāte. Objektivitāti garantē tiesnesis personīgi. Neatkarību nodrošina valsts. Ir būtiski, lai to nekas nespētu ietekmēt, ļaujot tiesnešiem taisīt taisnīgus tiesas spriedumus.

Mediju ietekme ir redzama uz neskaitāmām nozarēm, to skaitā arī uz tiesas nozari, it sevišķi tāpēc, ka medijs ir starpnieks starp tiesu un sabiedrību. Nenoregulētais mediju tiesību institūts veicina nepareizu mediju lomu Latvijā. No tā visvairāk cieš ietekmētās nozares un it īpaši sabiedrība, kurai līdz ar to netiek pilnībā garantētas tiesības uz informāciju un tiek pieļauta sabiedriskās domas ietekmēšana.

Darba mērķis ir noteikt vai medijs spēj ietekmēt tiesnešu neatkarību un objektivitāti.

Darbs sastāv no trim galvenajām nodaļām, no kurām pirmajā tiek pētīta mediju loma tiesiskā valstī. Otrajā tiek noteikti tiesnešu neatkarības un objektivitātes veidošanās pamati. Un trešā nodaļa ir veltīta analīzei par mediju iespējamo ietekmi un ietekmes sfērām.

Atslēgvārdi: tiesnešu neatkarība, objektivitāte, mediju tiesības, mediju ietekme, medijs.

ANNOTATION

Court is not only for judge but also provides justice in country. To be able to do it, it is necessary to ensure independence and objectivity of the judge. Objectivity is insured by judge personally. Independence insures country. It is substantial that nothing can effect judge to decide for justice.

Media influence has appeared on countless industries, especially because the media is an intermediary between the courts and the public. Undefined media law institute promotes the wrong media role Latvia. Most distressed from it are affected industries and the public which does not have fully guaranteed the rights to information and is admitted to influence opinion.

Research goal is to define if media are able to effect independence and objectivity of the judge.

Research contains three main parts, from which in first is studied media role in legal country. In second part is defined creation of independence and objectivity. And in third part is dedicated for analysis about potential media influence and influence areas.

Keywords: Judges independence, objectivity, media rights, influence of the media, media.

APZĪMĒJUMI

ANO - Apvienoto nāciju organizācija

Augstākā tiesa - Latvijas Republikas Augstākā tiesa

ECT - Eiropas Cilvēktiesību tiesa

EPLL - Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums

ES - Eiropas Savienība

Konvencija - Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija

Lpp - lapas puse

LR - Latvijas Radio

LTV - Latvijas Televīzija

LŽS - Latvijas žurnālistu savienība

LŽA - Latvijas žurnālistu apvienība

NEPLP - Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

p - page

Pakts - Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām

Preses likums - Likums "Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem"

Satversme - Latvijas Republikas Satversme

SATURA RĀDĪTĀJS

APZĪMĒJUMI	4
IEVADS	6
1. MEDIJU LOMA TIESISKĀ VALSTĪ	10
1.1. Tiesiskas demokrātiskas valsts izpratne	10
1.2. Mediju jēdziena izpratne tiesiskā valstī	13
1.2.1. Mediju tiesiskā regulējuma attīstība Latvijā	13
1.2.2. Mediju termina izpratne Latvijas normatīvajos regulējumos	16
1.2. Vārda brīvība mediju tiesībās	21
1.2.1. Vārda brīvības normatīvais regulējums	22
1.2.2. Mediju atbildība	25
1.2.3. Mediju uzraudzības institūcijas	32
2. TIESNEŠA NEATKARĪBA UN OBJEKTIVITĀTE	35
2.1. Garants taisnīgam tiesas spriedumam	35
2.1.1. Taisnīga tiesa	35
2.1.2. Tiesnešu neatkarības nodrošināšana	37
2.1.3. Tiesnešu objektivitāte	40
2.2. Valsts garants tiesnešu neatkarībai	43
3. MEDIJU SNIEGTĀS INFORMĀCIJAS IESPĒJAMĀ IETEKME	50
3.1. Mediju ietekmes sfēras tiesas nozarē	50
3.1.1. Sabiedrības uzticība tiesai un tās ietekmēšana	51
3.1.2. Tiesneša tēls	58
3.1.3. Sprieduma taisīšana	60
3.2. Mediju uzdevuma izpilde	62
3.3. Valsts pienākumu izpilde, garantējot tiesnešu neatkarību un objektivitāti	65
SECINĀJUMI	69
AVOTU SARAKSTS	72
DOKUMENTĀRĀ LAPA	79

IEVADS

Mediji ir galvenie informācijas sniedzēji sabiedrībā. To ietekme ir jūtama gan sabiedriskās domas veidošanā, gan autoritātē kā ziņu sniedzējiem. Tiesnesis ir tiesu varas realizācijas pamats un būtība. Tiesa ne tikai lemj tiesu, bet arī nodrošina taisnīgumu valstī. Ir svarīgi, lai sabiedrība uzticas tiesai un tiesnešiem, lai sabiedrībā veidojas pareizi un cienījami tiesnešu tēli, un lai sabiedrība ir informēta par tiesu darbu. Jo vairāk un plašāku informāciju saņem sabiedrība par tiesām, jo lielāku uzticamību tiesas saņem no sabiedrības. Ņemot vērā tiesu darbības specifiskumu un nepieciešamību lietot specializētus juridiskos terminus, sabiedrība bieži vien neizprot vai pat necenšas izprast, ko tiesa ar savu darbu vēlas pateikt. Šādos gadījumos noder mediji, kuri tiesas sniegto informāciju apkopo, padara vienkāršāk saprotamu un pasniedz sabiedrībai. Lai to visu paveiktu, medijiem nākas iejaukties tiesu darbā, tādējādi atstājot iespējamu ietekmi. Ietekme uz tiesu procesiem ir neiespējama, jo tā ir stingri pakļauta procesuālajiem likumiem. Tomēr tiesu darbs nav tikai procesi. Būtiski ir novērtēt vai mediju interese un ziņu atspoguļošana par tiesnešiem un tieslietām kopumā ietekmē tiesnešu neatkarību, ko tiem garantē valsts, un objektivitāti, kas veidojas no tiesneša personīgās pieredzes.

Šis jautājums ir aktuāls, jo Latvijā ir nepilnīgi noteiktas mediju tiesības un mediju tiesību institūts, kurā tiktu regulētas tiesības, pienākumi un atbildības standarti mediju attiecībās ar sabiedrību un nozarēm, par kurām tie sniedz informāciju. Nav arī atbilstošas uzraudzības institūcijas, kas uzraudzītu visu mediju darbību. Šobrīd Latvijā ir ļoti zema uzticība tiesām un tiesnešiem, kā to norāda dažādas sociālas aptaujas. Sabiedrībai nav izpratnes par patieso tiesu varas būtību, tiesnešu uzdevumiem un tieslietām kopumā. Tiesnešu tēls nereti tiek balstīts uz pāris negatīviem piemēriem, kas izskan mediju sniegtajās ziņās. Aktuāli tas ir tieši tāpēc, ka bez ticības tiesai, ir grūti runāt par demokrātisku, attīstītu valsti, kurā tiesa nodrošina sabiedrībai nepieciešamo ticību taisnīgumam. Tajā pašā laikā būtiski ir apzināties vai medijiem netiek dota pārāk liela vara, kas var ietekmēt vai radīt kāda veida ietekmi uz neatkarīgo tiesu varu.

Darba mērķis ir noteikt, vai mediji spēj ietekmēt tiesnešu neatkarību un objektivitāti.

Darbā autore izvirza hipotēzi, ka mediju iejaukšanās tieslietās un vājā to atspoguļošana, atstāj ietekmi uz sabiedrības ticību tiesnešu neatkarībai un objektivitātei. Hipotēzes pierādīšanai autore nosaka iespējamās ietekmes sfēras un secina kādas sekas var vai nevar radīt.

Autore pētījumam ir noteikusi šādus uzdevumus:

- 1) Izprast kas ir medijs un kā tiek normatīvi regulēta to darbība;
- 2) Noteikt mediju lomu demokrātiskā tiesiskā valstī;

- 3) Izprast tiesnešu neatkarības un objektivitātes jēdzienus;
- 4) Noteikt kā veidojas tiesnešu neatkarība un kas to ietekmē no valsts puses;
- 5) Analizēt mediju sniegtās ziņas par tiesnešiem;
- 6) Izprast un analizēt tiesas viedokli par medijiem un tieslietu atspoguļošanu medijos;
- 7) Noteikt vai mediju interese un iejaukšanās tieslietās rada kādu ietekmi un noteikt iespējamās ietekmes sfēras;
- 8) Intervēt tiesnesi, uzdodot jautājumus par autores darba tēmu;
- 9) Intervēt Augstākās tiesas komunikācijas nodaļu par sadarbību ar medijiem no tiesas puses;
- 10) Intervēt mediju pārstāvi par tieslietu atspoguļošanu un ar to saistītajiem jautājumiem;
- 11) Analizēt medijus un to atspoguļoto informāciju par tiesu darbu un tiesnešiem.

Darbā izvirzītā mērķa sasniegšanai un uzdevumu izpildei, autore izmanto šādas pētnieciskās metodes:

- 1) Dziļās intervijas ar tiesnesi, žurnālistu, komunikācijas nodaļas darbiniekiem, kas parāda sociālo pieredzi un sniedz vērtīgas atbildes uz jautājumiem, balstoties uz intervēto pieredzi. Intervijas tiek veidotas kā individuālās ekspertu intervijas, kuras tiek analizētas pēc to satura;
- 2) Dokumentu analīze, kas palīdz iedziļināties problēmā un rast risinājumus, balstoties uz jau sevi pierādījušiem faktiem un ļauj veikt pilnu analīzi temata ietvaros;
- 3) Novērošana, tai skaitā tieši sociālo darbību novērošana gan no mediju, gan no tiesu skatupunkta;
- 4) Kontentanalīze, mediju satura pētīšana, kas saistīta ar autores darba tēmu;
- 5) Salīdzinošā pētniecības metode, uz analogijas pamata tiek salīdzināti atsevišķi pētāmā objekta elementi;
- 6) Vēsturiskā analīze, pētot normatīvo aktu un jēdzienu vēsturisko attīstību.

Lai veiksmīgi izpildītu darbā noteiktos uzdevumus un sasniegtu darba mērķi, autore izmanto dažādu literatūru. Ņemot vērā, ka pētāmais jautājums ir plašs un tā saknes ir meklējamas starptautiskā nozarē, tad pirmkārt, autore izmanto pieejamo literatūru, kurā ir apskatīts mediju institūta jautājums starptautiskā plaknē. Tai skaitā, grāmatas un periodiku gan latviešu, gan angļu valodā, kā arī starptautiskos tiesību aktus un organizāciju veidotos materiālus.

Otrkārt, autore pievērš uzmanību Eiropas Savienības tiesību aktiem - direktīvām un regulām, kuras attiecas uz mediju darbību, kā arī normatīvajiem aktiem, kas skar cilvēktiesību jautājumus. Un, treškārt, tā kā darba pamatjautājums ir par mediju ietekmi uz tiesnešiem Latvijā, tad uzmanība galvenokārt tiek pievērsta Latvijas tiesību aktiem un likuma normām, un latviešu autoru sastādīto literatūru, kas attiecas uz darbā pētāmo jautājumu. Darbā tiek izmantoti Satversmes tiesas spriedumi un Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojumi. Tāpat tiek izmantota pieejamā literatūra gan grāmatu, gan periodikas, gan dažādu pētījumu formā. Un, ņemot vērā darba specifiku, autore izmanto arī pieejamo sabiedrisko mediju sniegto informāciju - gan interneta vietnēs, gan drukātos medijos, gan televīzijas un radio raidījumos.

Darba ietvaros tiek analizēta pieejamā latviešu autoru literatūra, kas saistīta ar autores darba tematu. Viena no saistošākajām grāmatām, kas paskaidro Latvijas žurnālistikas pamatus, ir Intas Brikšes “Komunikācija. Mediji. Universitāte”¹, kas sastāv no profesores atstātā zinātniskā mantojuma. Grāmatā ir atspoguļota Latvijas žurnālistikas vēsture, žurnālistikas problēmas un teorētiskie aspekti komunikāciju zinātnē. Grāmata pētnieciskajā darbā ir svarīga ar to, ka sniedz ieskatu žurnālistikas vēsturē Latvijas teritorijā, kas ļauj izprast mūsdienu mediju un žurnālistikas būtību un vēsturisko attīstību. Tomēr grāmata nesniedz ieskatu mediju tiesisko aspektu jautājumos. Arī profesors un vēsturnieks Rihards Treijs ir sniedzis lielu devumu, pētot žurnālistikas vēsturi. Pētījumā ir nozīmīgs viņa sagatavotais raksts par Preses likuma attīstību un ieskatu tā nepieciešamībā.²

Mediju jautājumus daudz pētījusi ir Dr.sc.soc Anda Rožukalne, kas ir arī žurnāliste un tiek dēvēta par mediju ekspertu. Viņas raksti un grāmatas sniedz ieskatu mediju attīstībā un iekšējā kārtībā, tomēr mediju tiesiskie jautājumi tiek skarti ļoti minimāli. Pamatā A. Rožukalne ir pētījusi mediju īpašniekus, personas, kas vada medijus un to tiesiskos aspektus, kā arī analizējusi Latvijas mediju auditoriju.³

Viens no būtiskākajiem avotiem ir Ojāra Skudras redakcijā tapusī grāmata “Latvijas preses vēsture: diskursi un identitātes”.⁴ Tā sniedz ieskatu tajā, kas vēsturiski Latvijā un tās teritorijā ir

---

¹ Brikše I. Komunikācija. Mediji. Universitāte. Rīga: Mansards, 2016.

² Sīkāk sk.: Treijs R., Par preses brīvību, pret cenzūru. Latvijas Vēstnesis, 12.02.1999., Nr.41/42. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/21748> (Aplūkots 2017.gada 1.aprīlī).

³ Sīkāk sk.: Rožukalne A. Complete publication list. Pieejams: <http://andarozukalne.bertha.me> (Aplūkots 2017.gada 15.aprīlī).

⁴ Skudra O., Latvijas preses vēsture: diskursi un identitātes. Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2010.

saprasts ar preses brīvības jēdzienu, iepazīstina ar vairāku autoru analīzi par noteikta laika perioda noteiktiem preses izdevumiem un tajos sniegto informāciju.

Mediju tiesiskie aspekti nav pētīti, tāpat kā mediju saistība ar tieslietām vai tiesu varu. Mediju tiesību avotus var atrast caur pamattiesībām vai izmantojot ārzemju literatūru. Latviešu autoru darbi ir maz un pamatā iezīmē mediju darbību un nozares nianses tikai no žurnālistu un komunikācijas nozares puses. Nav plaši analizētas mediju tiesības un to tiesiskais regulējums. Pieejamā literatūra ir novecojusi un zaudējusi aktualitāti. Pieejamā literatūra veicina izpratni tikai par dažām no pētnieciskā darba temata nodaļām.

Autore analizēja arī pieejamos materiālus par darba tematu, kurus sagatavojuši Latvijas juristi un tiesību zinātnē atzītas personas. Lai gan par autores tematu nav pieejams plašs materiālu daudzums, ir atrodami arī vērtīgi materiāli par dažādām tēmām, kas saistītas ar pētāmo jautājumu. Piemēram, nozīmīgi ir Eiropas Savienības tiesas tiesneša un jurista Egila Levita raksti un komentāri par cilvēktiesību jautājumiem, kas ir nozīmīgi analizējot vārda brīvības jautājumu. Tāpat E.Levita viedoklis par nepieciešamajiem grozījumiem Satversmē un komentāri, kas sniegti Satversmes komentāros, ļauj izprast cilvēktiesību jautājumus. Par cilvēktiesību jautājumiem vērtīgs viedoklis ir Dr.iur. Artūram Kučam. A.Kučs ir arī Latvijas Universitātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedras vadītājs un tādēļ viņa viedoklis starptautiskos un ES līmeņa jautājumos, kas saistīti ar vārda brīvības tiesībām, ir aktuāls un nozīmīgs. Darba ietvaros tika vērtēts arī juristes un Satversmes tiesas tiesneses Ilmas Čepānes raksti un komentāri par pamattiesībām un tiesiskas valsts jēdzienu. Arī tādu Latvijas juristu un tiesību zinātnes speciālistu kā Kārļa Dišlera, Anitas Kovaļevskas, Sanitas Osipovas, Jāņa Plepa un citu, sniegtie viedokļi un komentāri ir nozīmīgi, pētot autores darba tematu.

Literatūras analīze vēlreiz iezīmē autores darba temata aktualitāti. Tēmas ietvaros ir atrasti vairāki problēmjautājumi, kuriem nav atrodamas atbildes, meklējot tās pieejamajā literatūrā. Tas norāda arī uz to, ka Latvijā netiek uzskatītas mediju tiesības par būtiskām vai pētāmām, lai gan problēmas mediju darbībā un to tiesiskajā regulējumā ir daudz un tās vairs nav iespējams ignorēt un nepētīt.

1. MEDIJU LOMA TIESISKĀ VALSTĪ

Šajā nodaļā autore analizē medijus, veido izpratni par to, kas ir mediji un kādas ir mediju attiecības ar valsti. Mediju nozares analīze ir nepieciešama, lai spētu noteikt kāpēc mediji spēj vai nespēj veidot ietekmi uz sabiedrības ticību tiesnešu neatkarībai un objektivitātei. Kā arī lai izprastu mediju tiesisko regulējumu un tā problēmas, kas veido izpratni par to, kā novērst problēmas, kas saistītas ar mediju ietekmes veidošanos.

1.1. Tiesiskas demokrātiskas valsts izpratne

Latvija ir demokrātiska valsts, kā to norāda Latvijas Republikas Satversmes (Satversme) 1.pants. No demokrātiskas valsts principa izriet arī tiesiskas valsts princips. Tiesiskas valsts jēdziens *expressis verbis* ir noteikts Satversmes ievada ceturtajā rindkopā. Līdz ar to ir skaidrs, ka Latvija ir tiesiska demokrātiska valsts.

I. Kants norādīja, ka valsts ir tiesiski konstituēta sabiedrības apvienība, kura ir saistīta ar tiesību normām.⁵ K. Dišlers ir teicis, ka “tiesiskā valstī likumam ir ļoti liela nozīme. (...). Tiesiskā valstī valda likums kā augstākā bezpersoniskā vara, un visu likumu kopība rada un garantē valsts tiesisko iekārtu”.⁶ Tāpat viņš pirmais noformulēja tiesību suverenitāti, kas atjaunotajā Latvijā tika saistīta ar tiesiskas valsts jēdzienu.⁷ Definējot tiesiskas valsts jēdzienu, prof. S. Osipova norāda, ka tiesiska valsts ir kā sabiedrības vērtība jeb labums, kas no valsts pienākas sabiedrībai.⁸

Latvijā tiesiskas valsts jēdziens radās 20.gadsimta deviņdesmitajos gados, kad sociālistiskā tiesību sistēma beidza pastāvēt. Jēdziens “tiesiska valsts” ir tieši pārtulkots no vācu valodas vārda *Rechtsstaat*, tāpat kā pati tiesiskas valsts sistēma ir pārņemta no vācu doktrīnas.⁹ Vācu tiesību doktrīnā *Rechtsstaat* ir demokrātiska tiesiska valsts, kurā “visas attiecības starp valsti un

⁵ Meļķis E., Latvijas tiesiskās sistēmas ceļš uz demokrātisku tiesisku valsti. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2014, 86.lpp.

⁶ Dišlers K., Likuma cieņa un autoritāte. 1929.gada maijs. Pieejams: http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pp|issue:p_001_juri1929n05|article:DIVL23|page:1|block:P2_TB00001|query:Likuma%20cieņa%20un%20autoritāte%20likumam%20likumu%20likuma%20un|issueType:P (Aplūkots 2017.gada 26.martā).

⁷ Osipova S. Tiesiskums: Politisks vai juridisks jēdziens? Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: Akadēmiskais apgāds, 2012, 259.lpp.

⁸ Osipova S. Tiesiska valsts vai “tiesnešu valsts”. Jurista vārds 2016.gada 5.jūlijs Nr. 27 (930), 12.lpp.

⁹ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L. 1. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas Vestnesis, 2014, 188.lpp.

pilsoņiem atbilst tiesībām un likumiem. Tā noteikti ir “konstitūcijas valsts” (vāc. *Verfassungsstaat*), kurai ir pamatlikums, konstitūcija, kas regulē un leģitimē valsts varu un nosaka vairākus varas atzarus (varas dalīšanu), tā uzliek pienākumu valstij ievērot iedzīvotāju tiesības, bet pašas svarīgākās pamattiesības ir ierakstītas pašā konstitūcijā. Demokrātiskā tiesiskā valstī visa valsts vara nāk no tautas, un valdību apstiprina demokrātiskās vēlēšanās”.¹⁰ Tiesiska valsts ir viena no sociālajām vērtībām, jo nodrošina valstī tautvaldību jeb nodrošina to, ka suverēnā valsts vara pieder tautai.

Valsts tiesību teorijā pastāv formālā un materiālā tiesiskās valsts izpratne. Atbilstoši formālajai tiesiskās valsts izpratnei, tiesiska valsts ir tāda, kurā konstitūcijai ir noteikts pārkums pār citiem likumiem, pastāv varas dalīšana, iedzīvotājiem ir tiesības uz taisnīgu tiesu un spriedumu, nav pieļaujama patvaļa, likums ir prioritārs un valstī pastāv tiesiskā drošība.¹¹ Tiesību filozofs un politiķis Juliuss Štāls formālās tiesiskās valsts teoriju raksturo kā veidu un raksturu kā tiek realizēti valsts mērķi vai saturs.¹²

Savukārt atbilstoši materiālajai tiesiskās valsts izpratnei likums ir jāpiemēro, atzīstot pamattiesību vispārējo spēku. Būtisks ir arī tiesību ierobežošanas process, jo tas nodrošina valstī samērīgu balansu starp indivīda un sabiedrības interesēm. Tādā veidā tiek īstenots samērīguma princips, jo ir iespējams izvērtēt vai likumdevēja izmantotie līdzekļi kādu tiesību ierobežošanā ir bijuši piemēroti un nepieciešami leģitīmā mērķa sasniegšanai.¹³

Tiesiskai valstij ir vairākas pamatiezīmes.¹⁴ Viena no tām ir konstitūcijas pārkums pār citiem likumiem un konstitūcijas virsvadība sabiedrības dzīvē. Tiesiska valsts ir konstitūcijas valsts, kā to norāda vācu tiesību doktrīna. Konstitūcija nosaka iedzīvotāju pamattiesības, uzliek valstij pienākumu ievērot tautas tiesības, kā arī regulē un nosaka valsts varu un tās atzarus. Latvijas konstitūcija - Satversme - ir pārkums par jebkuru citu tiesību aktu valstī un tai ir

---

¹⁰ Horn N. Einführung in die Rechtswissenschaft und Rechtsphilosophie. 4., neu bearbeitete Auflage. Heidelberg: C.F. Müller, 2007, S. 3.

¹¹ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L. 1. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas Vestnesis, 2014, 193.lpp.

¹² Vildbergs H. J., Messeršmits K., Niedre L. Pilsonis tiesiskā valstī.: mācību līdzeklis. Rīga:Latvijas Universitāte, 2004, 31.lpp.

¹³ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L. 1. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas Vestnesis, 2014, 191-192.lpp.

¹⁴ Pamatpazīmes ir analizētas par pamatu ņemot Satversmes komentāros sniegto pamatiezīmju uzskaitījumu. Sīkāk sk.: Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L. 1. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas Vestnesis, 2014, 193.lpp.

augstākais juridiskais spēks. Konstitūcijas pārkums ir iekļauts tiesību virsvadības principā, kas paredz, ka valstī pastāv tiesību aktu hierarhija. Tas nozīmē, ka augstākais likums - konstitūcija - atrodas virs citiem tiesību aktiem. Tāpat tiesību virsvadības principa īstenošana nodrošina "tiesību virsvadību pār demokrātiskā procesā veidoto politiku un tiesību saturisko orientāciju uz taisnīgumu".¹⁵

Svarīga pazīme ir likuma virsvadība, kas nosaka, ka likumiem ir prioritāra vara. K. Dišlers ir norādījis, ka "tiesiskā valstī likumam ļoti liela nozīme. Uz satversmes likumu dibināta pati valsts iekārta; valsts varas orgāni darbojas uz likuma pamata; pilsoņu tiesības un pienākumi ir noregulēti ar likumiem, kuri nosaka nevien pilsoņu attiecības pret valsti, bet arī daudzas svarīgas attiecības pilsoņu pašu starpā".¹⁶ Likums ir pamats visam, kas notiek valstī, pamats iedzīvotāju tiesību un interešu aizstāvēšanai un nodrošināšanai un pamats demokrātiskai valstij.

Nākamā pazīme ir varas dalīšana, kas izriet no Satversmes 1.panta. Varas dalīšanas teoriju ierosināja franču filozofs Š. L. de Monteskijs. Saskaņā ar viņa teoriju, sadalot varu trijos atzaros, tiek nodrošināta politiskā brīvība un novērsta varas ļaunprātīga izmantošana, jo nodrošina katram atzaram iespēju darboties neatkarīgi.¹⁷ Latvijā valsts suverēnā vara pieder tautai, visiem trim varas atzariem tauta ir nodevusi faktisko varu. Tādejādi valsts vara ir līdzeklis, kā tiek nodrošināta demokrātiska, brīva un uz tautas interesēm vērsta varas izmantošana. Varas dalīšanas princips ietver arī neatkarīgas tiesas pastāvēšanu. Tas ir īpaši būtiski, ja tiek vērtēta tiesnešu neatkarība. Nosakot, ka viena no tiesiskas valsts pamatiezīmēm ir varas dalīšana, kas nodrošina tiesas neatkarību, tiek noteikts, arī tas, ka tiesiskā demokrātiskā valstī tiek nodrošināta tiesnešu neatkarība.

Būtiska pazīme ir cilvēku pamattiesību ievērošana un to saistošais raksturs. Jebkurā demokrātiskā valstī ir būtiski un fundamentāli svarīgi ievērot cilvēktiesības. Tiesiska valsts darbojas sabiedrības labā, tā ir sabiedrības vērtība, jo ir orientēta uz sabiedrības labuma nodrošināšanu. Kā norāda vācu tiesībzinātnieks R. Cipeliuss, tad pamattiesību funkcija ir nodrošināt, ka katra indivīda brīvība tiek pasargāta no valsts varas iespēšanās.¹⁸ Tāpēc ir pilnīgi

---

¹⁵ Levits E., 2. pants. Likuma pamatmērķi. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr.iur.J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2013, 99.lpp.

¹⁶ Dišlers K., Likuma cieņa un autoritāte. 1929.gada maijs. Pieejams: http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pp|issue:p_001_juri1929n05|article:DIVL23|page:1|block:P2_TB00001|query:Likuma%20cieFa%20un%20autorit%01te%20likumam%20likumu%20likuma%20un|issueType:P (Aplūkots 2017.gada 26.martā).

¹⁷ Sīkāk sk.: Montesquieu. The spirit of laws. Translated by Thomas Nugent. New York: Cosimo Classics, 2011.

¹⁸ Cipeliuss R. Vispārējā mācība par valsti. Rīga: Izdevniecība AGB, 1998, 246.lpp.

loģiski, ka tiesiskā valstī tiek ievērotas cilvēktiesības, tās ir nodrošinātas no valsts puses un ir noteiktas konstitūcijā.

Tiesiskās drošības un paļāvības principu ievērošana ir nepieciešama tiesiskā valstī. Tiesiskā drošība nodrošina ikviena valsts iedzīvotāja paļaušanos uz to, ka, saskaņā ar spēkā esošu tiesību normu, iegūtās tiesības tiks īstenotas dzīvē un persona var uz tām paļauties.¹⁹ Tāpat tas nozīmē, ka tiesību ieguvējs varēs tās aizstāvēt tiesā nepieciešamības gadījumā. Telavivas Universitātes Juridiskās fakultātes profesore D. Baraka-Ereza (*D. Barak-Erez*), analizējot tiesiskās paļaušanās doktrīnu, norāda, ka spēja paļauties ir cieši saistīta ar valdības mērķu sasniegšanu.²⁰ Personas paļaušanās uz rakstīto likumu ir būtisks aspekts tiesiskā valstī, lai nodrošinātu taisnīgumu, demokrātiskumu un garantētu pamattiesību īstenošanu.

Tāpat tiesiskā valstī valsts ir atbildīga tautas priekša, ievērojot pašas noteiktos likumus un nodrošinot iedzīvotājus ar tiem nepieciešamajiem likumiem un neatkarīgu tiesu. Tiek īstenots samērīguma princips, kas pieļauj tiesību ierobežošanu, ja tam ir leģitīms mērķis. Valstī tiek garantētas procesuālās garantijas, kas nozīmē gan to, ka neviena persona netiks sodīta par neizdarītu noziegumu, gan to, ka procesuālās tiesības un pienākumi ir ierakstīti likumos un tie tiks ievēroti. Kā arī tiesiskā valstī tiek nodrošināts labas pārvaldības princips.

Tā kā Latvija ir demokrātiski tiesiska valsts, kurā likumam ir milzīgs spēks, tad arī mediju tiesības un mediju institūta jautājumi ir aplūkojami no likumos regulētajiem aspektiem.

1.2. Mediju jēdziena izpratne tiesiskā valstī

1.2.1. Mediju tiesiskā regulējuma attīstība Latvijā

Latvijas mediju tiesiskā regulējuma saknes ir meklējamas 19.gadsimtā, kad Latvijas teritorijā spēkā bija 1890. gada likums par presi un cenzūru, kam vēlāk 1906.gadā nāca klāt papildinājumi, kuriem pievienojās vēlāki grozījumi 1912. gadā. 1917. gada 27. aprīlī un 12. jūlijā

---

¹⁹ Grigore-Bāra E., Kovaļevska A., Liepa L. 1. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas Vestnesis, 2014, 201.lpp.

²⁰ Barak-Erez D. The Doctrine of Legitimate Expectations and the Distinction between the Reliance and Expectation Interests. European Public Law, volume 11, Issue 4. New York: Kluwer Law International, 2005. P 590.

tiem nāca klāt vēl Krievijas pagaidu valdības lēmumi par presi. Turklāt preses darbību reglamentēja arī nosacījumi, kādi ietilpa noteikumos par pastiprināto apsardzību.²¹

Lai gan 1918.gada 18.novembrī Latvija tika proklamēta kā neatkarīga Latvijas Republika, mediju, tajā laikā šaurākā skatījumā - preses, darbību vēl aizvien regulēja Krievijas impērijas laikā izdotie preses noteikumi. Tie regulēja tā laika preses brīvību, iekļaujot arī stingrus cenzūras noteikumus. Krievijas impērija bija atstājusi savu ietekmi uz demokrātijas un preses brīvības izpratni. Jau pašos preses pirmsākumos tika izmantota cenzūra un noteikti sodi par cenzūras neievērošanu. Pirmais preses pārstāvis, kas Latvijā tika sodīts par cenzūras neievērošanu, saskaņā ar Krievijas cenzūras noteikumiem, bija mācītāja Hermana Treija nedēļraksts "Tas Latviešu Ļaužu Draugs" 1846.gadā.²² Un tikai Neatkarīgās Latvijas laikā tika veikti lieli soļi pretī preses brīvībai, kas tika nostiprināti arī pirmajos preses normatīvajos regulējumos.

Pirmais mēģinājums, kas Neatkarīgās Latvijas laikā tika veikts saistībā ar preses brīvību, notika 1922.gadā, kad norisinājās diskusijas par preses brīvības iekļaušanu un noteikšanu Latvijas Republikas Satversmes 2.daļas astotajā nodaļā.²³ Tomēr plašās diskusijas dēļ tas nenotika. Diskusijās par preses brīvību tika pieminētas arī tiesības uz vārda brīvību, kas norāda uz abu brīvību saistību jau pašos preses likuma veidošanas pirmsākumos.

Tajā pašā laikā, 1922.gadā, Ministru kabinets izstrādāja Preses likumu, kas gan netika uzreiz pieņemts. Preses likumu 1.Saeima pieņēma 1924.gada 1.februārī. Tas noteica preses brīvības un ierobežojumus, kas neapmierināja tā laika medijus. Tika noteikti pārāk daudzi un plaši ierobežojumi, kas, medijuprāt, ierobežoja pašu preses brīvību. Pirmajā preses likumā bija ietverti 20 panti. Pirmais no tiem noteica, ka Latvijā pastāv preses brīvība šī preses likuma robežās. Robežas bija dažādas. Pirmkārt, lai izdotu periodisko izdevumu, katram, kas to vēlējās, bija jāiesniedz pieteikums Iekšlietu ministrijai. Otrkārt, katra periodiska un neperiodiska izdevuma 2 eksemplāri reizē ar to izdošanu bija jānosūta Iekšlietu ministrijai. Treškārt, ja kāda persona tika aizskarta, tad izdevumam bez maksas bija jānodrukā pārlabojums vai atspēkojums. Ceturtkārt, likumā tika aizliegts publicēt ziņas par Saeimas slēgtajām sēdēm un slēgtajām tiesas

---

²¹ Treijs R., Par preses brīvību, pret cenzūru. Latvijas Vēstnesis, 12.02.1999., Nr.41/42. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/21748> (Aplūkots 2017.gada 1.aprīlī).

²² Turpat.

²³ Skudra O., Latvijas preses vēsture: diskursi un identitātes. Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2010, 11.lpp.

prāvām. Piektkārt, tika noteikta preses lietu atbildīgā persona - iekšlietu ministrs.²⁴ Līdz ar to secināms, ka, lai gan formāli pirmais preses likums Latvijā noteica preses brīvību, izpratne par to stipri atšķīrās no tā, kas šobrīd ir saprotams ar jēdzienu “preses brīvība”.

Par preses brīvības izpratni tā laika Latvijā liecina kāds piemērs: 1918.gadā laikraksts “*Līdums*”, publicē rakstu, kurā nosaka, ka preses brīvības izpratnei ir izmantota *mēs-viņi* kategorija. Tas nozīmē, ka preses brīvību pieprasa katrs laikraksts sev, bet nepiekrīt, ka šāda pat brīvība tiek piešķirta arī tiem laikrakstiem, kas pauž citādāku viedokli. Tādā veidā nosakot, ka preses brīvība ir tikai noteiktu un vēlamu ziņu un viedokļa paušanai, nevis visiem preses izdevumiem vienlīdzīgi.²⁵

Nākamais solis pirmajam preses likumam Latvijā, bija Kārļa Ulmaņa apvērsuma laiks, kas sākās 1934.gada 15.maijā. Sākoties totalitārajam režīmam, demokrātiskais režīms tika ierobežots, kas attiecās arī uz preses brīvību. 1938.gadā preses likumā notika izmaiņas, kas preses brīvību pakļāva totalitārā režīma ideoloģijai. Piemēram, iepriekš noteiktā iesnieguma iesniegšanai, lai izdotu izdevumu, nu vajadzēja arī atļauju. Tika iekļauts arī noteikums, kas aizliedza nicinoši izteikties par valsti, tautu, valdību, tiesu utt. Tomēr likumā netika paskaidrota vārda “nicinošs” nozīme un izpratne preses likuma ietvaros. Tas ļāva manipulēt ar presi, žurnālistiem un redaktoriem, pakļaujot nevēlamo informāciju zem nozīmes “nicinošs”.²⁶ Tādā veidā prese tika pakļauta un tai iepriekš piešķirtā brīvība bija zudusi.

Tā kā 1940.gada augustā Latvija tika okupēta un zaudēja savu neatkarību, tad par tā laika mediju vai preses normatīvo regulējumu attīstību runāt nevar, jo gluži vienkārši nekas no tā nepastāvēja. Ne krievu, ne vācu okupantiem nebija nepieciešami preses likumi Latvijā, jo viss, par ko drīkstēja drukāt prese, tika noteikts ārpus Latvijas robežām un likumiem. Līdz ar to, šajā laika periodā nav iespējams runāt par preses likuma attīstību vai tā regulējuma izmaiņām.

Tikai 1980.gadu beigās radās vajadzība pēc regulējuma, kas noteiktu preses un mediju kopuma attiecības ar valsti. Un 1990.gada 20.decembrī Augstākā padome pieņēma Preses likumu. Līdz pat šim brīdim Preses likums, ar pilno nosaukumu Likums “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”, ir spēkā esošs. Likumam, protams, ir bijuši vairāki grozījumi.

---

²⁴ Likumu un ministru kabineta noteikumu krājums. 7.burtnīca. Tieslietu ministrijas kodifikācijas nodaļas izdevums. 1924.gada 30.aprīlī. 60.lpp.

²⁵ Skudra O., Latvijas preses vēsture: diskursi un identitātes. Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2010, 13.lpp.

²⁶ Treijs R., Par preses brīvību, pret cenzūru. Latvijas Vēstnesis, 12.02.1999., Nr.41/42. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/21748> (Aplūkots 2017.gada 1.aprīlī).

Tomēr nav bijuši nozīmīgi grozījumi par mediju brīvību, par definīciju izmaiņām, par atbildības noteikšanu un cita veida nopietnām izmaiņām mediju darbībā. Tas liek vērtēt to, vai nebūtu nepieciešami liela apjoma grozījumi vai pat jauns likums, kas regulētu medijus, ņemot vērā nozīmīgās izmaiņas, kas notikušas mediju nozarē un faktu, ka likums ir novecojis.

Patreiz Latvijā medijus regulē divi specializēti likumi - jau pieminētais Preses likums un Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums (EPLL). Izmaiņas nepieciešamas būtu abos likumos vai pat jauna likuma izveide. Iespējams tāpēc Ministru kabinets 2016.gada 8.novembrī vienbalsīgi atbalstīja pamatnostādnes mediju politikai 2016.-2020.gadam. Šīs pamatnostādnes iekļauj arī uzlabotu mediju normatīvā regulējuma izveidi, kas pilnveidotu mediju vides tiesisko regulējumu, ievērojot gan pastāvošās mediju tendences, izmaiņas, gan veicot mediju reģistra uzsākšanas reformu.²⁷ Nostādnēs ietvertie plāni un mērķi gan ir izstrādes stadijā, tādēļ nav acīmredzami rezultāti, kurus varētu pakļaut analīzei un vērtēt.

Secinot no analīzes, ir skaidrs, ka mediju tiesiskais regulējums Latvijā ir bijis pakļauts samērā niecīgām izmaiņām. Nepieciešamība pēc tāda ir pastāvējusi vienmēr, tomēr arī izmaiņas Preses likumā ir nepieciešams pakļaut laika ritējumam. Mediju nozare nestāv uz vietas, tā attīstās līdz ar tehnoloģijām un sniedz to, ko pieprasa sabiedrība. Ir būtiski to ievērot, izstrādājot mediju tiesisko regulējumu. Šobrīd medijus regulē galvenokārt Preses likums, kas ir novecojis un nesniedz pilnīgu mediju tiesību jautājumu regulējumu.

1.2.2. Mediju termina izpratne Latvijas normatīvajos regulējumos

Kā norāda Oksfordas angļu vārdnīca, terminu “mediji” pasaule iepazīna tikai pagājušā gadsimta divdesmitajos gados. Piecdesmitajos gados sāka izmantot tādu jēdzienu kā “komunikācijas revolūcija”, kas nozīmēja attīstību mediju būtībā un komunikācijā kā tādā. Vārdam “mediji” vārds “masu” pievienojās tikai šī paša gadsimta agrīnajos deviņdesmitajos gados, kad tas pirmo reizi parādījās kādā Amerikas avīzē.²⁸ Kopš tā laika mediji ir strauji attīstījušies un snieguši milzīgu devumu pasaulei un sabiedrībai.

---

²⁷ Sk. sīkāk: Ministru kabineta rīkojums Nr. 667. Rīgā 2016. gada 8. novembrī (prot. Nr. 60 58. §) Par Latvijas mediju politikas pamatnostādņēm 2016.-2020. gadam. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2016/221.3>. (Aplūkots 2017.gada 26.martā).

²⁸ Briggs A. and Burke P. A social history of the media:From Gutenberg to the Internet. Third edition. Cambridge:Polity Press. 2002, p. 1.

Mediju termina attīstības ceļš Latvijā sākās 1985.gadā. Līdz tam par medijiem varēja uzskatīt drukāto presi. Būtisks pagrieziena punkts mediju attīstībai Latvijā bija atvērtās debātes presē, kas ļāva izteikt sabiedrības viedokli. Tomēr jāatceras, ka šajā laika posmā visa mediju darbība bija stingri pakļauta Padomju varas likumiem, cenzūrai un ierobežojumiem. Nākamais mediju attīstības posms Latvijā bija 1991.gadā, kad Latvija kļuva par neatkarīgu valsti un tajā sāka veidoties nacionālie mediji - Latvijas Televīzija, Latvijas Radio un dažādi laikraksti. Šiem nacionālajiem medijiem bija milzīga nozīme tieši sabiedrības acīs, jo tie bija nacionāli, brīvi un aktīvi sniedza ziņas par un ap neatkarību un jaunajām izmaiņām valstī. Un, visbeidzot, Latvijā parādījās arī masu komunikācijas stabilitāte, kas nāca reizē ar demokrātiju un globālu laikrakstu ienākšanu līdzās vietējiem laikrakstiem.²⁹ Tādejādi Latvijas iedzīvotājiem bija iespēja saņemt daudz plašāku informāciju, kas būtiski palielināja arī sabiedrības domu ietekmējošo faktoru skaitu.

Tātad, kas īsti ir uzskatāms par mediju? Mūsdienu pasaulē par mediju var uzskatīt praktiski jebkuru, kurš nodod informāciju plašākai publikai. Tomēr būtu muļķīgi katru personu, kas dalās ar informāciju saukt par mediju. Lai noskaidrotu kas ir medijs un kādas pazīmes piemīt medijiem, autore aplūko divas no mediju formām - masu medijus un sociālos medijus.

Tradicionāli par medijiem tiek uzskatīti masu mediji, kas ir plašsaziņas līdzekļi, kuru galvenais uzdevums ir sniegt informāciju, tādā veidā informējot sabiedrību par jaunākajām aktualitātēm. Par masu mediju ir pieņemts uzskatīt jebkuru saziņas līdzekli, kas sasniedz ļoti lielu cilvēku skaitu, tādu kā televīzija vai prese.³⁰ Šāda definīcija ir visai plaša, bet faktiski īsi un kodolīgi norāda uz masu mediju būtību.

Eiropas Savienības (ES) līmenī katra dalībvalsts var pati noteikt, kas tiek uzskatīts par masu mediju, tomēr ļoti lielas atšķirības nav manāmas. Galvenās iezīmes ir noteiktas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 11.panta otrajā daļā, kas norāda, ka katrai dalībvalstij jāievēro plašsaziņas līdzekļu brīvība un plurālisms.³¹

Latvijā masu mediju definīciju sniedz likuma "Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem" (Preses likums) 2.pants, kas norāda, ka "prese un citi masu informācijas līdzekļi (turpmāk tekstā — masu informācijas līdzekļi) ir avīzes, žurnāli, biļeteni un citi periodiskie

---

²⁹ Brikše I., Skudra O., Tjarve R. *Baltic Media in Transition*. Tartu:Tartu University Press, 2002, p. 65.-70.

³⁰ Masu mediju definīcija. Pieejams: <http://www.dictionary.com/browse/mass--media>(Aplūkots 2017.gada 12.februāri).

³¹ Eiropas Savienības Pamattiesību harta 2012/C 326/02. Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT> (Aplūkots 2017.gada 15.martā).

izdevumi (iznāk ne retāk kā reizi trīs mēnešos, vienreizējā tirāža pārsniedz 100 eksemplārus), kā arī elektroniskie plašsaziņas līdzekļi, kinohronika, informācijas aģentūru paziņojumi, audiovizuāli ieraksti, kas paredzēti publiskai izplatīšanai. Interneta vietni var reģistrēt kā masu informācijas līdzekli”.³² Lai gan Latvijā masu medijus regulē divi specializētie likumi - Preses likums un EPLL - pamati ir atrodami arī citos likumos. Tā piemēram, Satversmes 100.panta pirmajā teikumā ir noteiktas tiesības uz vārda brīvību. Vārda brīvība ir pamats mediju esamībai un pamats mediju darbībai, tādēļ arī vārda brīvības regulējumu var attiecināt uz masu medijiem. Uz masu mediju attiecas arī Informācijas atklātības likums un Datu aizsardzības likums.

Sašaurināti masu medijs ir reģistrēta struktūra, kurai ir gan vadība, gan padotie, gan noteikti uzdevumi un līgumsaistības. Lai mediji pildītu savas funkcijas, tiem ir nepieciešami pārstāvji - žurnālisti. Latvijas normatīvajos aktos ir noteikts, ka žurnālists ir “persona, kura vāc, apkopo, rediģē vai citādā veidā sagatavo materiālus masu informācijas līdzeklim un kura ar to noslēgusi darba līgumu vai veic šo darbu masu informācijas līdzekļa uzdevumā”³³. Žurnālists ir ļoti nozīmīgs mediju darbā, jo tieši caur viņu notiek informācijas nodošana sabiedrībai un tieši viņš ir tas, kurš nosaka kā informācija tiks atspoguļota. Tāpat būtiska ir nianse, ka tieši žurnālista izpratne par notiekošo, zināšanas un prasme tās pielietot, ir atslēga veiksmīgam rakstam vai sižetam. Lai izprastu žurnālista lomu Latvijas medijos, ir jāaplūko kādas tiesības un pienākumi tiem ir doti.

Preses likumā ir noteikts, ka žurnālistam ir šādas tiesības:

1. vākt informāciju jebkādā ar likumu neaizliegtā veidā un no jebkura ar likumu neaizliegta informācijas avota,
2. izplatīt ziņas, izņemot tās, kas nav izplatāmas saskaņā ar šā likuma 7. pantu,
3. atrasties sabiedriski nozīmīgu notikumu vietās un, ziņojot no tām, izmantot arī oficiālos sakaru kanālus,
4. atteikties no materiāla sagatavošanas un publicēšanas, ja tas ir pretrunā ar viņa uzskatiem,
5. pirms publicēšanas svītrot savu parakstu zem materiāla, ja tā saturs rediģēšanas procesā ir sagrozīts.

Lai varētu realizēt šīs tiesības, žurnālistam ir jābūt arī Latvijas žurnālistu savienības (LŽS) biedram vai jābūt kādai darbinieka apliecībai vai pilnvarai. Tas cieši sasaucas ar faktu, ka

---

³² Likums “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=64879> (Aplūkots 2017.gada 12.februārī).

³³ Turpat.

medijam Latvijā ir jābūt reģistrētai struktūrai. Šīs profesijas sniegtās informācijas drošums tiek noteikts, ierobežojot, kas drīkst sniegt šo informāciju. Lai gan Preses likumā ir minēta LŽS, tā nebūt nav vienīgā žurnālistu savienība, asociācija vai biedrība.³⁴ Tādejādi nav saprotams, kāpēc likumā ir minēta tikai viena arodbiedrība un kāpēc tā ir uzskatāma par īpašāku kā citas, ja normatīvie akti nenosaka, ka žurnālistam būtu jābūt kādā konkrētā biedrībā, arodbiedrībā vai citā apvienībā. Biedrību un nodibinājumu likuma 2.panta pirmā daļa nosaka, ka biedrība ir brīvprātīga personu apvienība. Tātad nevienam žurnālistam nav pienākums būt kādas biedrības biedram. Šāda panta esamība ir viena no Preses likumā atrodamajām nepilnībām, kas būtu jāmaina.

Preses likumā ir noteikti arī žurnālistu pienākumi:

1. sniegt patiesu informāciju,
2. pirmo reizi publicējot izteikumu, pēc informāciju sniegušās personas vēlēšanās norādīt tā autoru,
3. informēt redaktoru, ka iesniegtais materiāls skar valsts vai citus ar likumu aizsargātus noslēpumus,
4. atteikties pildīt uzdevumu, kura veikšana saistīta ar likuma pārkāpšanu,
5. ievērot valsts, sabiedrisko organizāciju, uzņēmēj sabiedrību (uzņēmumu) un personu tiesības un likumīgās intereses.

Žurnālistu darbības jēga un gavenais uzdevums ir sniegt informāciju, turklāt tai jābūt patiesai, pārbaudītai un aktuālai sabiedrībā. Preses likumā ir tikai viens pienākums, kas saistīts ar sabiedrības informēšanu - sniegt patiesu informāciju.

Žurnālistu pienākumi un uzdevumi ir arī noteikti dažādos ētikas kodeksos. Tiem, protams, nav likuma spēks, tomēr, ja reiz šāds kodekss ir un žurnālists ir noteiktās biedrības biedrs, tad viņam būtu jāievēro arī visas noteiktās ētikas normas. Piemēram, LŽS pieņemtajā Latvijas žurnālistu ētikas kodeksā pie uzdevumiem ir noteikts, ka informācijai jābūt patiesai, pārbaudītai, objektīvai un žurnālists pats atbild par savu sniegto informāciju.³⁵ Latvijas žurnālistu asociācijas (LŽA) ētikas kodeksā ir noteikti vairāki žurnālistu pienākumi. Pirmkārt, kā pienākums ir noteikts aizstāvēt vārda un preses brīvību un, otrkārt, žurnālists gādā, lai sabiedrība saņemtu pilnu

---

³⁴ Sīkāk sk.: Lursoft dati par žurnālistu biedrībām. Pieejams: https://www.lursoft.lv/exec?general=žurnālistu&cid=LVA_1019&act=URCP&ref=LurTop&l=lv&cp=3&task=search&regcode=&CompanySearchForm%5BcompanyName%5D=žurnālistu&CompanySearchForm%5Bcountry%5D= (Aplūkots 2017.gada 15.martā).

³⁵ Latvijas žurnālistu ētikas kodekss. Pieejams: <http://www.zurnalistusavieniba.lv/index.php?p=3519&lang=923&pp=3768> (Aplūkots 2017.gada 12.februārī).

informāciju par procesiem un notikumiem un ir par analītisku, daudzpusīgu un kritisku nostāju pret tiesu varu, aizstāvot indivīda tiesības.³⁶ Šajos ētikas kodeksos var saskatīt informācijas kritikas minimumu un žurnālistu darbības pamatus, lai informācija, kas sasniedz sabiedrību būtu jēgpilna, patiesa un vērtīga.

Ir acīmredzami, ka žurnālistu tiesības un uzdevumi ir ļoti plaši definēti. Turklāt žurnālists it kā nav atbildīgs par to, kā viņa sniegtā informācija tiek saprasta. Tomēr prakse liecina, ka katrs žurnālists apzinās katra sava vārda nozīmi un reakciju, kuru vēlas ar to izsaukt.

Mūsdienu attīstītajā laikmetā blakus masu medijiem ir izveidojies vēl viens informācijas iegūšanas un sniegšanas avots - sociālie mediji. Termins "sociālie mediji" ir samērā jauns, tādēļ tam nav viennozīmīga un vispārēja definīcija. Dž. Šterns (*Jim Sterne*), mārketinga runātājs, autors un konsultants, ir vienkāršoti noteicis, ka sociālie mediji ir tas, kas ļauj visiem komunicēt ar visiem.³⁷ Sociālie mediji ir mūsdienu alternatīva tradicionālajiem masu medijiem. Tradicionālie masu mediji informāciju nodod vienā virzienā - no sevis sabiedrībai, savukārt sociālie mediji darbojas divos virzienos, jo sniedz iespēju ar sniegto informāciju dalīties, sniegt komentārus par to, diskutēt, uzzināt citu cilvēku viedokļus, kā arī neaprobežoties tādos rāmjos kādi iespējams valda masu mediju vidū. Ar sociālo mediju palīdzību sabiedrība daudz ātrāk un ar plašāku vērienu var saņemt vai sniegt informāciju. Sociālie mediji pilda tādu pašu funkciju kā masu mediji - sniedz iespēju sabiedrības domu paust un veidot plašākā tvērumā. Ņemot vērā sociālo mediju divvirzienu komunikāciju, ir paplašinātas iespējas uzzināt katra indivīda viedokli, izprast katra uzskatus, pārkāpjot pāri tai robežai, kuru nosaka trešā persona - masu medijs.

Secinot no iegūtās informācijas, mediju darbības lauks ir ļoti plašs un visaptverošs. Mediju darbs nevar tikt regulēts saturiski, tāpēc tas tiek regulēts no tiem aspektiem, kas ir pieļaujami - aizliegt vai atļaut pamatdarbību, cilvēktiesību ievērošanas nostiprināšana un citām lietām. Mediju jēdziens ir izprotams diezgan skaidri. Tāpat jāsecina, ka Latvijā mediju galvenā darbinieka, žurnālista, tiesības un pienākumi ir pārāk plaši noteiktas, kas, vajadzības gadījumā, padara grūtu uzdevumu vērsties pret viņu sniegto informāciju. Nav skaidrs, kāds būtu šādas sūdzības pamats. Pienākumu nekonkrētais regulējums sniedz plašu iespēju žurnālistam atspēkot pret viņu vērstās sūdzības.

---

³⁶ Latvijas Žurnālistu asociācijas ētikas kodekss, aktuālā redakcija no 14.03.2014. Pieejams: <http://www.latvijaszurnalisti.lv/etikas-kodekss/> (Aplūkots 2017.gada 15.martā).

³⁷ Sīkāk sk.: Sterne J. Social Media Metrics: How to Measure and Optimize Your Marketing Investment. New Jersey: John Wiley & Sons, 2010.

1.2. Vārda brīvība mediju tiesībās

Mediju darbības pamats ir valsts noteiktās tiesības uz vārda brīvību. Nosakot vārda brīvību, tiek noteikta arī informācijas brīvība. Lai noteiktu vārda brīvības jēgu un attiecināmību uz medijiem, ir jāskata gan normatīvo aktu regulējums šajā jautājumā, gan atbildība, kas tiek uzlikta ar vārda brīvības tiesībām, gan vārda brīvības noteikšana medijiem, to mērķi, un uzraudzības iestādes.

Tiesiskā demokrātiskā valstī vārda brīvība ir viens no svarīgākajiem demokrātiskas sabiedrības pamatiem. Tiesības uz vārda brīvību ir tā sauktās komunikatīvās brīvības tiesības, kurās valsts drīkst iejaukties tikai ar noteiktiem priekšnosacījumiem.³⁸ Tās ir pilsoniskās tiesības, kurām ir negatīvais raksturs - nodrošina aizsardzību pret valsts iejaukšanos. Vācu tiesīzinātnieks G. Jellineks (*Georg Jellinek*) ir izstrādājis subjektīvo tiesību klasifikāciju - *status passivus*, *status negativus*, *status positivus* un *status activus*.³⁹ Uz brīvības tiesībām attiecas *status negativus*, kas nozīmē, to, ka šīs personas tiesības nav "traucējamas" no malas jeb no valsts.

Vārda brīvības tiesības ir skatāmas kopā ar vairākām citām tiesībām Pirmkārt, tās ir saistītas ar tiesībām uz domas un apziņas brīvību, jo ir svarīgi, lai personas uzskati veidojas tīrā un brīvā vidē, kurā netiek ierobežotas dažādas idejas un ir ļauts tās brīvi paust.⁴⁰ Domas un apziņas brīvība nodrošina to, ka cilvēkam ir neierobežota iespēja domāt ko vēlas, un savienojumā ar vārda brīvību, arī gandrīz neierobežotas iespējas paust savus uzskatus. Ļaujot brīvi veidot un paust savus uzskatus, tiek nodrošinātas arī mediju tiesības sniegt šo informāciju tālāk.

Otrkārt, vārda brīvība ir jāskata kopā ar pulcēšanās brīvību. Pulcēšanās brīvības mērķis ir neierobežot sabiedrības locekļu sanākšanu kopā, lai kopīgi un publiski paustu savus uzskatus un viedokli.⁴¹ Pulcēšanās brīvība ir cieši saistīta ar vārda brīvību un uzskatu brīvību, jo tikai pieļaujot brīvus uzskatus un ļaujot tos paust, pulcēšanās iegūst savu jēgu. Demokrātiskā tiesiskā

---

³⁸ Vildbergs H. J., Messeršmits K., Niedre L. Pilsonis tiesiskā valstī.: mācību līdzeklis. Rīga:Latvijas Universitāte, 2004, 221.lpp un 244.lpp.

³⁹ Thomson G. International Encyclopedia of the Social Sciences, 2008. Pieejams: <http://www.encyclopedia.com/social-sciences/applied-and-social-sciences-magazines/jellinek-georg> (Aplūkots 2017.gada 5.aprīlī).

⁴⁰ Kučs A. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas vēstnesis, 2011, 344.lpp.

⁴¹ Administratīvā apgabaltiesa. 143/AA751-04/4. 2014.gada 23.aprīlis. 16.punkts.

valstī ir būtiski nodrošināt iedzīvotājiem iespēju pulcēties, lai apmainītos ar saviem uzskatiem un paustu tos skaļi. Tādā veidā tiek parādīts sabiedrības viedoklis un attieksme.

Visā pasaulē plaši tiek izmantoti vairāki likumi un noteikumi, lai noteiktu mediju darbību, tās robežas un pieļaujamos ierobežojumus. Tā kā nav pieļaujams noteikt kādu informāciju mediji var vai nevar sniegt sabiedrībai, jo tā ir uzskatāma par cenzūru, ir jāmeklē citas iespējas kā strukturēt mediju darbu un noteikt, kad ir pārkāptas kādas robežas. Tādejādi ir nepieciešami likumi, deklarācijas un noteikumi, kuros noteikta vārda brīvība, kas piemīt medijiem, tās iespējamās pieļaujamās robežas, kā arī precizējumi, kas atdala to vārda brīvību, kas piemīt katram cilvēkam, no tās, kas piemīt sabiedriskajam medijam. Mediju tiesības nav skatāmas tikai kādas konkrētas valsts robežās, jo pati mediju sniegtā informācija sniedzas plašāk par vienas valsts un tās sabiedrības robežām.

1.2.1. Vārda brīvības normatīvais regulējums

Vārda brīvība ir noteikta vairākos starptautiskos aktos. Viens no būtiskākajiem ANO mērķiem ir cilvēktiesību veicināšana un to attīstība starp dalībvalstīm. Šī mērķa sasniegšanai ir izveidota ANO Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija (Deklarācija), kas tieši ietekmē arī mediju tiesības. Deklarācijas 19.pantā ir norādīts, ka “katram cilvēkam ir tiesības uz pārliecības brīvību un tiesības brīvi paust savus uzskatus: šīs tiesības ietver brīvību netraucēti palikt pie saviem uzskatiem un brīvību meklēt, saņemt un izplatīt informāciju un idejas ar jebkuriem līdzekļiem neatkarīgi no valstu robežām”.⁴² Deklarācijā tiek noteikta vārda brīvība, kas ne tikai virza un uztur mediju darbu, bet arī nodrošina to, ka medijiem ir tiesības paust informāciju. Vārda brīvības tiesības netieši ietver sevī arī cenzūras aizliegumu, kas ir būtiski patiesas un daudzējādas informācijas nodošanai sabiedrībai. Tomēr šo deklarāciju pieņemts uzskatīt par paražu tiesībām, jo tā tieši neietekmē dalībvalstis.

Dalībvalstis ietekmē Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (Pakts), kura 19.pantā ir noteiktas ne tikai tiesības uz vārda brīvību, bet arī noteikts to iespējamais ierobežojums. Pakta 19.panta otrā daļa nosaka, ka “katram cilvēkam ir tiesības brīvi izpaust savus uzskatus, šīs tiesības ietver brīvību meklēt, saņemt un izplatīt dažāda veida informāciju un idejas neatkarīgi no valstu robežām mutvārdos, rakstveida, izmantojot presi vai

---

⁴² ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija> (Aplūkots 2017.gada 3.aprīlī).

mākslinieciskās izpausmes formas, vai citādā veidā pēc savas izvēles”.⁴³ Pantā jau ir tieši noteikts, ka informācijas nodošanai un saņemšanai var izmantot presi. Tomēr Paktā iekļautais regulējums ir pārāk plašs, jo tas attiecas uz sabiedrību un cilvēkiem kopumā, ne tikai konkrēti uz medijiem.

ANO paspārnē ir arī vairākas institūcijas, kas atbild par noteiktiem jautājumu lokiem. Piemēram, ANO Cilvēktiesību komiteja ir speciāla komiteja, kas uzrauga jautājumus par cilvēktiesībām, to skaitā arī vārda brīvības izmantojamību un ierobežošanu. Šī institūcija ir izveidojusi citu institūciju - ANO īpašo ziņotāju par vārda brīvību. Savukārt ANO īpašais ziņotājs ir izveidojis Kopējo deklarāciju, kurā ir noteikti galvenie principi, kas piemērojami mediju un vārda brīvības īstenošanai.⁴⁴ Protams, tie nav tieši jāpiemēro, tomēr, tā kā šie principi paskaidro un precizē Paktā iekļauto vārda brīvības jēdzienu, tad Pakta dalībvalstīm arī attiecīgi šie principi jāievieš praksē.

ES ietvarā nozīmīga ir Cilvēktiesību un Pamatbrīvību aizsardzības konvencija (Konvencija), kuras 10.pants nosaka, ka “ikvienam ir tiesības brīvi izteikties. Šīs tiesības ietver uzskatu brīvību un tiesības saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez iejaukšanās no publisko institūciju puses un neatkarīgi no valstu robežām. Šis pants neierobežo valstu tiesības noteikt radiatoraidījumu, televīzijas raidījumu un kino demonstrēšanas licencēšanas režīmu”.⁴⁵ ES līmenī ir noteikti precīzāki ierobežojumi, apzinoties, ka vārda brīvība skar arī sabiedriskos medijus. Mediju vārda brīvība ES līmenī tiek ierobežota tā, ka to ir atļauts pakļaut citiem likumiem un sodiem. Tādējādi ļaujot katrai dalībvalstij lemt par precīzāku un piemērotāku mediju tiesību izveidošanu un ierobežojumu noteikšanu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) ir sniegusi daudzus atzinumus par tiesībām uz vārda brīvību un šo tiesību ierobežošanu. Piemēram, ECT ir atzinusi un vairākkārt atgādinājusi, ka “vārda brīvība ir viens no demokrātiskas sabiedrības būtiskiem pamatiem un pamatnosacījumiem ikvienas personas attīstībai un izaugsmei”.⁴⁶

Primārais avots vārda brīvības regulējumam Latvijā ir Satversme, kuras 100.pants nosaka, ka "ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt

---

⁴³ Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/705> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

⁴⁴ Sīkāk sk.: Hulin A. Joint Declarations of the representatives of intergovernmental bodies to protect free media and expression. Vienna: OSCE Representative on Freedom of the Media, 2013.

⁴⁵ Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_LAV.pdf (Aplūkots 2017.gada 26.martā).

⁴⁶ ECT 1976.gada 7.decembra sprieduma lietā „Handyside pret Lielbritāniju” 49.punkts; ECT 1994.gada 23.septembra sprieduma lietā „Jersild pret Dāniju” 31.punkts.

informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta”.⁴⁷ Arī Preses likuma pirmajā pantā ir noteiktas tiesības uz vārda brīvību, jau sašaurinātā izpratnē. Tomēr, atsaucoties uz vārda brīvību, vajadzētu izmantot Satversmē sniegto skaidrojumu, nevis tikai Preses likumā sniegto definīciju.

Vārda brīvības regulējums un vārda brīvības ierobežojumu leģitīmais raksturs ir vairākkārt vērtēts Satversmes tiesā. Tā piemēram, Satversmes tiesas praksē ir atzīts un vairākkārt uzsvērts, ka “vārda brīvība tiek uzskatīta par vienu no svarīgākajām cilvēka pamattiesībām, kas ir ietverta ikvienas demokrātiskas valsts pamatlikumā”.⁴⁸ Latvija ir viena no valstīm, kas nenodala atsevišķi preses brīvību no vārda brīvības. Vārda brīvības dažādas izpausmes, no kurām viena ir arī preses brīvība, pakāpeniski ir veidojusies tiesību zinātnē un judikatūrā. Ir zinātnieki, kas atsevišķi nodalījuši tādas vārda brīvības izpausmes kā preses brīvība, informācijas brīvība, mākslinieciskās izteiksmes brīvība un citus vārda brīvības veidus.⁴⁹

Satversmes tiesa lietā “Par Radio un televīzijas likuma 19. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 91., 100. un 114.pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pantam un 14.pantam saistībā ar 10.pantu un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. un 27.pantam”, noteica, ka vārda brīvība ietver sevī divus aspektus - privāto un publisko.⁵⁰ Privātais aspekts nosaka katra indivīda tiesības uz vārda brīvību un no tā izrietošās darbības un tiesības. Savukārt vārda brīvības publiskais aspekts “attiecas uz ikviena tiesībām brīvi saņemt informāciju un paust savus uzskatus jebkādā veidā - mutvārdos, rakstveida, vizuāli, ar māksliniecisku izteiksmes līdzekļu palīdzību u.tml. Pie šiem informācijas izplatīšanas un uzskatu paušanas veidiem pieder arī masu informācijas līdzekļi - radio un televīzija”⁵¹. Līdz ar to vārda brīvības publiskais aspekts attiecas uz mediju darbību, jo tieši mediji ir tie, kas sniedz sabiedrībai iespēju brīvi saņemt informāciju. Šajā pašā lietā Satversmes tiesa arī noteica, ka Satversmes 100.pantā noteiktā vārda brīvība

---

⁴⁷ Latvijas Republikas Satversme. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

⁴⁸ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2003-05-01 Rīgā 2003.gada 29.oktobrī, 21.punkts.

⁴⁹ Kučs A. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas vēstnesis, 2011, 352.lpp.

⁵⁰ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2003-02-0106 Rīgā 2003.gada 5.jūnijā. Secinājumu daļas 1.punkts.

⁵¹ Turpat.

ietver arī preses brīvību. Līdz ar to Satversme garantē brīvu mediju vidi un sniedz tiem iespējami plašu vārda brīvību.⁵²

Satversmes tiesa ir noteikusi, ka “Satversmes 100. pantā noteiktas tiesības ne tikai brīvi paust savus uzskatus un izplatīt informāciju, bet arī brīvi iegūt informāciju”⁵³ un “personas tiesības iegūt informāciju ir viens no vārda brīvības aspektiem”.⁵⁴ Tas nozīmē arī to, ka katram valsts iedzīvotājam ir tiesības iegūt jebkādu informāciju, kas nav aizliegta ar likumu.

Tāpat Satversmes tiesa lietā „Par Krimināllikuma 271.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 100.pantam” noteica, ka “likumā ir jāsabalansē pamattiesību aizsardzība un, paplašinot vienas pamattiesības, jāraugās, lai citas pamattiesības tiktu ierobežotas pēc iespējas mazākā mērā”.⁵⁵ Tas nozīmē, ka vārda brīvības tiesības ir ierobežojamas, ja tām ir leģitīms mērķis. Un pieļaujot neierobežotu vārda brīvību, netiktu pilnvērtīgi ievērotas, piemēram, tiesības uz goda un cieņas aizsardzību. Šajā lietā Satversmes tiesa arī noteica, ka “nosakot robežu starp vārda brīvību un tiesībām uz goda un cieņas aizsardzību, ir nepieciešams nodrošināt taisnīgu līdzsvaru”. Tas nozīmē, ka medijiem nav visatļautība šajā jautājumā un, īstenojot tiesības uz vārda brīvību, ir jāievēro arī cieņas un goda aizsardzības tiesības.

Līdz ar to secināms, ka mediju normatīvais regulējums balstās uz vārda brīvības tiesībām. Starptautiski ir noteikts ļoti plaša tvēruma regulējums, kas katrai valstij sniedz brīvību, lai noteikti tieši tai atbilstošākās likuma normas. Latvijā irniecīgs, bet saturiski plašs regulējums medijiem, kas tiem sniedz ļoti lielu varu un uzliek tikai mazu daļu atbildības. Vārda brīvība ir fundamentālas tiesības, kas ir ietvertas ne tikai Satversmē, bet arī specializētajos likumos, kas attiecas uz medijiem.

1.2.2. Mediju atbildība

Valsts garantētā vārda brīvība un no tā izrietošā brīva un neatkarīga mediju vide, uzliek medijiem arī milzīgu atbildību. Lai gan mediju atbildība ir tikai pašnoteikta, nevis likumiski regulēta, tas neatbrīvo no tā, ka ir nepieciešams ievērot, lai netiktu pārsniegtas ētikas robežas. Par žurnālistu atbildību Latvijā var runāt no vairākiem aspektiem.

---

⁵² Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2003-02-0106 Rīgā 2003.gada 5.jūnijā. Secinājumu daļas 1.punkts.

⁵³ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2003-05-01 Rīgā 2003.gada 29.oktobrī, 31.punkts.

⁵⁴ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2015-01-01 Rīgā 2015. gada 2. jūlijā, sprieduma, 11.1.punkts.

⁵⁵ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2003-05-01 Rīgā 2003.gada 29.oktobrī. Secinājumu daļas 24.punkts.

Pirmkārt, mediji ir tie, kas ir atbildīgi par sabiedriskā viedokļa jeb sabiedriskās domas veidošanu. Par sabiedriskās domas veidošanos un nepieciešamību pēc drošas sabiedriskās domas veidošanos plaši ir izteicies angļu filozofs un politiķis T. Hobss (*Thomas Hobbes*). Viņš ir norādījis, ka pastāvēt sabiedriskās domas labajai vadīšanai, tiek radītas drošas vadlīnijas cilvēku rīcībai.⁵⁶ Respektīvi, jo vērtīgāka un nepieciešamāka sabiedriskā doma tiek radīta, jo drošākas darbības veic sabiedrības locekļi. J. St. Milss (*John Stuart Mill*), angļu filozofs, ir analizējis sabiedriskās domas veidošanās racionālos apstākļus. Milss kā svarīgāko racionālas sabiedriskās domas veidošanās pamatu min brīvās diskusijas, kas ļauj katram sniegt savus argumentus, tādā veidā panākot viedokļu daudzveidību.⁵⁷ Tāpat tas sniedz iespēju maldus un nepatiesību atklāt ar faktu un pierādījumu palīdzību. Līdz ar to var secināt, ka fakti un pierādījumi vienmēr ir bijuši pamatā tam, lai tiktu veidots pamatots un patiess viedoklis.

Jau ar valsts noteiktajām tiesībām medijiem, valsts daļēji ir uzlikusi šo pienākumu tieši sabiedriskajiem medijiem. Tā piemēram, Preses likuma 24.pants norāda gan uz žurnālistu tiesībām izplatīt ziņas, gan atrašanos sabiedriski nozīmīgās vietās un ziņot par situācijām tajās.⁵⁸ Līdz ar to valsts ir noteikusi, ka medijs ir tiesīgs atrasties tādu notikumu vietās, kas ir sabiedrībai nozīmīgi, turklāt žurnālistiem ir atļauts arī informēt par notikumu gaitu tajos un atspoguļot citu sabiedriski nozīmīgu informāciju. Tomēr mediju uzdevums nav tikai pozitīvo ziņu atspoguļošana, bet arī negatīvu ziņu vai negatīvu emociju izraisītu ziņu nodošana interesentam. Kā ir norādījis ECT Trešais departaments Dienas lietā, tad saskaņā ar Konvencijas 10.panta 2.punktu, kas nosaka, ka vārda brīvība ir saistīta arī ar pienākumu un atbildību, mediju uzdevums ir ne tikai ziņot par “informāciju, kas tiek uztvertas labvēlīgi vai uzskatītas par nevainīgām vai vienaldzīgām, bet arī uz tādām, kas aizskar, šokē vai satrauc kādu personu vai iedzīvotāju daļu; tā to paredz plurālisms, tolerance un atvērtības gars, bez kuriem nepastāv "demokrātiska sabiedrība””.⁵⁹

Līdz ar to, šādas tiesības un pienākumi ļauj žurnālistam būt saistītam ar sabiedriskā viedokļa veidošanu, vēl jo vairāk - ietekmēt to. Dažādi notikumi veicina sabiedriskā viedokļa veidošanos. Nezināšana, vienaldzība un notikumu neapzināšanās veido situācijas, kad

---

⁵⁶ Cipeliuss R. Vispārējā mācība par valsti. Rīga: Izdevniecība AGB, 1998, 199.lpp.

⁵⁷ Turpat 201.lpp.

⁵⁸ LR Likums “Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=64879> (Aplūkots 2017.gada 12.februārī).

⁵⁹ ECT Trešā departamenta 2007.gada 12.jūlija spriedums lietā "A/s Diena un Ozoliņš pret Latviju”. 76.punkts.

sabiedrībai nav viedokļa. Bet tiklīdz par kādu notikumu tā tiek informēta, ir sāktas diskusijas un viedokļa veidošanās ir aktualizējusies.⁶⁰ Īpaši skaidri tas redzams tieši tiesu darbības atspoguļošanā. Pastāvot kādiem faktiskajiem apstākļiem, par tiem zina tikai ieinteresētās personas. Bet tiklīdz par to tiek pastāstīts plašāk, piemēram, caur sabiedrisko mediju, par situāciju uzzina lielāks skaits personu. Un līdz ar to arī tiek uzsāktas diskusijas un sabiedrības locekļi var apmainīties viedokļiem, kas, lai gan iesākumā svārstās no vienas galējības citā, beigās veido kopīgu sabiedrības viedokli. Protams, nebūs situācijas, kad vienots viedoklis ir pilnīgi visiem sabiedrības locekļiem, bet pietiek ar sabiedrības vairākumu, lai varētu runāt par konkrēta sabiedrības viedokļa esamību.

Kā piemēru autore izmanto žurnāla “*IR*” žurnālistes Indras Sprances rakstu, kurā tiek aprakstīts vērienīgs skandāls, kurā iesaistīta gan tiesu vara, gan privātpersonas, par kukuļdošanas un kukuļa piesavināšanās faktu.⁶¹ Rakstā žurnāliste ne tikai apraksta situāciju, sniedz ieskatu darbību secībā, kas būtu atbilstoši un profesionāli, bet ir arī pievienojusi karikatūru, kurā ir ļoti primitīvi parādīta visa situācija. Tādejādi, iespējams, ļaujot tai sabiedrības daļai, kas nav ieinteresēta izlasīt visu plašo aprakstu, gūt ātru ieskatu tajā, par ko ir skandāls. Autores pieņēmums ir, ka žurnāliste apzināti izvēlējās rakstā situāciju aprakstīt gan plašajā versijā, gan karikatūras veidā, tādejādi īsumā izceļot to, ko pamatā vēlējās nodot lasītājam. Lai gan žurnālistes motivācija to darot nav skaidra, ir skaidrs, ka tieši šāda raksta publicēšana ir apzināts solis. Šis, un citi līdzīgi gadījumi, liecina, ka žurnālists ļoti rūpīgi pārdomā kādu informāciju vēlas nodot lasītājam, skatītājam vai klausītājam. Un iespējams, arī apzināti vēlas izsaukt kādu viedokli vai radīt konkrētas sekas.

Otrkārt, blakus sabiedrības viedokļa veidošanas atbildībai, ir arī pienākums zināt par ko runā. Jau I. Kants (*Immanuel Kant*) savā darbā “*Tīrā prāta kritika*” noteica, ka “es nedrīkstu pieļaut viedokli, ja nezinu vismaz kaut ko, kas iegūst sprieduma saistību ar patiesību”.⁶² Arī žurnālistam ir jāatrod sava sacītā saistība ar patiesību. Un to var izdarīt tikai veicot kritisku un pilnvērtīgu analīzi, lai zinātu par ko pats runā. Viena no masu komunikācijas teorijām skaidri nosaka, ka sabiedriskajam medijam ir tāda vara, kas ļauj ietekmēt sabiedrību, apzinoties kādu

---

⁶⁰ Moy P. Bosch B. Theories of public opinion. Linkon: Sociology Department: Faculty Publications, 2013, p 289-295.

⁶¹ Sīkāk sk.: Sprance I. Priekš tiesas. Zelta kundzei 5000 latu. Pieejams: <http://www.irlv.lv/2017/1/18/prieks-tiesas-zelta-kundzei-5000-latu> (Aplūkots 2017.gada 12.februārī).

⁶² Kants I. *Tīrā prāta kritika*. Rīga:Zinātne, 2011, 477.lpp.

reakciju no tās vēlas izsaukt vai kādu viedokli vēlas radīt.⁶³ Jo ziņas var būt vienādas pēc to primitīvā satura, bet tas kādi vārdi ir izvēlēti šo ziņu izplatīšanai un kā tiek veikta informācijas vārdiskā satura pozicionēšana un konkrētu vārdu uzsvēršana, skaidri nosaka, kādu vēstījumu vēlas paust žurnālists.

Reizēm ziņas par tiesnešiem un viņu darbu tiek pasniegtas ļoti bezpersoniski un tieši atstāstītas, kas palīdz veidot patieso sabiedrības viedokli par attiecīgo situāciju. Tomēr nereti ziņas tiek nodotas sabiedrībai ar jau “iepotētu” viedokli, kas liedz veidot objektīvu un brīvi izvēlētu sabiedrības viedokli. Tāpat tas rada šaubas, ka žurnālists zina, par ko runā. Sava viedokļa vai sev vēlamās reakcijas izsaukšana nav zināšanas vai ziņas, kas būtu noderīgas sabiedrībai. Ziņu “iepotēšana” rada situācijas, kurās žurnālists primitīvi nodod informāciju tālāk, iespējams, nepārbaudot to vai nezinot stāsta dziļāku jēgu.

Vēl viena nianse pie žurnālistu nepieciešamības zināt par ko runā, ir specifiskā tieslietu vide. Tiesneša darba ir padots likumam un arī spriedums ir juridiskā valodā, ar likumā noteiktajiem terminiem. Kā norāda Augstākās tiesas komunikācijas nodaļas preses sekretāre B. Kataja, tad žurnālistiem problēmas sagādā juridiskie jēdzieni, jo viņi gluži vienkārši daudzus no tiem neizprot vai nesaprot kā paskaidrot vienkāršākā valodā. Tas ir saistīts ar vēl vienu problēmu, kad, nepastāvot specializētajai žurnālistikai, kuras rezultātā žurnālists ir kompetents par tieslietu tēmām, nepastāv arī žurnālisti, kas paši, bez tiesu darbinieku skaidrojumiem, izprastu vismaz daļu no juridiskajiem jēdzieniem. Un šī problēma veidopamatu nākamajai problēmai, kad nereti žurnālists ir kādu jēdzienu izpratis “pa savam” un tādu to pasniedzis sabiedrībai, bet būtībā viņa sniegtais skaidrojums nav precīzs un rada maldinošu iespaidu.⁶⁴

Treškārt, medijam rodas atbildība arī par to, kāpēc kāda ziņa tiek pasniegta kā publicēšanas vērtā un kāpēc kāda ziņa netiek publicēta vispār. Runājot par jebkuru sabiedrisko mediju, ir skaidrs, ka nozīmīgi ietekmējošie faktori ir publicitāte, reitingi un sabiedrības ieinteresētība konkrētajā stāstā. Jo aiz katra šāda medija atrodas reģistrēta struktūra, kas ir ieinteresēta ne tikai ziņu izplatīšanā, bet arī finansiāla labuma gūšanā.

Autoresprāt, atsevišķi ir analizējams Latvijas nacionālo mediju atspoguļoto ziņu izvērtējums. Kopš 2013.gada janvāra, kad Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP) izveidoja konceptu, kas noteica, ka Latvijas Televīzija (LTV), Latvijas Radio (LR) un tiešsaistes portāls www.lsm.lv veido Latvijas sabiedrisko mediju. Tā kā šī medija darbība tiek

---

⁶³ DeFleur, Lawrence M. Theories of mass communication. New York : Longman, 1989, p 368.

⁶⁴ Intervija ar Augstākās tiesas komunikācijas nodaļu 2017.gada februārī. Rīgā. Elīnas Kaliksones personīgā arhīva materiāli.

finansēta no valsts puses, tad tas ir uzskatāms par nacionālo mediju valstī. Jau NEPLP piedāvātajā koncepcijas 3.16.4. punktā “Sabiedrisko mediju dialogs ar sabiedrību”, tika secināts, ka LTV un LR nepietiekami orientējas uz sabiedrību, tās vēlmēm un vajadzībām.⁶⁵ Tāpat koncepcijā tika secināts, ka šo mediju piedāvātā informācija neatbilst Latvijas sabiedrībā nepieciešamajai, sniegtā informācija un apjoms nav pietiekams, radošs un saistošs. Līdz ar to rodas jautājums, kā šāds medijs var būt valsts finansēts un uzskatāms par nacionālo mediju. Tieši Latvijas nacionālo mediju galvenajam pamatuzdevumam būtu jābūt tādas informācijas sniegšanai, kas ir aktuāla un noderīga sabiedrībai, kas nodrošina sabiedrības vajadzības, aizstāv tās intereses un kļūtu par uzticamu ziņu avotu. Un, ja šajos medijos strādājošie žurnālisti atspoguļo informāciju, kas nozīmīga pašiem vai pasniegta personisku motīvu dēļ, nevis sabiedrības labumam, tad viņiem arī ir jāuzņemas atbildība par nepilnīgu sabiedrības informēšanu. Turklāt, vai valstij ir vajadzīgs medijs, kurš nespēj nodrošināt pilnīgu, plašu, objektīvu un aktuālu informāciju. Tieši par šādu aspektu var runāt nesenā medijos izskanējušajā ziņā par gadījumu, kad Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesis Aigars Strupišs ir pieņēmis lēmumu sava bijušā klienta lietā.

Īsi par lietas faktiem: A. Strupišs ir Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesis kopš 2014.gada 7.jūlija. Pirms tam darbojies akadēmiskajā un pētnieciskajā darbā, tāpat darbojies kā jurists.⁶⁶ Kā jurists A. Strupišs ir sniedzis dažādus neatkarīgus juridiskos atzinumus. Vienā no šādiem gadījumiem, 2011.gadā, A. Strupišs sniedza atzinumu zvērinātam advokātam Mārcim Miķelsonam. Atzinums tika adresēts SIA “Pilsētasprojekts Invest”, kuru advokāts pārstāvēja. Vēlāk, jau esot tiesneša amatā, A. Strupišs, koleģiāli ar vēl diviem Augstākās tiesas tiesnešiem, pieņēma lēmumu, kurā bija iesaistīta arī puse, kurai tika adresēts atzinums. Lietā izskatāmais jautājums bija cits, nevis tas, par ko bija sniegts atzinums 2011.gadā.

2017.gada 19.februārī par šo jautājumu tika sagatavots sižets no LTV 1. programmas raidījuma *De Facto*.⁶⁷ Sižetā tiesnesis A. Strupišs tika nostādīts pozīcijā, kurā ir pieņēmis lēmumu sava bijušā klienta lietā. Tas rada maldīgu priekšstatu, ka 1) tiesnesis to darījis viens

---

⁶⁵ Sk. sīkāk: NEPLP Koncepcija par jauna Latvijas sabiedriskā elektroniskā medija izveidi. Pieejams: http://neplpadome.lv/lv/assets/documents/sabiedriskais%20pasutijums/KMKonc_030613_LSEM.pdf (Aplūkots 2017.gada 15.martā).

⁶⁶ Sīkāk sk.: Zvejniece R. Civillietu departamentā darbu sāk tiesnesis Aigars Strupišs. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-notikumiem/2014/julijis/6529-civillietu-departamenta-darbu-sak-tiesnesis-aigars-strupiss/> (Aplūkots 2017.gada 7.martā)

⁶⁷ Sīkāk sk.: Sloka L. Augstākās tiesas tiesnesis Strupišs pieņem lēmumu sava bijušā klienta lietā. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/zinju-analize/zinas/augstakas-tiesas-tiesnesis-strupiss-pienem-lemumu-sava-bijusa-klienta-lieta.a224533/> (Aplūkots 2017.gada 20.februārī)

pats, nevis koleģiāli, 2) tiesnesim bijuši personīgi motīvi lēmuma pieņemšanas brīdī un 3) viena no pusēm bija tiesneša klients tiesas spriešanas laikā.

No mediju puses tiek pasniegta informācija, kas skatītājam liek domāt, ka tiesnesis ir sadarbojies ar konkrēto pusi un lēmumu pieņēmis, balstoties uz personīgiem motīviem. Interesanti ir tas kā informācija tika pasniegta.

Pirmkārt, ir minēts, ka tiesnesis A. Strupišs ir sniedzis juridisko atzinumu, tomēr nav paskaidrots skatītājam kas ir juridiskais atzinums. Tas var juridisko lietu nepārzinātājam radīt maldīgu priekšstatu par to, kas īsti ir šāds atzinums un tā sniegšanas radītās sekas. Otrkārt, žurnāliste uzdod tiesnesim jautājumus par pagātnē notikušo pēkšņi, tādā veidā nostādot tiesnesi nesagatavotības pozīcijā. Tas var liecināt par to, ka žurnāliste vēlējas radīt televīzijā konkrētu tiesneša tēlu - apjucis un izvairās no konkrētām atbildēm, it kā neatceras tik nozīmīgus faktus. Treškārt, sižetā žurnāliste piemin arī citu tiesnesi par līdzīga satura jautājumu. Tas, iespējams, darīts ar nolūku, lai radītu uzskatu, ka Augstākajā tiesā ir vairāki tiesneši, kas darbojas pret ētikas un likuma normām. Ceturtkārt, no žurnālistes puses netiek ņemts vērā fakts, ka lai kļūtu par tiesnesi, ir nepieciešams noteikts profesionālais līmenis. Šo līmenī var iegūt praksē darbojoties kā juristam, kas ļauj izprast dažādas situācijas un iegūt nepieciešamo pieredzi. A. Strupišs ir strādājis par juristu daudzus gadus, un kā labs profesionālis, ir darbojies un sniedzis atzinumus neskaitāmiem Latvijas uzņēmumiem un viņu advokātiem. Lai kļūtu par tiesnesi, ir jābūt profesionālai pieredzei un, jo lielāka pieredze gūta ar daudzajiem klientiem, jo lielāka iespēja pēc gadiem tiesāt lietas, kur šie klienti ir citas lietas dalībnieki. Tas rada nebeidzamu apli, kuru mazā Latvijas iedzīvotāju un uzņēmumu skaita dēļ, ir grūti pārraut. Un to žurnāliste neizprot vai nevēlas paskaidrot sabiedrībai. Piektkārt, žurnāliste nav ņēmusi vērā Likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 11.panta otro daļu, kas norāda uz termiņu kāda valsts amatpersona nedrīkst izdot administratīvos aktus, veikt uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkcijas, slēgt līgumus vai veikt citas darbības attiecībā uz saviem darījumu partneriem.⁶⁸ Šis termiņš ir divi gadi pēc līgumisko attiecību izbeigšanās, kas Strupiša gadījumā ir pagājuši.

Kā norāda pats tiesnesis, no viņa puses netika atteikta intervija, tika mēģināts paskaidrot situācijas būtību un tiesnesis dažādi centās paskaidrot žurnālistei kā darbojas Augstākā tiesa, kā

---

⁶⁸ Likums “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=61913> (Aplūkots 2017.gada 7.martā).

notiek lēmumu pieņemšana un lietu sadale vispār.⁶⁹ Vēlāk tiesnesis arī vērsās ar iesniegumu Tiesnešu ētikas komisijā, lai noskaidrotu vai tiešām minētajā situācijā ir noticis Tiesnešu ētikas kodeksa normu pārkāpums.⁷⁰

Šajā situācijā būtu nepieciešams vērtēt žurnālistes objektivitāti, motivāciju un atbildību, maldinot skatītāju un sniedzot neprecīzu un līdz galam neizanalizētu un nepārbaudītu informāciju. Žurnāliste nenodrošināja skatītāju ar pilnīgu un faktus izskaidrojošu informāciju. Vērtējama arī ir žurnālistes motivācija pasniegt tieši šo ziņu skatītājam, uzskatot kā tā būs sabiedrībai noderīga. Analizējot situāciju ir skaidrs, ka žurnāliste savu darbu nepaveica profesionāli, rūpīgi un sižeta mērķis nebija darīt zināmu par kādu skandalozu, patiesu un sabiedrībai aktuālu lietu.

Turpinot par mediju atbildību, autore norāda, ka saskaņā ar Latvijā spēkā esošo regulējumu vienīgais mediju atbildības veids ir civiltiesiskā atbildība. Un civiltiesiskās atbildības atlīdzības pieprasīšana ir katras personas brīva izvēle. Ja persona izvēlas neprasīt atlīdzību civiltiesiskā kārtībā, tad žurnālists ir veiksmīgi atbrīvojies no atbildības. Otra iespēja ir pieprasīt atsaukt ziņu, gadījumos, kad par personu elektroniskā plašsaziņas līdzekļa raidījumā ir paustas nepatiesas ziņas.⁷¹ Tāpat ar lūgumu atsaukt kādu ziņu, var vērsties pie noteiktā masu mediju redaktora, kā to nosaka Preses likuma 21.pants.

Vēl Latvijā pastāv profesionālās civiltiesiskās atbildības apdrošināšana, tomēr tā nav obligāta un katras profesijas pārstāvju apdrošināšana ir individuāla. Līdz ar to žurnālistiem tādi nav obligāti jābūt. Žurnālistu profesija nav saistīta ar lielu iespējamu risku netīši nodarīt zaudējumus trešo personu īpašumam un veselībai, tomēr tas palīdzētu atlīdzināt Civillikuma 1779.pantā noteiktos jebkurus zaudējumus, ko viņš ar savu darbību vai bezdarbību varētu būt nodarījis.

Piektkārt, līdz ar sociālo un valstisko nozīmi, medijus nereti dēvē par ceturto varu valstī, kas uzliek savu daļu atbildības. Šāda termina aizsākumi meklējami 1787.gadā, kad politikas teorētiķis E. Bērks (*Edmund Burke*) parlamenta debatēs trīs atzaru varas modeli papildināja ar

---

⁶⁹ Intervija ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesi Aigaru Strupišu, 2017.gada 20.februārī. Rīgā. Elīnas Kaliksones personīgā arhīva materiāli.

⁷⁰ Sīkāk sk.: B.a., Tiesneša Aigara Strupiša iesniegums Tiesnešu ētikas komisijai. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/zinas/270224-tiesnesa-aigara-strupisa-iesniegums-tiesnesu-etikas-komisijai/> (Aplūkots 2017.gada 7.martā)

⁷¹ Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=214039> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

ceturto varu - preses varu.⁷² Tomēr tas nebūt nenozīmē, ka medijiem ir kāda no valsts varas trim atzariem atrauta vara, kuru nevar ietekmēt. Ceturtā vara nav īsts varas atzars, tomēr tam ir daži minimāli reālas varas atspoguļojumi.

Tā piemēram, medijiem, nepārprotami, ir milzīga ietekme uz sabiedrību un autoritāte ziņu saņemšanā un nodošanā. Jau no mediju pirmsākumiem sabiedrība plaši izmanto medijus, gan lai uzzinātu dažādu informāciju, gan lai meklētu atbildes uz dažādiem jautājumiem, gan izklaides nolūkos. Ar šo ietekmi uz sabiedrību medijs var ietekmēt pastāvošo valsts varu, tātad arī vienu no valsts atzariem - tiesu varu. Un šeit būtiski ir jautājumi par, piemēram, tiesneša tēla veidošanu, sabiedrības uzticību tiesu darbam vai sabiedrības ticību objektīvai un neatkarīgai tiesai. Lai gan žurnālists tieši neietekmē valsts varu, viņš to var izdarīt caur tautu jeb sabiedrību, kurai nodod savas ziņas. Pat tad, ja tas nav bijis viņa tiešais mērķis. Un, neskatoties, uz milzīgo atbildību, valsts sniegtajām iespējām un vispārpieņemtajai atziņai, ka medijiem ir ietekme uz sabiedrību un neliela vara pār to noteiktā aspektā, mediju atbildībai ir noteiktas ļoti vājas robežas un to darbība tiek pārāk nepilnīgi regulēta no valsts puses.

Turklāt medijiem ir jāuzņemas atbildību par ceturtās varas darbībām, ņemot vērā, ka mūsdienās tieši mediji ir tie, kas kultivē šo terminu. Žurnālisti labprāt sevi dēvē par ceturtās varas nesējiem valstī, tomēr attiecīgu atbildību tie uzņemties nevēlas. Autoresprāt, ceturtās varas kults pamazām zaudē savu jēgu un nozīmi, jo daudz aktuālāki kļūst sociālie mediji un uzticība medijiem no sabiedrības puses ar katru gadu samazinās.

Tādejādi secināms, ka mediji nav tikai viena no komunikāciju nozarēm. Tai ir uzdots ļoti svarīgs uzdevums un ir būtiski, lai mediji apzinās sociālo atbildību, kas seko viņu darbam. Jo caur sociālo nozīmi tie spēj ietekmēt sabiedrību un tās viedokli. Un sabiedrība jeb tauta kā suverēnās varas nesēja, spēj ietekmēt valsts varu. Līdz ar to, no šī aspekta ir skaidrs, ka mediji spēj ietekmēt arī tiesu varu. Lai gan tas nenotiek tieši un acīmredzami, tomēr laika gaitā sniegtā informācija un paustie uzskati sasniedz sabiedrību, nostiprina viedokli tajā un secīgi, var radīt ietekmi uz tiesu varas atzaru.

1.2.3. Mediju uzraudzības institūcijas

Latvijā ir tikai viena medijus uzraugošā institūcija, kas uzrauga tikai nelielu daļu no mediju nozarē esošajiem subjektiem - NEPLP. Tā uzrauga elektroniskos plašsaziņas līdzekļus. Padomes

---

⁷² Journalism Encyclopedia. Fourth Estate definition. Pieejams: <https://www.openschoolofjournalism.com/resources/encyclopedia/fourth-estate> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

kompetence ir diezgan plaši noteikta EPLL 60. un 62.pantos. NEPLP būtība ir pārstāvēt sabiedrības intereses elektronisko plašsaziņas līdzekļu jomā.⁷³ NEPLP ir vairāki uzdevumi, ko tā veic savas kompetences ietvaros. Tomēr visi uzdevumi pārsvarā ir saistīti ar plašsaziņas līdzekļu ārpusēju darbību, tādu kā, konkurences veicināšanu, vienlīdzīgu noteikumu izveidi, monitoringu mediju darbībām un citām darbībām. Būtiski, ka padomei ir atsevišķa kompetence sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu jomā. Un arī šajā jomā Padome vērtē vai sabiedrisko mediju darbība atbilst plānam, vai tiek veiksmīgi izlietoti finanšu līdzekļu un nosaka šo mediju organizatorisko pusi. Tomēr nav noteikts ko tieši sabiedriskajam medijam būtu jāspēj nodrošināt sabiedrībai.

Aplūkojot NEPLP 1.darba grupas tikšanās prezentāciju vēl pirms tika pieņemts Latvijas sabiedriskā medija koncepts, secināms, ka uzstādītie mērķi nav sevišķi augsti. Piemēram, LTV noteiktie mērķi ir 1) saglabāt informācijas līdera lomu Latvijā, 2) piedāvāt daudzveidīgu un augstā profesionālā līmenī sagatavotu raidījumu programmu, kurā tiek pārstāvētas visas sabiedrības intereses un 3) veidot demokrātiskas sabiedrības pamatprincipiem atbilstošas programmas.⁷⁴ Tieši otrais mērķis autorei rada šaubas un nepieciešamību pēc paskaidrojuma, ko tieši NEPLP izprot ar visu sabiedrības interešu pārstāvību, ja, piemēram, par tieslietām, ir ļoti minimāli sniegta informācija. Bet tas informācijas minimums, kas tiek sniegts, kā jau iepriekš tika secināts, reizēm nav augstā profesionālā līmenī sagatavota. Vai šādā gadījumā, NEPLP kā uzraugošā institūcija būtu tiesīga rīkoties un liktu uzņemties atbildību, piemēram, minētajai *De facto* žurnālistei, ir sarežģīts jautājums.

Analizējot visus iepriekšējos NEPLP lēmumus, ir skaidrs, ka atbilstoši kompetencei, tie ir balstīti uz EPLL pārkāptajām normām. Lai gan, sabiedrība var iesaistīties un iesniegt sūdzību par jebkura medija darbību, Padome to izskata saistībā ar EPLL ievērošanu.

Problēmas mediju uzraudzības jomā rada tas, ka nav institūcijas, kas uzraudzītu drukāto presi vai sociālos (interneta) medijus. NEPLP uzrauga elektroniskos plašsaziņas līdzekļus. Tātad arī televīzijas un radio pārraides internetā, bet ne interneta medijus kā tādus. Līdz ar to, sociālie un drukātās preses mediju pārstāvji ir bez uzraudzības institūcijām, kas tiem sniedz pārāk lielu varu un neierobežotību.

---

⁷³ Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=214039> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

⁷⁴ Sk.: Prezentācija: "Jauna Latvijas elektroniskā sabiedriskā medija misija, vērtības, mērķi", 1.darba grupas tikšanās 17.08.2012. Pieejama: <http://neplpadome.lv/lv/sakums/sabiedriskie-mediji/sabiedriskais-pasutijums/jaunais-sabiedriskais-elektroniskais-medijs/1.darba-grupa.html> (Aplūkots: 2017.gada 15.martā).

Līdz ar to, būtu nepieciešama arī tāda uzraudzības institūcija, kas nodrošina iespēju sabiedrībai izteikt viedokli par to, ko tā vēlas redzēt, dzirdēt vai lasīt, tāpat kā ļaut izteikt sūdzības par kādu žurnālistu konkrētām darbībām. Tas arī ļautu noteikt žurnālistiem lielāku atbildības robežu. Liekot medijiem uzņemties lielāku atbildību un nodrošinot sabiedrību ar daudzveidīgu, objektīvu un patiešām pārbaudītu informāciju, tiktu pilnvērtīgi pārstāvētas sabiedrības intereses mediju gandrīz neierobežotajā pasaulē. Turklāt ir svarīgi, lai medijus uzraugošā institūcija būtu neatkarīga un neatrastos neviena kontrolē. Nav pieļaujams, ka uzraudzības institūcija lobētu kāda intereses.

2. TIESNEŠA NEATKARĪBA UN OBJEKTIVITĀTE

Lai noteiktu iespējamo mediju ietekmi uz tiesnešu neatkarību un objektivitāti, ir nepieciešams izprast, kas veido tiesnešu neatkarību un objektivitāti. Šajā nodaļā autore analizē taisnīga tiesas sprieduma sastāvdaļas, kuras veidojas no neatkarības nodrošināšanas. Tāpat tiek noteikti valsts pienākumi un to realizācija, pildot šo tiesību nodrošināšanas funkciju.

Šo tiesību analīze un realizācija tiesiskā valstī ir nepieciešama, lai noteiktu mediju iespējamās ietekmes sfēras un kādas sekas tās varētu atstāt.

2.1. Garants taisnīgam tiesas spriedumam

Tiesneša neatkarība un objektivitāte, kā arī lietas risināšana taisnīgā tiesā, ir garants taisnīgam tiesas spriedumam. Taisnīgas tiesas nodrošināšana ir fundamentāla nepieciešamība un pamats citu cilvēktiesību aizstāvēšanai un ievērošanai. Taisnīgs tiesas spriedums veicina sabiedrības uzticību tiesām un īsteno tiesu varas būtību. Tiesneša neatkarība, kas iegūta caur valsts noteiktām garantijām, un no procesuālā taisnīguma principa atvasinātais tiesneša objektivitātes princips, kura ievērošanu garantē katrs tiesnesis personīgi, ir saistīti un neatraujami pamati, lai tiesu vara būtu taisnīga. Taisnīgs tiesas spriedums nozīmē tiesneša institucionālo un personisko neatkarību, kā arī stingru tā padotību likumam.

2.1.1. Taisnīga tiesa

Taisnīgas tiesas garantēšana ir starptautiski nodrošināta. ANO Deklarācijas 10.pantā noteikts, ka “katram cilvēkam viņa tiesību un pienākumu noskaidrošanai, kā arī lai noteiktu viņam izvirzītās kriminālās apsūdzības pamatotību, ir tiesības sakarā ar visu personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā prasīt, lai viņa lietu atklāti un ievērojot visas taisnīguma prasības izskatītu neatkarīga un objektīva tiesa”.⁷⁵ ANO Pakta 14.pants nosaka, ka “(..) katram ir tiesības, ja tiek izskatīta jebkura viņam uzrādītā kriminālapsūdzība vai noteiktas viņa tiesības un pienākumi kādā civilprocesā, uz to, lai lietu taisnīgi un publiski izskatītu kompetenta, neatkarīga un objektīva tiesa, kas izveidota saskaņā ar likumu (..)”.⁷⁶ Arī Konvencijas 6.pants nosaka

⁷⁵ ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija> (Aplūkots 2017.gada 3.aprīlī).

⁷⁶ Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/705> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu.⁷⁷ Tādejādi ir skaidrs, ka tiesības uz taisnīgu tiesu ir tik fundamentālas, ka tās nevajadzētu apšaubīt un tām pavisam noteikti jābūt ievērotām gan starptautiskā līmenī, gan nacionālā līmenī.

Tiesības uz taisnīgu tiesu Latvijā ir noteiktas Satversmes 92.panta pirmajā teikumā, kur ir norādīts, ka taisnīgā tiesā ikviens var aizstāvēt savas tiesības un intereses. Šīs tiesības ir vienas no būtiskākajām cilvēka pamattiesībām, no kurām atvasinās pārējo cilvēktiesību aizsardzība.⁷⁸ Tādejādi, nodrošinot taisnīgas tiesas tiesību īstenošanu, tiek nodrošināts, ka arī citas cilvēktiesības tiks taisnīgi aizstāvētas tiesā.

Taisnīgas tiesas pamatā ir divi valsts nodrošināti institūti, kur, pirmkārt, tā veido "neatkarīgu tiesu varas institūciju, kas skata lietu"⁷⁹ un tādejādi šis aspekts skatāms saistībā ar Satversmes 6.nodaļu "Tiesa". Šī nodaļa nosaka, ka tiesu pārstāv tiesneši, kas ir neatkarīgi, pilda likumā noteikto, ir Saeimas apstiprināti un neatceļami. Tas netieši norāda, ka tiesnesis ir ne tikai amats, kura pienākumos ietilpst tiesas spriešana, bet tiesnesis ir arī viens no taisnīgas tiesas izpildes garantiem, jo ir pakļauts likumam, darbojas likumā noteiktajā apmērā un tā darbībām ir jābūt pakļautām likumam. Tādejādi var secināt, ka taisnīga tiesa, kā tiesas lemšanas institūcija, ir balstīta uz tiesnešiem un likumu. Otrkārt, "taisnīga tiesa" kā jēdziens ir saprotams kā process, kas ir atbilstošs un pienācīgs tiesiskai valstij. Procesa būtība ir skatāma kopā ar Satversmes 1.pantu, kas nosaka, ka Latvija ir neatkarīga un demokrātiska republika.⁸⁰ No tā izriet arī taisnīguma un tiesiskas varas princips, jo tiesa tiek lemta kā neatkarīgs un demokrātisks process, turklāt šis process ir atbilstošs tiesiskai valstij. Tas nozīmē, ka taisnīgai tiesai kā procesam ir savi kritēriji, kuriem ir jāpiepildās, lai šīs tiesības tiktu veiksmīgi īstenotas.

Šajā neatkarīgajā institūcijā un tiesiskai valstij atbilstošajā procesā, ir saskatāms arī valsts pienākums, kas izriet no taisnīgas tiesas jēdziena. No vienas puses, tas ir pozitīvais pienākums nodrošināt taisnīgas tiesas iespējamību, tādu kā tiesnešu neatkarības aspekts, atbilstošas likuma normas un citu elementu nodrošināšana. Un, no otras puses, tas ir negatīvais pienākums, kas liek atturēties no darbībām, kas varētu ierobežot taisnīgas tiesas izmantošanu.⁸¹ No tā ir secināms, ka

---

⁷⁷ Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_LAV.pdf (Aplūkots 2017.gada 26.martā).

⁷⁸ Čepāne I. Tiesības uz taisnīgu tiesu kā personas pamattiesības. Jurista vārds, 2005. gada 27.septembris Nr. 36 (391), 1.lpp.

⁷⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2001-10-01. 2.punkts.

⁸⁰ Turpat.

⁸¹ Briede J., Višķere I., Litvins G. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas Vēstnesis, 2011, 125.lpp.

demokrātiskā valstī taisnīga tiesa ir būtisks cilvēktiesību, un ne tikai to, nodrošināšanas elements, kas pamatā ir jānodrošina valstij pašai un tikai tad tiesas lemšanas institūcijai pakļautajiem. Līdz ar to uzskatāms, ka tiesības uz taisnīgu tiesu ir pamats taisnīgai tiesai vispār un darbojas kā nodrošinājums jebkurai personai, kas vēršas tiesā.

Lai īstenotu un realizētu taisnīgu tiesu, ir nepieciešams nodrošināt vairākus elementus, kas kopā veido pilnīgas jebkura sabiedrības locekļa tiesības uz taisnīgu tiesu.

Viens no būtiskākajiem elementiem ir tiesas pieejamība.⁸² Nevar tikt nodrošinātas tiesības uz taisnīgu tiesu, ja personai vispār nav pieejama tiesa. Līdz ar to, valstij ir jānodrošina tiesu pieejamība, lai jebkurai personai būtu iespēja aizstāvēt savas tiesības tiesā.

Tāpat svarīgs elements ir procesuālā līdztiesība. Tiesību doktrīnā ir izskanējis viedoklis, ka procesuālā līdztiesība ir galvenais taisnīgas tiesas elements.⁸³ Tas nozīmē, ka taisnīgas tiesas nodrošināšanā ir svarīgi nodrošināt arī tiesā iesaistīto pušu līdztiesību tādā veidā, lai process būtu līdzsvarots. Nav pieļaujams, ka viena puse ir privilīģētāka kā otra. Taisnīga tiesa no šī aspekta nozīmē, ka katrs vienlīdzīgi cīnās par taisnīgumu tiesas zālē.

Svarīgi elementi ir arī lietas izskatīšanas atklātums un izskatīšana saprātīgā termiņā. Atklātums nodrošina visas sabiedrības informētību par tiesas darbu. Taisnīga tiesa no šī aspekta nozīmē, ka sabiedrība var izteikt viedokli, kontrolēt un vērtēt tiesas darbu, tādejādi nodrošinot taisnīgumu tiesas spriešanas procesā.

ANO Cilvēktiesību komiteja sniedzot Vispārējo komentāru par Pakta 14.pantu, ir norādījusi, ka valstij ir pienākums izveidot ar likumu neatkarīgu un objektīvu tiesu, tādā veidā nodrošinot tiesības uz taisnīgu tiesu.⁸⁴ Tādejādi tiesības uz taisnīgu tiesu ir uzskatāmas par nodrošinātām galvenokārt tad, ja tiesu spriež neatkarīga un objektīva tiesa.

2.1.2. Tiesnešu neatkarības nodrošināšana

Neatkarīga tiesa un tiesneši ir būtisks aspekts taisnīguma nodrošināšanā. A Endziņš ir teicis, ka prasība pēc neatkarīgas tiesas ir Satversmes prasība, nevis ārvalstu ekspertu

---

⁸² Briede J., Višķere I., Litvins G. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas Vēstnesis, 2011, 129.lpp.

⁸³ Matscher F. The right to a fair trial in the case-law of organs of the European convention on human rights. The right to a fair trial. Strasbourg: Council of Europe publishing, 2000, p. 12.

⁸⁴ ANO Cilvēktiesību komiteja. Vispārējais komentārs Nr.32. (*General comment No. 32*) 23.08.2007. 18.punkts. Pieejams: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11 (Aplūkots 2017.gada 11.aprīlī).

izdomājums vai atsevišķu ministru un politiķu kaprīze. Turklāt Satversmē tā ir noteikta, jo tiesas neatkarība un tiesnešu īpašais statuss, nav tikai tāpēc, ka kādam tā labpatīk, bet gan tādēļ, ka “tā ir absolūti nepieciešama demokrātiskas tiesiskas valsts sastāvdaļa”.⁸⁵

Tiesnešu neatkarība ir noteikta Satversmes 83.pantā, kas garantē, ka tiesneši ir neatkarīgi un padoti vienīgi likumam. Neatkarības nodrošināšana visupirms notiek caur Satversmes 1.pantu. Garantējot varas dalīšanu valstī, tiek garantēta arī tiesu varas neatkarība, jo tiek nodalīti trīs varas atzari. Tiesu varas faktiskā neatkarība no izpildvaras un likumdošanas varas ir arī neatraujams garants pašu tiesnešu neatkarībai. Tiesu, un tādējādi arī tiesnešu, neatkarība ir nostiprināta vairākos spēkā esošos normatīvajos regulējumos.

Kā būtiskākais ir Satversme un tās nodaļa “Tiesa”, kas konstitucionāli garantē tiesnešu neatkarību un neatceļamību. Likuma “Par tiesu varu” otrā nodaļa “Tiesu neatkarības principi un garantijas” garantē tiesnešiem amata pienākumu pildīšanai nepieciešamo tiesas respektēšanu un neiejaukšanos tiesas spriešanā. Likums nosaka, ka valsts iestādēm, sabiedriskajām un politiskajām organizācijām, citām juridiskajām un fiziskajām personām ir pienākums respektēt un ievērot tiesu neatkarību un tiesnešu neaizskaramību. Nav pieļaujama nekāda tiesas spriešanas ierobežošana, iespaidošana, ietekmēšana, tieši vai netieši draudi, citāda prettiesiska iejaukšanās tiesas spriešanā neatkarīgi no tā, kādā nolūkā un ar kādu ieganstu tas tiktu darīts. Jebkura tiesneša ietekmēšana un iejaukšanās tiesas spriešanā sodāma likumā noteiktajā kārtībā. Nevienam nav tiesību pieprasīt no tiesneša atskaiti vai paskaidrojumus par to, kā izskatīta konkrētā lieta, vai arī apspriedes laikā izteikto viedokļu izpaušanu.⁸⁶ Medijs ir uzskatāms par juridisku personu. Līdz ar to, jebkāda iejaukšanās tiesneša darbā, ieskaitot netiešu iespaidošānu vai ietekmēšanu, ir sodāma ar likumu. Lai gan ir grūti pierādīt, kuros gadījumos būtu notikusi kāda tiesneša iespaidošāna vai ietekmes radīšana, tas neizslēdz papildus atbildu, ko var piemērot arī žurnālistiem.

J.Briede, veicot Satversmes 83.panta satura analīzi, tiesnešu neatkarību iedala trijos virzienos, kas noteikti konstitūcijas pantā.⁸⁷ Pirmkārt, tā ir tiesnešu personiskā neatkarība jeb objektivitāte. Objektivitāte nozīmē tiesneša neieinteresētību lietas iznākumā.

---

⁸⁵ Endziņš A. Tiesu sistēmas un politikas saskarsme un dinamika. Jurista vārds 2002.gada 7.maijs Nr 9 (242), 4.lpp.

⁸⁶ Likums “Par tiesu varu”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=62847> (Aplūkots 2017.gada 4.aprīlī).

⁸⁷ Sk.: Briede J. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Autoru kolektīvs prof.R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 57.-68.lpp.

Otrkārt, tā ir institucionālā tiesnešu neatkarība. Tiesu vara ir neatkarīga no izpildvaras un likumdevējvaras. Tas nozīmē ne tikai to, ka izpildvara nevar kontrolēt tiesu varu, bet arī to, ka nav pieļaujami jebkādi rīkojumi par to, kā tiesnesim būtu jāspriež tiesa. Satversmes tiesa ir arī noteikusi, ka ne tikai izpildvaras un likumdevēja varas iejaukšanās nav pieļaujama, bet arī pašas tiesas un ar tiesu varas realizāciju saistītu amatpersonu iejaukšanās nav pieļaujama.⁸⁸ Tādejādi tiesas un tiesnešu neatkarība ir stingri noteikta un tiek turēta rāmjos, lai nepieļautu nekādu iespējamu ietekmi. Neatkarības garanta viens no elementiem ir arī tiesnešu mācības un tiesnešu pienākums un tiesības tajās piedalīties.⁸⁹

Pie institucionālās neatkarības pieder arī tiesnešu iecelšanas un atcelšanas kārtība, pienācīgs tiesnešu atalgojums, tiesnešu neaizskaramība un tas, ka tiesneši mantiski nav atbildīgi par darbībām, ko tie veic, pildot tiesnešu pienākumu. Šos aspektus autore aplūko nodaļā par valsts garantu tiesnešu neatkarībai.

Un treškārt, neatkarība nozīmē tiesneša padotību likumam un tiesībām. “Padotība tiesībām nozīmē arī Satversmei un vispārējiem tiesību principiem atbilstošu rakstīto tiesību normu piemērošanu. Tas ietver pareizās tiesību normas atrašanu un atbilstošu interpretēšanu, intertemporālās un hierarhiskās piemērojamības izvērtēšanu, atbilstošās judikatūras izmantošanu, kā arī tiesību tālākveidošanu.”⁹⁰

Lai garantētu un nodrošinātu tiesu varas neatkarību, tai ir ne tikai jābūt noteiktai ar likumu, bet kā norāda Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome, “katrai valstij ir jāizveido tieslietu padome vai cita, no likumdevēja un izpildvaras neatkarīga, institūcija ar plašām pilnvarām visos jautājumos, kas attiecas uz tiesnešu statūtiem, kā arī uz tiesas institūciju organizāciju, darbību un tiesas tēlu veidošanu”.⁹¹ Latvijā tā ir likuma “Par tiesu varu” 13.¹ nodaļā noteiktā Tieslietu padome. Konstitucionālo tiesību teorijā pastāv viedoklis, ka tieši tiesu darba organizēšana ir viens no būtiskākajiem tiesnešu neatkarības garantiem.⁹²

---

⁸⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā 2001-06-01. Secinājumu daļas 2.4.punkts.

⁸⁹ Briede J. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Autoru kolektīvs prof.R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 60.lpp.

⁹⁰ Turpat 65.lpp.

⁹¹ B.a. Tiesnešu pamatprincipi: Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes secinājumi, 13.punkts. Jurista vārds, 2010. gada 28.decembris, Nr. 52 (647), 13.lpp.

⁹² Pleps J., Pastars E. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 556.lpp.

Tiesnešu neatkarības nodrošināšana ir cieši saistīta ar visas sabiedrības konstitucionālo tiesību nodrošināšanu.⁹³ Lai valstī būtu nodrošinātas likumos noteiktās tiesības, ir būtiski garantēt tiesnešiem neatkarību. Pats princips ietver sevī divus aspektus - tiesnešu procesuālo neatkarību un tiesnešu neatkarības nodrošināšana caur tiesu varas atzaru kā neatkarīgu varas atzaru valstī.⁹⁴ Tas nozīmē, ka tiesnesim, pirmkārt, ir jābūt pilnīgi neatkarīgam un neierobežotam, pildot tiesas spriešanas funkciju. Un otrkārt, balstoties uz varas dalīšanas principu, tiesu varai ir jābūt neatkarīgai un patstāvīgai. Abu aspektu īstenošana nodrošina taisnīgu tiesas spriedumu, kuru taisījis profesionāls un objektīvs tiesnesis.

2.1.3. Tiesnešu objektivitāte

Jebkurai tiesai, jebkuros apstākļos ir jānodrošina objektivitāte, skatot lietas. Sengrieķu mitoloģijā pastāvošais dievietes Temīdas tēls simbolizē taisnīgumu. Temīdai ir aizsietas acis, kas norāda uz aklumu. Šis aklums tiesnešiem nozīmē to pašu - tiesneši ir "akli" pret katru indivīdu tādā ziņā, ka neredz viņu ārpus tiesas. Katram indivīdam tiek nodrošināta tiesa, kurā tiesnesim ir jābūt objektīvam un viņu nespēj ietekmēt ārējie faktori.

Tiesnesis, lai gan pakļauts likumam un augstām ētikas normām, ir un paliek sabiedrības loceklis. Tiesnešu objektivitāte ir aizspriedumu, stereotipu un subjektīva viedokļa neesamība. Ik dienas tiesnesis redz, dzird un uzņem mediju sniegto informāciju. Ideālā situācijā tiesnesis to izmanto tikai informatīvos nolūkos. Tomēr nevar izslēgt cilvēcisko faktoru, ja runa ir par tādām mediju ziņām, kas skar pašu tiesnesi vai tiesu darbu kopumā. Protams, tiesnesim ir jāatturas no komentāru sniegšanas un sava viedokļa paušanas ārpus sava amata. Tomēr, autoresprāt, ne tikai tiesnesim būtu jāatturas no pakļaušanās sabiedriskajam viedoklim, bet arī medijiem būtu jārespektē tiesnešu neatkarība, kā to norāda arī likums.

Tiesneša nepieciešamība būt izolētam no sabiedrības viedokļa, veidojas, balstoties uz nepieciešamību pēc neiespaidojama tiesneša. Tiesnesis savā būtībā lemj par citu cilvēku dzīvēm. Līdz ar to, ārējā informācija var ietekmēt ne tikai tiesneša subjektīvo viedokli, bet arī to cilvēku dzīves, par kurām lemj tiesnesis.

Objektivitāte kā jēdziens tiek izmantots runājot par tiesneša tiešo pienākumu pildīšanu. Tiesnesim ir jābūt objektīvam un bez jebkādiem aizspriedumiem. Nav pieļaujama jebkāda

---

⁹³ Pleps J., Pastars E. Konstitucionālās tiesības. Rīga:Latvijas Vēstnesis, 2004, 555.lpp.

⁹⁴ Turpat 555.lpp.

nevienlīdzība, likums visām personām ir jāpiemēro vienādi. Tieši tiesneša spēja izslēgt personīgos uzskatus, stereotipus un subjektīvo viedokli spriežot tiesu, garantē taisnīgu tiesas spriešanu. Valsts nosaka neatkarības garantu tiesnesim, objektivitātes nodrošināšana ir katra tiesneša paša pārziņā. Tomēr objektivitātes esamība un spēja būt objektīvam ir būtiska, lemjot par tiesneša ievēlēšanu. Katram tiesnesis ir jābūt tieši tik profesionālam, lai spētu nolikt malā savu sabiedrības locekļa lomu un pilnībā pakļautos likumam.

ECT ir definējusi objektivitātes saturu lietā „Worms pret Austriju” (*Worm v. Austria*) - objektivitāte parasti nozīmē aizspriedumu trūkumu.⁹⁵ Bangaloras tiesnešu ētikas principu otrajā vērtībā ir norādīts ko tieši šis jēdziens nozīmē tiesneša amata pienākumus pildot.⁹⁶ Šajos ētikas principos ir noteikts, ka objektivitāte nozīmē, ka tiesnesis savus pienākumus pilda bez nekādas labvēlības vai nosodījuma iesaistītajām pusēm. Tas nozīmē, ka lēmumi, ko tiesnesis pieņem, balstīti tikai uz likuma normām un nekāda personiskas dabas ietekme netiek pieļauta. Tāpat arī Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa 3.kanons nosaka, ka tiesnesis savus pienākumus pilda objektīvi, tas ir, nepakļaujoties kādai ārpusējai informācijai, nepieļaujot interešu konflikta iespējamību, kā arī izvairoties no jebkādiem aizspriedumiem.⁹⁷ Tādejādi secināms, ka objektivitāte ir balstīta uz tiesneša ētiskajiem apsvērumiem. Ja tiesības uz taisnīgu tiesu ir likumā noteiktas katram valsts iedzīvotājam, tad objektivitāte nav tiesība, bet gan tiesneša amata būtība. Turklāt, tiesneša objektivitāte ir atvērta jēdziens, kas nozīmē, ka, lai noteiktu objektivitātes principa pārkāpšanu, nevar aprobežoties tikai ar likumā noteikto. Ir jāskata katri apstākļi atsevišķi un jāizvērtē vai tas var vai nevar novest pie tiesneša objektivitātes pārkāpuma.⁹⁸

Objektivitāti nereti izmanto sasaistīti ar taisnīgas tiesas jēdzienu un tiek izmantots kā taisnīgas tiesas viens no būtiskākajiem elementiem. Piemēram, Satversmes tiesas lietā “Par Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 390.-392.2 panta un 1997. gada 20. februāra likuma “Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā” pārejas noteikumu 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam” ir noteikts, ka Satversmes 92. pants, kurā noteiktas tiesības uz taisnīgu tiesu, prasa arī izveidot sistēmu, kurā lietas tiek izskatītas taisnīgā un objektīvā tiesā

---

⁹⁵ ECT 1997. gada 29. augusta spriedums lietā “*Worm v. Austria*”, 40. punkts.

⁹⁶ Bangaloras Tiesnešu ētikas kodekss. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

⁹⁷ Latvijas tiesnešu ētikas kodekss. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> (Aplūkots 2017 gada 26.februārī).

⁹⁸ Paļčikovska M. Tiesneša objektivitāte un neitralitāte:sacīkstes principa realizācija. Jurista vārds, 2007. gada 27.novembris Nr.48 (501), 7.lpp.

un tāpat, lai tas notiktu taisnīgā un objektīvā kārtībā.⁹⁹ Arī Satversmes tiesas lietā „Par Civilprocesa likuma 21. panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 92. pantam”, kurā tiek risināts jautājums par to, vai civilprocesa ietvaros pieteikta tiesneša noraidījuma nepieņemšana ir objektīva, ja to dara pats tiesnesis par pret sevi vērstu noraidījumu, tiek noteikts, ka objektivitāte ir daļa no taisnīgas tiesas.¹⁰⁰ No Civilprocesa likuma normām par tiesneša noraidīšanu izriet, ka šā tiesību institūta mērķis ir nodrošināt tiesas objektivitāti. Un Satversmes tiesa šajā lietā atzina, ka nav šaubu, ka Satversmes 92. pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu ietver tiesības uz tiesas objektivitāti. Tādejādi, ja persona vēlas atsaukties uz tiesas objektivitātes pārkāpumu, jāvēršas par Satversmes 92.panta pārkāpumu, kas netieši regulē arī objektivitāti.

Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnums jau 1991.gada 11.marta lēmumā Nr.1. noteica, ka “tiesas spriedumi ir tik objektīvi, cik neatkarīga bijusi tiesa, izskatot šo lietu”.¹⁰¹ Līdz ar to secināms, ka būtiski ir nodrošināt neatkarību tiesnešiem, lai tie spētu būtu pilnīgi objektīvi un rezultātā tiktu pieņemts taisnīgs tiesas spriedums.

Konstitucionālo tiesību teorijā tiesnešu objektivitātei ir divas izpausmes - objektīvais un subjektīvais.¹⁰² Objektīvā izpausme nozīmē gan tiešu, gan netiešu ieinteresētību lietas iznākumā. Tiesnesim ir jāizslēdz jebkuras šaubas par viņa objektivitāti. Tas nozīmē arī interešu konflikta neesamību. Spriežot tiesu, tiesnesim ir jārada pilnīgi objektīva, neieinteresēta tiesa. Tāpat ir jāizslēdz jebkura likumā noteiktais ierobežojuma iespējamība.

Subjektīvā izpausme nozīmē tiesneša personisko aizspriedumu, emociju un ārējo faktoru ietekmes neesamību. Ārējie faktori var būt gan sabiedrība, gan piemēram, mediji. Ir skaidrs, ka mediji spēj izsaukt emocijas un radīt konkrētu notikuma tēlu sabiedrībā. Tādejādi ir svarīgi mazināt iespējamo to ietekmi uz tiesas spriešanu.

“Vairākās valstīs, jo īpaši angļu sakšu tiesību saimē, lai garantētu tiesas un tiesneša neatkarību, ar likumu ir ierobežota tiesas un tiesneša kritika, it sevišķi tiesvedības laikā. Piemēram, Lielbritānijā likuma “Par necieņu pret tiesu” 1.–7. pants aizliedz plašsaziņas līdzekļiem un citām personām izteikties par lietas izskatīšanu tiesvedības laikā, ja tas jebkāda

---

⁹⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums Lietā nr. 2001-10-01.

¹⁰⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā nr. 2004-19-01, 6.punkts.

¹⁰¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums 1990-1995. Rīga:Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995, 12.lpp.

¹⁰² Sk.: Briede J. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Autoru kolektīvs prof.R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 62.lpp.

veidā varētu ietekmēt procesa iznākumu. Par šo noteikumu pārkāpšanu ir paredzēts sods.”¹⁰³ Iespējams, arī Latvijā būtu nepieciešams ieviest šādu praksi, lai pilnīgāk garantētu tiesnešu objektivitāti un nespētu radīt nekādu ārēju ietekmi.

Secinot, taisnīga tiesa nav iedomājama bez tiesnešu neatkarības un objektivitātes. Tie ir saistīti jēdzieni, kas viens otru papildina un nodrošina taisnīguma nodrošināšanu valstī. Institucionālā neatkarība un personiskā neatkarība jeb objektivitāte kopīgi veido tiesnešu neatkarību, kas savukārt garantē taisnīgu tiesu un taisnīgu sabiedrības interešu aizstāvēšanu.

2.2. Valsts garants tiesnešu neatkarībai

Tiesneša neatkarību valsts garantē caur likumiem. Satversmes tiesa ir noteikusi, ka “tiesnešu neatkarība ir saistīta ar vairākām šādām garantijām: tiesneša amatā atrašanās garantijas (tiesnešu iecelšanas vai apstiprināšanas kārtība, iecelšanai nepieciešamā kvalifikācija, amata saglabāšanas garantijas, nosacījumi paaugstināšanai amatā un pārcelšanai citā amatā, pilnvaru apturēšanas un izbeigšanas nosacījumi), tiesneša neaizskaramība, finansiālā drošība (sociāla un materiāla rakstura garantijas), tiesneša institucionālā (administratīvā) neatkarība un tiesu varas faktiskā neatkarība no izpildvaras vai likumdevēja politiskās ietekmes. Visas šīs garantijas ir cieši saistītas, un, ja kaut viena no tām tiek nesamērīgi ierobežota, tad tiek pārkāpts tiesnešu neatkarības princips un līdz ar to apdraudēta tiesas pamatfunkciju veikšana un cilvēka tiesību un brīvību nodrošināšana”.¹⁰⁴ Līdz ar to secināms, ka ir nepieciešams īstenot vairākas citas garantijas, lai pilnībā tiktu nodrošināta tiesnešu neatkarība.

Pirmkārt, tā ir izveidotā likumu sistēma tiesnešiem. Ar likumu “Par tiesu varu” ir noteikta specializētā kārtībā kādā tiesneši ieņem savu amatu, kādā tiek iecelti amatā un kādām prasībām tiem jāatbilst. Tas viss kopumā veido specializētu sistēmu, kas garantē, ka jebkurš tiesnesis atbilst likumā noteiktajām prasībām, kvalifikācijai un atbilst valsts noteiktajiem kritērijiem, lai veiktu tiesu varas realizāciju savas kompetences ietvaros. Īpašā likumu sistēma ir nepieciešama, lai būtu pēc kā vadīties, izvēloties tiesneša kandidātus un apstiprinot tos amatos. Tāpat tas ir būtiski, lai visi tiesneši būtu vienlīdzīgi vismaz minimālajās profesionālajās prasībās un tādejādi tiesnesim nebūtu jāskaidro kāpēc viņš ir vai nav piemērots noteiktu lietu spriešanai. Tas

---

¹⁰³ Briede J. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Autoru kolektīvs prof.R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013, 61.lpp.

¹⁰⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2009-11-01, 8.2. punkts.

nodrošina neatkarību, jo ļauj tiesnesim rūpīgi darīt savu darbu, zinot, ka viņa kompetence un zināšanas tiek novērtētas.

Lai nodrošinātu tiesnešu objektivitāti un neatkarību, viens no efektīvākajiem līdzekļiem ir tiesnešu neatceļamība, ja vien tiesneša uzvedība ir teicama.¹⁰⁵ Tiesneša neatceļamība aizsargā no patvaļas, kas varētu rasties, ja, piemēram Saeima patvaļīgi spētu atlaist tiesnešus. Svarīgs neatkarības pastāvēšanas noteikums ir tiesnešu amatā iecelšanas kārtībā. Satversmes 84.pants nosaka, ka tiesnešus amatā apstiprina Saeima un viņi ir neatceļami. Lai kļūtu par tiesnesi, vispirms ir jāklūst par tiesneša amata kandidātu. Kā norāda likuma "Par tiesu varu" 7.nodaļa, tad tiesneša amata kandidātam ir skaidri noteikti izglītības kritēriji, juridiskās pieredzes gūšanas laiks, jābūt Latvijas Republikas pilsonim un jāzina valsts valoda augstākajā līmenī, kā arī ir noteikts vecuma cenzs. Kritēriji ir skaidri, precīzi un izpildāmi. Tas norāda, ka, lai kļūtu par tiesneša amata kandidātu, personai ir jāiztur konkrēta kritika un jāatbilst likumā noteiktajām prasībām. Šāda kārtība garantē to, ka tiesu spriež kompetenti tiesneši, kam ir iepriekšēja pieredze jurisprudencē.

Kā arī noteiktā iespēja attīstīt karjeru no Rajona tiesas tiesneša kļūstot par Apgbaltiesas tiesnesi un tālāk iespējams par Augstākās tiesas tiesnesi, liek tiesnesim turpināt attīstīties savā amatā un neieslīgt stagnācijā. Tāpat daudzās kvalifikācijas eksāmenu kārtošanas reizes un stažēšanās nepieciešamība, nodrošina tiesnešu profesionalitāti un spēj garantēt taisnīgu tiesas spriedumu, jo tiesnesim ir nepieciešamā pieredze, kuru izmantot.

Būtisks ir arī pilnvaru termiņa neesamības faktors, kad tiesnesi apstiprina amatā bez pilnvaru termiņa. Tas nodrošina, to, ka tiesnesis var pilnvērtīgi nodoties tiesas spriešanai, neierobežojot sevi. Turklāt garantē neatkarību, neļaujot kādai citai varai bez Satversmē pieļautā iemesla, pielaist tiesnešu atlaišanu. Atcelt no amata pret tiesneša gribu var tikai likumā paredzētajos gadījumos un pamatojoties uz tiesnešu disciplinārkolēģijas lēmumu vai tiesas spriedumu krimināllietā. Tiesnešu apstiprināšana bez pilnvaru termiņa ierobežojuma tika realizēta ar 1992.gada decembrī pieņemto likumu "Par tiesu varu". Šāda nozīmīga tiesnešu neatkarības elementa noteikšana likumā bija nepieciešama, jo iepriekš bija pastāvējusi prakse, kurā personisku iemeslu dēļ tiesnešiem netika pagarinātas pilnvaras. Šādi gadījumi neveicināja tiesnešu neatkarību, jo katrs tiesnesis, kas ievēlēts uz noteiktu termiņu, nevarēja pilnvērtīgi pildīt tiesneša amata pienākumus. Demokrātisku tiesisku valstu pieredze norāda, ka tiesnešu apstiprināšana uz mūžu ir ierasta prakse.

---

¹⁰⁵ Pleps J., Pastars E. Konstitucionālās tiesības. Rīga:Latvijas Vēstnesis, 2004, 555.lpp.

Otrkārt, neatkarību garantē arī tiesnešu neaizskaramība. Likuma "Par tiesu varu" 13.pants nosaka, ka tiesneši ir neaizskarami. Šī norma ir ietverta nodaļā par tiesas neatkarību, kas norāda, ka neaizskaramība ir daļa no neatkarības esamības priekšnoteikumiem. Tiesneša neaizskaramība balstīta uz kriminālās, administratīvās un civilās atbildības atbrīvojumiem jeb imunitāti.

Kriminālās atbildības ierobežojumi pastāv gadījumos, kad pret tiesnesi vēlas ierosināt krimināllietu, ko var tikai LR ģenerālprokurors, gadījumos, kad tiesnesi vēlas apcietināt un saukt pie kriminālatbildības, ko var tikai ar Saeimas piekrišanu un gadījumos, kad jāpieņem lēmums par tiesneša apcietināšanu, piespiedu atvešanu, aizturēšanu vai pakļaušanu kratīšanai, to pieņem tam īpaši pilnvarots Augstākās Tiesas tiesnesis. Ja tiesnesis notverts smaga vai sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, lēmums par piespiedu atvešanu, aizturēšanu vai pakļaušanu kratīšanai nav nepieciešams, bet 24 stundu laikā par to ir jāinformē īpaši pilnvarotais Augstākās tiesas tiesnesis un ģenerālprokurors.¹⁰⁶ Tas nodrošina tiesneša kriminālprocesuālo imunitāti.

Administratīvā atbildība tiesnesim nav pilnībā. Tiesnesis ir saucams pie disciplinārās, nevis administratīvās atbildības. Un civilā atbildība jeb atbildība par zaudējumiem, kas sakarā ar nelikumīgu vai nepamatotu tiesas spriedumu radušies personai, kura piedalās lietā, tiesnesim nav. Šos zaudējumus, likumā noteiktajos gadījumos, atlīdzina valsts. Lai gan šeit ir aktuāls jautājums par Civillikuma 1779.panta piemērošanu. CL 1779.pants nosaka, ka katram ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, ko viņš ar savu darbību vai bezdarbību nodarījis. Līdz ar to, nodrošinot tiesnesim garantiju, ka par nodarīto zaudējumu tiesnesis nenes mantisku atbildību, tā gluži neatbilst likuma normām. Neaizskaramību nodrošina arī spriedumu pārsūdzēšanas kārtība. Neapmierinošu spriedumu var pārsūdzēt likumā noteiktajā kārtībā, neaizskarot tiesnesi un nevēršoties konkrēti pret tiesnesi. Neaizskaramība ir tiesnesim garantēta tiesība, kas izriet no normatīvā regulējuma. Nodrošinot neaizskaramību, tiek nodrošināta arī neatkarība, jo netiek pieļauta nepamatota citu institūciju iejaukšanās.

Treškārt, tiesnešu neatkarības nodrošināšanai, tiek nodrošināta finansiālā drošība. Satversmes tiesa ir noteikusi, ka "viena no tiesnešu neatkarības garantijām ir tiesneša finansiālā drošība. Konstitucionālajā doktrīnā norādīti vairāki tiesnešu finansiālās drošības aspekti, bet visās demokrātiskajās valstīs tiesnešu finansiālā drošība nepārprotami ir atzīta par vienu no būtiskākajiem tiesnešu neatkarības nodrošināšanas elementiem".¹⁰⁷ Viens no ASV pamatlicējiem un ASV konstitūcijas autoriem A. Hamiltons ir teicis, ka tiesu vara nekad nebūs pilnīgi

---

¹⁰⁶ Likums "Par tiesu varu". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=62847> (Aplūkots 2017.gada 4.aprīlī).

¹⁰⁷ Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2009-11-01 Rīgā 2010. gada 18. janvārī. 8.2 punkts.

neatkarīga, jo tiek finansiāli uzturēta. Tāpat viņš ir norādījis, ka tiesnešu algu nedrīkst samazināt, jo samazinājums rada bailes no dzīves apstākļu pasliktināšanās. Un tas savukārt neļauj pilnvērtīgi pildīt tiesneša pienākumus.¹⁰⁸ Finansiālā drošība tiesnesim ir nepieciešama, lai nerastos situācijas, kurās uz tiesnesi var izdarīt spiedienu. Tiesnesis būs neatkarīgs tad, kad finansiāli būs nodrošināts un viņa lēmumi nespēs ietekmēt viņa finansiālo pusi. Respektīvi, tiesnesim ir jāsaņem pienācīgs atalgojums, lai nerastos iespēja manipulēt ar tiesnesi tiesas spriešanas laikā.

Likums paredz īpašu atalgojumu sistēmu par tiesneša darba veikšanu. Šī sistēma kopš 2011.gada sākuma ir atrodama Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 6.¹ pantā "Tiesneša mēnešalga". Tam būtu jānodrošina finansiālo drošību. Tomēr arī šeit ir saskatāmas problēmas, jo šāda sistēma nepilda finansiālās drošības nodrošinājuma funkciju. Likumā ir noteikts, ka Rajona (pilsētas) tiesas tiesneša mēnešalga tiek pielīdzināta valsts tiešās pārvaldes iestādes juridiskās struktūrvienības vadītāja mēnešalgas maksimālajam apmēram. Un tad secīgi šai algai tiek piemērots koeficients, atkarībā no tiesneša amata specifikācijas. Līdz ar to, likumā nav noteikts konkrēts tiesneša algas apmērs, kas būtu atbilstošs. Algas apmērs tiek pielīdzināts valsts pārvaldē strādājošajiem, kas pamatā pārkāpj vienlīdzības principu, jo valsts pārvaldē strādājošais un tiesnesis nav vienlīdzīgi savos amatos un atbildībā. Atšķirīgā atbildības nasta un pienākumu apmērs būtu arī jāatalgo atšķirīgi. Līdz ar to secināms, ka, lai gan valsts ir noteikusi specializētu sistēmu tiesnešu atalgojuma noteikšanai, tā nav gana pārdomāta, lai nodrošinātu tiesnešu neatkarību pēc šī kritērija.

Ceturtkārt, tiesnesim ir jābūt institucionāli jeb administratīvi neatkarīgam, kā arī neatkarīgam no citu varu ietekmes. Likumā "Par tiesu varu" ir noteikta tiesnešu neaizskaramība, kas garantē institucionālo neaizskaramību, amata pienākumus pildot. Tas ir būtisks līdzeklis nodrošinot tiesneša neatkarību. Lai gan tiesneša amats nozīmē, ka tiesnesis ir pakļauts likumam ne tikai pienākumus pildot, bet arī jebkurā ikdienas situācijā. Jo nodrošinot likuma vienlīdzīgu piemērošanu, arī tiesnesim ir jārada iespaids par sevi kā par likumam paklausīgu pilsoni. Tomēr no citas puses skatoties, institucionālā neaizskaramība nodrošina neatkarību, jo nepieļauj citu varas atzaru iejaukšanos tiesas darbā. Nosakot konkrētas prasības, kādas nepieciešamas, tiesneša saukšanai pie atbildības, tiek noteikts tas, ka tiks rūpīgi pārbaudīts, vai tiesnesis tiešām ir saucams pie, piemēram, kriminālatbildības. Šajā ziņā valsts pilnībā nodrošina tiesneša neatkarību.

---

¹⁰⁸ Pleps J., Pastars E. Konstitucionālās tiesības. Rīga:Latvijas Vēstnesis, 2004, 557.lpp.

Tomēr nav tā, ka tiesnesis ir neaizskarams likuma priekšā. Ir noteikta īpaša sistēma un izveidoti speciāli noteikumi tiesneša saukšanai pie atbildības. Latvijā to regulē Tiesnešu disciplinārās atbildības likums, kas nosaka, par kādu darbību veikšanu, tiesnesi var saukt pie atbildības.¹⁰⁹ Noteiktā kārtībā nodrošina tiesu varas neatkarību no parlamenta un izpildvaras. Risinot šādus jautājumus noteiktā, specializētā veidā, tiek nodrošināts, ka tiesnesis tiek vērtēts rūpīgi un pēc noteiktiem kritērijiem. Ar šīs institūcijas izveidošanu tiek nodrošināta tiesnešu administratīvā neatkarība.

Darba ietvaros īpašu nozīmi autore saskata atbildībā par necieņu pret tiesnesi. Cieņas nodrošināšana tiesnesim pavisam noteikti nodrošina neatkarību. Atbildība par necieņu pret tiesu ir noteikta likuma "Par tiesu varu" 12.pantā.¹¹⁰ Tomēr, autoresprāt, šī norma ir pārāk plaša. Skaidrs, ka tiesas sēdes laikā pret tiesnesi ir jāizturas ar godu un cieņu. Bet neatrisināts paliek jautājums par cieņas izrādīšanu ārpus tiesas sēžu laika un ārpus lietām, kas tiek iztiesātas. Ar šo likuma normu valsts garantē tiesnesim cieņas attieksmi tikai dažos no gadījumiem. Medijos ir izskanējušas ziņas, kas nomelno tiesnesi vai rada situācijas, kurās tiesneša izvēle vairs nav neatkarīga.

Piemēram, jau minētajā piemērā par Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesi A. Strupišu. Intervijā A.Strupišs norāda, ka, viņaprāt, viņa neatkarība ir apdraudēta, pateicoties *De facto* žurnālistei. Tas tiek skaidrots ar to, ka pildot savus tiesneša pienākumus, tiesnesis vadās pēc likuma, nevis savām subjektīvajām domām vai kādas ārpusējas ietekmes. Kā norāda A.Strupišs, tiesnešu kolēģija, kuras sastāvā bija arī viņš, 2016.gada decembrī pieņēma lēmumu medijos apspriestajā lietā. 2017.gada sākumā tiesnesim tika iedalīta jauna lieta, kurā atkal ir iepriekš iesaistītās puses. Šajā gadījumā tiesneša neatkarība tiek apdraudēta no tāda aspekta, ka, no vienas puses, ja tiesnesis skata šo lietu, to var pagriezt pret viņu atkārtoti, ka tiesnesis, neskatoties uz lielo ažiotāžu, turpina skatīt savu bijušo klientu lietas. No otras puses, atsakoties no lietas izskatīšanas, var tikt nostādīts pozīcijā, ka savu vainu atzīst un ir ticis ietekmēts no žurnālistu un lietas dalībnieku puses. Kas norādītu, ka žurnālistes teiktajam bijusi taisnība.¹¹¹ Līdz ar to, tiesnesis nevar godprātīgi pildīt savus pienākumus. Ir jūtama ietekme no ārpuses un tas neveicina tiesneša neatkarību. To būtu iespējams saukt par necieņu, jo tiesnesis tiek apmelots

---

¹⁰⁹ Sīkāk sk.: Tiesnešu disciplinārās atbildības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57677> (aplūkots 2017.gada 18.aprīlī).

¹¹⁰ Likums "Par tiesu varu". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=62847> (Aplūkots 2017.gada 4.aprīlī).

¹¹¹ Intervija ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesi Aigaru Strupišu 2017.gada 20.februārī, Rīgā. Elīnas Kaliksones personīgā arhīva materiāli.

un par viņu tiek izplatīta nepilnīga informācija. No žurnālistu puses nav cieņa pret tiesneša darbu un ceļu līdz tiesneša amata iegūšanai. Specializējoties kā jurists, tiesnesis ir ieguvis savu pieredzi un nepieciešamo kvalifikāciju. Norādot, ka tiesnesis spriež tiesu bijušajiem klientiem, lai gan tādiem ir jābūt, jo kā gan citādi tiesnesis spētu iegūt nepieciešamo profesionālo pieredzi, žurnālistes darbību var saukt par necieņas izrādīšanu. Turklāt, šajā situācijā ir ļoti būtiska nianse par to, ka žurnāliste nenes nekādu likumisku atbildību par iespējamo tiesneša neatkarības iespaidošanu. Šajā ziņā, lai gan valsts nodrošina atbildību par necieņu, tā nav konkretizējusi šo institūtu, lai uz to varētu pilnvērtīgi atsaukties un tas nodrošinātu tiesnešiem nepieciešamo neatkarību.

Tiesnešiem ir arī īpašas ētikas normas.¹¹² Tās būtiski atšķiras no jebkura cita cilvēka ētikas normām. Pamatā tam ir vairāki apsvērumi.

Pirmkārt, tiesnesis pilda nozīmīgo taisnīgas tiesas lēmēja uzdevumu. Tiesas uzdevums ir garantēt taisnīgumu valstī. Un personai, kas šo taisnīgumu nodrošina caur tiesas spriedumu - tiesnesim - ir jābūt pilnīgi izkoptai ētikas un morāles normu sajūtai. Tiesnesim, lai spētu radīt uzticību jebkurā sabiedrības iedzīvotājā, ka viņš spēs viņu nodrošināt tiesību aizskāruma gadījumā, ir jāatbilst pilnīgai ētikas normu realizācijai.

Otrkārt, tiesnesis ieņem nozīmīgu lomu cilvēku dzīvēs, jo viņam ir dota vara lemt pār tām. Un tik lielai varai ir pilnīgi obligāti jābūt atbilstošai augstiem ētikas standartiem. Augstās ētikas prasības nodrošina, ka tiesnesis neizmantos sniegto varu personīgiem vai citādiem nepiemērotiem mērķiem.

Treškārt, tiesnesis ik dienas saskaras ar cilvēkiem, viņu problēmām un grūtībām. Tādēļ tiesnesim ir jānodrošina gan konfidencialitāte, gan sapratne, gan jāpārvalda uzklaušanās māksla. Ētikas normas nosaka, piemēram, pieklājību. Tikai pieklājīgs tiesnesis spēj atstāt vieda un kompetenta tiesneša iespaidu, kas ir ļoti vērtīgi, piemēram, veicinot sabiedrības uzticību tiesām vai veidojot tiesneša tēlu.

Tiesneša pienākums ievērot ētikas normas ir noteikts ar likumu. Likuma „Par tiesu varu” 14.¹ nodaļa “Tiesnešu ētikas komisija” nosaka to, ka tiesnešu ētikas normu pildīšanu uzrauga īpaša institūcija. Tiesnešu ētikas komisijai ir vairākas funkcijas, kurās ietilpst arī ētikas normu precizēšana un skaidrošana. Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma 1. panta pirmās daļas 3.punktā ir noteikts, ka tiesnesi var saukt pie disciplināratbildības par tiesnešu ētikas normu

---

¹¹² Sīkāk sk.: Latvijas tiesnešu ētikas kodekss. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> (Aplūkots 2017. gada 26. februārī).

pārkāpumu.¹¹³ Tas norāda uz to, ka tiesnešiem ētikas normas ir ļoti augstā līmenī un to ievērošana ir obligāta.

Valsts, nodrošinot šādu uzraudzības institūciju, garantē tiesnešu neatkarību, jo:

1) Tiesu vara par tiesnešu ētikas normu pārkāpumiem lemj pati, nepieļaujot citu varas atzaru iejaukšanos;

2) Tiesnešiem tiek nodrošināti papildus atbildības kritēriji, kas ļauj tiesnešiem saglabāt savu profesionalitāti un būt uzmanīgam un ētiskam jebkurā dzīves situācijā, gan tiesneša amata pienākumu pildot, gan ārpus darba laika ikdienas dzīvē;

3) Var pieņemt, ka citas ētikas normas un likumos noteiktos pienākumus tiesneši pilda pavisam noteikti. Līdz ar to, viņiem ir nepieciešami specializēti noteikumi, kas tiesnesim uzliek īpašus, specializētus papildus pienākumus, kuru ievērošana apliecina augstā amata nozīmi.

Lai nodrošinātu neatkarību tiesnesim, valstij ir jāveic vairāku pienākumu izpilde, kas rezultējas skaidrā tiesnešu neatkarības garantēšanā. Līdz ar to, medijiem nebūtu iespējams ietekmēt tiesnešu neatkarību, jo to garantē valsts caur dažādiem institūtiem. Valsts nenodrošina pilnīgu tiesnešu neatkarību. Ir vairāki neatkarības nodrošināšanas garantī, kas tiek pildīti pavirši, daļēji vai netiek pildīti vispār. Tikai gadījumos, kad valsts nodrošinās pilnīgu tiesnešu neatkarību, izpildot visus nepieciešamos kritērijus, varēs runāt par tiesnešu neatkarību.

---

¹¹³ Sīkāk sk.: Tiesnešu disciplinārās atbildības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57677> (aplūkots 2017.gada 18.aprīlī).

3. MEDIJU SNIEGTĀS INFORMĀCIJAS IESPĒJAMĀ IETEKME

3.1. Mediju ietekmes sfēras tiesas nozarē

Nav viena vienīga noteikta tiesu varas sfēra, kuru mediji varētu ietekmēt. Ir skaidrs, ka procesuālās darbības ietekmēt ir neiespējami, jo tās regulē noteikti procesuālie likumi. Tie nosaka procesa būtību, virzību, termiņus un no tā visa atkāpties nav iespējams. Tiesnesis ir pakļauts likumam, tādejādi ievēro visas normas, kas attiecas arī uz procesuālajām darbībām. Tomēr tiesu darbs nav tikai tiesas spriešana. Tā ir komunikācija ar sabiedrību, tie ir tiesneši un viņu radītais tēls, tā ir sabiedrības uzticība tiesai, tiesnešiem un līdz ar to ticība taisnīguma nodrošināšanai valstī. Ir vairākas ietekmes sfēras, kurās mediji var veidot vai radīt ietekmi, kas vēlāk atsauktos uz tiesneša neatkarību vai objektivitāti.

Tiesu darba atspoguļošana medijos ir bijusi aktuāla visos laikos. Sabiedrībai ir interese par tieslietām, tomēr reti kuram ir laiks aktīvai sekošanai līdzī, lai iegūtu objektīvu viedokli par tieslietām, kā arī reti kuram ir speciālās juridiskās zināšanas, lai izprastu tiesu darbību. Tādēļ medijs kļūst par tieslietu informatoru un starpnieku starp tiesu un sabiedrību.

Ne vienmēr mediju sniegtā informācija rada acīmredzamu un tūlītēju ietekmi. Ietekmes radīšanai ir vairākas izpausmes. Latvijā nepastāv specializēta žurnālistikas sfēra, kas specializējas tieslietu atspoguļošanā. Līdz ar to, ir pilnīgi pamatots viedoklis, ka katrs žurnālists, piemēram, juristam saprotamu lietu, spēj pasniegt citādāk, bez tiesību zinātnē skaidrota pamatojuma vai bez jurista precizitātes. Mediji, lielās ietekmes un autoritātes sabiedrībā dēļ, ir kļuvuši par avotu, uz kuru pamatojoties, sabiedrība iegūst savu viedokli. Sociologs N.Lūmans (*Niklas Luhmann*) ir norādījis, ka sabiedrība par medijiem zina tik daudz, ka vairs nevar uzticēties medijam kā ziņu avotam.¹¹⁴ Tāpēc mediju viedokļa avota autentiskums un precizitāte ir pētāmi objekti, jo, ņemot vērā mediju visatļautību unniecīgo tiesisko iespēju atbildēt par savu rīcību likuma priekšā, var rasties šaubas par informācijas sniegšanas motivāciju.

Viena no būtiskākajām pētāmajām ietekmes sfērām ir sabiedrības uzticība tiesai. Uz šo uzticību balstās tiesu varas pamats, jo nepastāvot sabiedrības uzticībai, nepastāv jēga tiesu darbam. N. Lūmans norāda, ka uzticēšanās ir viens no socioloģijas pamatiem¹¹⁵ Tāpat, autoresprāt, svarīgi ir analizēt tiesneša tēla veidošanos, jo medijos nereti parādās ziņas par

¹¹⁴ Luhmann N. The reality of the mass media. Cambridge: Polity Press, 2000, p.1.

¹¹⁵ Sīkāk sk.: Luhmann N. Trust and Power. Chichester: John Wiley & Sons, 1979.

tiesnešiem kā individuālām personām, nevis tiesnešu kopumu. Tas nozīmē, ka medijs nodod tādu ziņu sabiedrībai, kas ļauj sabiedrībai vērtēt tiesnešus kā indivīdus. Turklāt tiesnešu tēla veidošana ir cieši saistīta ar sabiedrības uzticību tiesai. Jo radot kompetenta, zinoša un uzticama tiesneša tēlu, sabiedrība uzticas konkrētā tiesneša viedoklim un akceptē to. Tāpat ir jāvērtē mediju iespējamā ietekme uz konkrētu ziņu atspoguļošanu vai to noslēpšanu un to, kā tas ietekmē sabiedrības viedokli par tiesu darbu. Kā arī ietekme uz sprieduma taisīšanu, nevis procesuālā ziņā, bet uz spriedumu taisīšanas kārtību un mediju atspoguļojumu par šo tiesas procesuālo darbību.

Analizējot pieejamos materiālus, autore nonāk pie secinājuma, ka mediji un tiesneši ir vairāk saistīti kā sākotnēji varētu šķist. Mediju iespējamo ietekmi uz tiesnešu neatkarību un objektivitātei, autore meklē caur vairākām tiesneša un tiesas būtības prizmām.

3.1.1. Sabiedrības uzticība tiesai un tās ietekmēšana

Katrā demokrātiskā valstī ir nepieciešams, lai sabiedrība uzticētos tiesai. Latvijā valsts vara ir suverēna, tā pieder tautai. Tauta savu varu īsteno caur trim varas atzariem. Likumdošanas varu tauta vēlē ik pēc četriem gadiem, tādēļ, ja nepilnības atrodamas konkrētajā Saeimā, tad to var pārvēlēt. Izpildvara Latvijā ir Ministru kabinets, kas mainās līdz ar Saeimas maiņu. Bet tiesu vara ir tā, kurai jau konstitucionāli ir noteiktas beztermiņa pilnvaras. Līdz ar to, ja tauta neuzticas tiesai, tiek apšaubīti tiesas nolēmumi, kas secīgi noved pie nespējas īstenot tiesas būtību - taisnīguma nodrošināšanu.

Tiesiskā demokrātiskā valstī pastāv leģitimitāte. Precīzi definējot, leģitimitāte ir tiesiskums.¹¹⁶ E. Meļķis definējot leģitimitāti, norāda, ka tās nozīme ir valdošās varas atzīšana no sabiedrības puses, piekrišana varas izvirzītajiem mērķiem un to darbībai.¹¹⁷ Vācu sociologs un zinātnieks M. Vēbers (*Max Weber*), pirmais, kurš ieviesa leģitimitātes jēdzienu tiesību zinātnē, norādījis trīs leģitimitātes veidus, kas nosaka attiecības starp varu un sabiedrību:

1. Tradicionālais, kas paredz ticību tradīcijām un tiem, kas drīkst valdīt, jo to paredz tradīcijas;
2. Racionālais, kas paredz ticību pastāvošajai varai un pakļaušanos likumā noteiktajam;

---

¹¹⁶ Garner A. B. edit. Blacks' Law Dictionary. St. Paul: West Group, 1999, p. 912.

¹¹⁷ Meļķis E. Leģitimācija. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998, 131.lpp.

3. Harizmātiskais, kas paredz ticību varas valdītāja pārdabiskumam, spējām vai lieliem veikumiem un kas balstās uz aklu bezierunu pakļaušanos.¹¹⁸

Tiesu vara ir viens no trim varas atzariem, tādejādi arī tai ir nepieciešama leģitimitāte. Tiesnešu leģitimitāte ir noteikta Satversmē, kas tiesnešiem piešķir konstitucionālo leģitimitāti. To apliecina tieši sabiedrības uzticība tiesai, arī cieņa un ticība tiesnešiem.¹¹⁹

Sabiedrības uzticība tiesai, autoresprāt ir jānodala divās daļās. No vienas puses jāanalizē kā šo uzticību veicina vai mazina mediji un to sniegtās ziņas un viedokļi. Un no otras puses jāvērtē pašu tiesnešu darbības uzticības veicināšanā. Lai tiktu sasniegta pilnīga sabiedrības uzticība, abām daļām tā ir jāveicina. Medijs to dara, veicot savu uzdevumu, savukārt tiesnesis to var veicināt, iznākot sabiedrībā un sniedzot savu viedokli par tieslietu tēmām, kas ir svarīgas sabiedrībai.

Mediju loma, ietekmējot sabiedrības uzticību tiesām, nav vērojama tieši. Tas ir, neviens medijs npublicēs ziņas, kurās aicina sabiedrību neuzticēties tiesai. Uzticības veicināšana vai tās mazināšana ir vērojama, vērtējot mediju darbu un sniegto informāciju.

Pirmkārt, ir jāvērtē izvēle noteiktu ziņu atspoguļošanā. Nereti medijos ir vērojams negatīvo ziņu pārsvars pār pozitīvajām ziņām. Ir grūti atrast ziņu, kurā būtu norādīts, ka tiesa, par spīti kādiem apstākļiem, saglabā taisnīgumu un nostājas tautas pusē. Turpretī nav grūti atrast neskaitāmas ziņas par tiesnešiem un tiesu darbiniekiem, kuri medijos parādīti kā korumpēti, neprofesionāli vai tiek citādi nomelnoti. Viena negatīva ziņa par tiesu paliks sabiedrības atmiņā ilgāk kā piecas pozitīvas. Turklāt, žurnālists izvēlas tieši tās ziņas, kas veido kopību, liekot personai domāt, ka visi ir vienādi. N. Lūmans uzskata, ka ziņas, kas iegūtas no medijiem saplūst kopā, radot it kā pašpastiprinošu struktūru.¹²⁰ Jo biežāk ziņas ir līdzīgas vai vienvēidīgas, jo vieglāk manipulēt ar sabiedrību.

Analizējot medijos izskanējušās ziņas par tiesām, rodas aina, ka tiesu vara ir korumpēta, visi ir pazīstami savā starpā, visu var iepriekš sarunāt un likums ir saistošs tikai tiem, kas neatrodas ar tiesu varu saistītā apritē, respektīvi - tiesnešiem likumu nav. Protams, ir nepieciešams stāstīt sabiedrībai par tiesnešu pārkāpumiem, negodīgumu un citām niansēm, kas palīdz veidot sabiedrības viedokli par tiem. Taču šajos gadījumos ir nepieciešams arī izlīdzināt vienvēidīgi negatīvo ainu ar pozitīviem un taisnīgumu veicinošiem piemēriem. Protams, ja tādi

---

¹¹⁸ Vēbers M. Politika kā profesija. Zinātne kā profesija. Rīga: Izdevniecība AGB, 2002, 30.lpp.

¹¹⁹ Consultative Council of European Judges (CCJE). Opinion No.18. The position of the judiciary and its relation with the other powers of state in a modern democracy. Summary 4.

¹²⁰ Luhmann N. The reality of the mass media. Cambridge: Polity Press, 2000, p.1.

ir. Bet nemeklējot tos, necenšoties par tiem pastāstīt sabiedrībai, var tikt veicināts uzskats, ka valstī un tiesu varā nepastāv šie pozitīvie piemēri. Nodrošinot līdzsvaru starp pozitīvo un negatīvo ziņu atspoguļošanu, tiktu nodrošināta patiesa sabiedrības informēšana.

Ir skaidrs, ka ne visas ziņas mediji publicē. Ir noteiktas ziņu kategorijas, kas tiek publicētas. Publicējot tikai noteiktas skandalozas ziņas, tiek radīts iespaids, ka tās ir svarīgākās lietas, kuras skata tiesneši. Reizēm sabiedrībā izskan viedoklis, ka tiesneši strādā tikai gadījumos, kad iztiesā “skaļas” lietas. Tiesvedība nav ātrs process, tādejādi sabiedrībai var šķist, ka tiesnesis vienkāršās lietas nesteidzas risināt, neveltot tām pietiekami daudz laika. Sabiedrība nezina par patiesajiem lietas izskatīšanas apjomiem. Piemēram, Augstākajā tiesā viens tiesnesis gada laikā izskata apmēram 150 lietas. Tiesnešu kolēģijā tās ir aptuveni 450 lietas gadā.¹²¹ Ja pareizina šo skaitli ar tiesnešu skaitu, iegūstams grandiozs cipars. Un tādi ir tikai Augstākās tiesas apmēri, kur lietas neskata pēc būtības. Tiesas Latvijā ir noslogotas, bet neskatoties uz to, sabiedrība uzzina tikai par nelielu daļu no skatāmajām lietām. Un tas var veidot viedokli, ka tiesneši spriež tiesu tikai tajās lietās, par kurām tiek ziņots sabiedrībai, un pārējā laikā nedara neko svarīgu.

Apskatot noteiktas lietu kategorijas interneta vietnē www.diena.lv, kas ir ziņu sniedzējs, ir redzams, ka meklējot krimināllietas, atrodamas 2440 atbilstošas ziņas. Turpretī, civillietas ir tikai 199.¹²² Tas norāda uz mediju interesi kriminālziņās vairāk kā civilo tiesību nozaru lietās. Tādejādi var šķist, ka tie tiesneši, kas skata krimināllietas, strādā vairāk un dod lielāku devumu valstij.

Vēl var runāt par to, cik daudz no kopējās ziņas medijs pasniedz sabiedrībai. Katrs žurnālists pats veido savus rakstus vai sižetus, kuros nosaka ziņas saturu. Pašas ziņas reti ir nepatiesas. Lai gan ziņa ir patiesa pēc būtības, tās saturiskais vēstījums nosaka daudz vairāk. Rezultāts veidojas līdzīgi kā notiek loģiskās domāšanas pamatos. Tie nosaka, ka, piemēram, Ieva ir sieviete, sieviete ir cilvēks, tāvad Ieva ir cilvēks. Līdzīgi ir ar ziņām par tiesnešiem. Norādot, ka, piemēram, Jānis ir tiesnesis, tiesneši bieži pieņem kukuļus, rodas secinājums, ka Jānis bieži pieņem kukuļus. Trūkstot kvalitatīvam saturam, trūkst ziņas patiesums un jēga. Jo precīzāk ziņa tiek pasniegta un piemērotāka ir vārdu izvēle, jo skaidrāka un patiesāka aina nonāk līdz sabiedrībai.

---

¹²¹ Intervija ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesi Aigaru Strupišu 2017.gada 20.februārī, Rīgā. Elīnas Kaliksones personīgā arhīva materiāli.

¹²² Autores piezīme: Dati noteikti līdz 2017.gada 19.marta 13:00.

Būtiska ir arī nianse par žurnālistu izpratni par juridiskajiem jēdzieniem. Augstākās tiesas komunikācijas nodaļas preses sekretāre B. Kataja norāda, ka nereti mediji lūdz izskaidrot kādus juridiskos jēdzienus vai nianšes, kuras viņi līdz galam neizprot vai nav droši, ka ir sapratuši pareizi. Jo reti kad žurnālisti pārzina juridisko leksiku un jēdzienu skaidrojumus un, lai būtu droši par savu izpratni, vēršas komunikācijas nodaļā.¹²³ Tas ir pozitīvais piemērs tam kā mediji cenšas izprast juridiskos jēdzienus, lai spētu tos pareizi pasniegt ziņu sižetos. Tomēr jāsaprot, ka tā nav obligāta darbība un daļa žurnālistu uzskata, ka paši izprot profesionālo leksiku. Tā var rasties situācijas, kurās līdz sabiedrībai nonāk maldinoša informācija.

Uzticība tiesai nenozīmē tikai personas iekšējo sajūtu pret tiesu varu. Tam ir paliekošas sekas. Uzticība nozīmē, ka, nepieciešamības gadījumā, persona vērsīsies tiesā, kas nodrošinās taisnīgumu jebkurā situācijā. Bet, ja persona nevēršas tiesā, tas nozīmē, ka taisnīgumu tā meklēs citur. Un Latvijā ir populāri to meklēt caur masu mediju. Sabiedrībā ir izskanējis viedoklis, ka ar tiesu nevienu nenobiedēs. Nobiedēs tad, ja tiks piesaukts masu medijs, kas netaisnību atspoguļos plašāk, ātrākā veidā un radīs vēlāmās sekas, kas nodrošinās taisnīguma sajūtu. Piemēram, masu plašsaziņas līdzeklī, TV3 raidījuma *Bez Tabu* sižetā, tiek meklēts taisnīgums ārpus tiesas sprieduma bieži vien. Konkrēts piemērs: tiesa lēmusi procesu atbilstoši likumam, rezultāts neapmierina iesaistīto pusi un tā vēršas pie raidījuma veidotājiem, nevis turpina izmantot tiesu sistēmas sniegtās iespējas.¹²⁴ Šajā situācijā var runāt par to personu, kas noskatīsies raidījumu, uztvers tajā sniegto informāciju, viedokli un tā saistību ar uzticēšanos tiesai. Persona secinās, ka tiesa taisa spriedumus, kas nav tiesiski, ir bez jēgas, turklāt vēl apmelojoši. Jo vairāk stāstu ar šādu vēstījumu, jo nopietnāku reakciju tas var izsaukt, ar tendenci viedoklim iesēties arvien dziļāk apziņā. Tālāk seko loģisks pavērsiens tam, ka persona, izdzirdot ziņas par tiesnešiem un tiesu, uzreiz nodomās par absurdiem, kas it kā norisinās tiesā.

Tādejādi, ir svarīgi sekot līdzi tam, kādas ziņas mediji publicē un vai tām nav tendence atkārtoties vai parādīt situācijas tikai tumšās nokrāsās. Neatspoguļojot pozitīvus piemērus par tiesu darbu, netiek veicināta uzticība tiesai no tām personām, kurām nav saskare ar tiesu. Un tas veicina situācijas, kurās šīs personas nepieciešamības gadījumā nemeklēs taisnīgumu tiesā.

Otrkārt, būtisks ir ziņā ietvertais vēstījums, ko žurnālists vēlas nodot sabiedrībai. Ir pozitīvi, ja motivācija ziņu publicēšanai ir sabiedrības informēšana. Turklāt tad, ja šī informācija

---

¹²³ Intervija ar Augstākās tiesas komunikācijas nodaļu 2017.gada februārī, Rīgā. Elīnas Kaliksones personīgā arhīva materiāli.

¹²⁴ Sīkāk sk.: Blass R. Vai taisnīgi? Tiesa māmiņai liek maksāt 2500 eiro par dzīvokli, kurā viņa nav dzīvojusi ne dienas. Pieejams: <http://skaties.lv/beztabu/skandali/vai-taisnigi-tiesa-maminai-liek-maksat-2500-eiro-par-dzivokli-kura-vina-nav-dzivojusi-ne-dienas/> (Aplūkots 2017.gada 17.martā).

ir saistoša, nozīmīga sabiedrībā un tās attīstībā. Turpretī, ja žurnālistam ir cits mērķis, ar kādu tiek veidots raksts vai sižets, tad ir jāmeklē viņa motivācija. Vai tie būtu lielāki reitingi, lielāks skatītāju vai lasītāju skaits vai iespēja nopelnīt, ir jāatceras, ka tas tiek darīts uz uzticības tiesai rēķina.

Tiesai ir atbildīgs darbs, tiesnesis darbojas saskaņā ar likumu un par savām darbībām atbild likuma priekšā. Turklāt, savu viedokli tiesnesim ir jāpamato un tā veidošanā jābūt objektīvam, taisnīgam un neitrālam. Turpretī žurnālists var publicēt visas ziņas, kuras nav ar likumu aizliegtas. Viņam nav jānorāda ziņu avots, likumā ir tikai noteikts, ka viņam tas ir jāpārbauda. To, vai tas tiek darīts, nekontrolē neviens no ārpuses. Ziņu saturs tiek brīvi veidots, balstoties uz žurnālista zināšanām, pieredzi un savāktajiem materiāliem. Žurnālistam nav jāpamato sava doma vai paustā nostāja, nav noteiktu ziņu, kas būtu vai nebūtu jāpublicē. Tas viss kopumā veido brīvu žurnālista darba vidi, kam pretī ir pilnībā normēts tiesneša darbs. Autoresprāt, žurnālista vēstījumam par tieslietām būtu jābūt tādām pašām kādi ir tiesas spriedumi - pamatoti, informējoši, noderīgi sabiedrībai un nešķiroti pēc tā, vai tas cels medija reitingus vai nē.

Treškārt, fakts, ka tikai neliela Latvijas daļa ir saskārusies tiešā veidā ar tiesām, liek secināt, ka tikai nelielai daļai ir pamatots viedoklis, kāpēc tiesai uzticas vai neuzticas.¹²⁵ Pārējā sabiedrības daļa savu viedokli balsta, iespējams, uz ziņām, kas izskan sabiedriskajos medijos. Ideālā variantā to cilvēku viedoklim, kas nav saskārušies ar tiesu daru, būtu jābūt pilnīgi pozitīvam, uzticības pilnam, jo nepastāv negatīvā prakse.

Līdz ar to uzticība tiesai veidojas no vairākiem aspektiem, kuri kopīgi veido sabiedrības viedokli par tiesu darbu. Lai medijš spētu veicināt uzticību tiesai, nevis mazināt to, pašam medijam ir jāsaprot un jāapzinās, ka nevar par tieslietām pasniegt tikai vienu - negatīvu - pusi. Sabiedrībai ir nepieciešams zināt arī labos darbus, ko veic tiesneši.

Savukārt otrs uzticības veicināšanas veids, uzticības celšana no tiesnešu puses, nozīmē to, ka tiesnesis pilnvērtīgi un apzinīgi pilda savu pienākumu, ne tikai spriežot tiesu, bet arī garantējot, ka tiesu darbs ir objektīvs un uzticams.

Viens no veidiem kā tiesnesis to varētu darīt, ir "iznākot" sabiedrībā. Tas ir - veicinot sava vārda un darba atpazīstamību. Ja medijam ir iespējams sniegt informāciju par tiesnešiem un nodot vienpusēju informāciju, tādās tiesībās ir arī tiesnešiem. Ir svarīgi, lai tiesnesis atstāj savu vārdu tautas atmiņā ar pozitīvajiem darbiem, ko ir veicis. Mūsdienās vairs nepietiek tikai ar to,

---

¹²⁵ Sk.piem.: Latvijas tiesnešu mācību centrs. Tiesas klientu vērtējums - ceļš uz tiesu darba pilnveidi. 2010. gada tiesu darba novērtējuma pētījums. Pārskats par pētījuma veikšanu un aptaujas rezultātiem. Rīga, 2011, 7.lpp. Pieejams: https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/profiles/Latvia_evaluation_satisfaction_lv.pdf (Aplūkots 2017.gada 20.aprīlī).

ka tiesnesis spriež tiesu un norobežojas no sabiedrības, lai saglabātu objektivitāti. Kā norāda N.Lūmans, sabiedrība ir sociāla sistēma, kura sastāv no jēgpilnas komunikācijas.¹²⁶ Sabiedrība ir pakļauta informācijas plūsmai, kas veido tās viedokli un atstāj sekas. Un ja šajā plūsmā nav atrodamu uzticamu, kompetentu un vērā ņemamu tiesnešu vārdi un darbi, tad uzticību tiesas darbam veido tikai no tiesas ārēji faktori. Šajā gadījumā tie var būt mediji. Autore nerunā par gadījumiem, kad tiesu darbs tiek nomelnots vai atspoguļots citādi kā patiesībā, vai nepieciešamību pēc tiesnešu attaisnošanās. Autore runā par gadījumiem, kad tiesnešiem ir jāpārstāv savs varas atzars un jā rūpējas par to, lai valstī tiktu saglabāts taisnīgums. Tas nozīmē to, ka ir nepieciešams izteikt viedokli vai komentārus par tādiem jautājumiem, par kuriem nav iespējams klusēt. Tāpat tas nozīmē, ka tiesnešiem ir jāveicina kopība savā starpā, radot sabiedrībai kopēju tiesnešu tēlu un radot uzticību tiesnešiem kā tādiem.

Mūsdienās informācijas iegūšanas iespējas ir plašas. Tāpēc arī tiesnešiem ir jāveicina komunikācija ar sabiedrību, jo nepieciešamo informāciju tā uzzinās neatkarīgi no tā, vai to pasniegs tiesnesis vai kāds cits. Tiesnesis šo informāciju spēj pasniegt patiesāk, precīzāk un viedāk, kā to ir iespējams izdarīt personai no malas. Atpazīstamākos tiesnešus par tādiem pārsvarā ir padarījuši mediji, nevis pašu tiesnešu labais piemērs. Protams, ir neskaitāmi tiesneši, kas snieguši milzīgu devumu tiesību zinātnē, izpratnē un uzlabošanā, kā arī pašu tiesnešu darbs, spriežot tiesu, ir devis lielu ieguldījumu. Tomēr sabiedrība nav tik izglītota juridisko jēdzienu izpratnē vai ieinteresēta analizēt jaunākos juridiskos rakstus vai referātus. Tas arī nav nepieciešams. Nepieciešama ir tāda komunikācija ar sabiedrību, kas veicina uzticību tiesai. Tieši tāpēc svarīga un vērā ņemama ir Tieslietu padomes izstrādātā tiesu komunikācijas stratēģija, kas nosaka kā tiesas veicinās un uzlabos komunikāciju ar sabiedrību.¹²⁷ Viens no šīs stratēģijas mērķiem ir veicināt sabiedrības uzticību tiesai. Turklāt šī mērķa sasniegšanai tiek atbalstīta tiesnešu publicitāte, kas tikai apstiprina autores viedokli, par to, ka uzticams tiesnesis ir atpazīstams tiesnesis. Tāpat komunikācijā tiek noteikts, ka tiesa komunicē ar sabiedrību ne tikai atbildot uz mediju sniegtajām ziņām, bet arī pati pēc savas iniciatīvas. Ja tas patiešām notiktu plaši, tad uzticība tiesai tiktu celta uz tiesu atbalstoša sabiedrības viedokļa pamata.

Pastāv arī viedoklis, ka tiesnešiem būtu aktīvāk jākomunicē ar sabiedrību caur mediju, lai sabiedrībā neveidotos viena viedokļa esamības situācijas. Kā aicina Administratīvās apgabaltiesas tiesnese A. Kovaļevska, visiem varas atzariem ir jāsadarbojas un jāveic aktīva

---

¹²⁶ King M, Thornhill C. Niklas Luhmann's Theory of Politics and Law. New York: Palgrave Macmillan, 2003, p. 12.

¹²⁷ Sīkāk sk.: Latvijas Republikas Tieslietu padome. Tiesu komunikācijas stratēģija. 2015.gada 18.maijs.

darbība, lai sabiedrībai veidotu precīzu priekšstatu par tiesu darbu, jo ir jābūt redzamam kā tiek īstenots taisnīgums.¹²⁸ Tomēr, ņemot vērā Latvijas mediju iepriekš sniegto pieredzi, atspoguļojot tieslietas, varētu rasties šaubas vai šāda aktīva tiesnešu komunikācija tiktu vērtēta pareizi un netiktu interpretēta citā, medijiem, nevis tiesnešiem, izdevīgā gultnē.

Analizējot Latvijas situāciju par attiecībām starp žurnālistiem un tiesnešiem, ir jāsecina, ka žurnālista vara ir samērā milzīga, likumiskā atbildība neliela un profesionālā atbildība pastāv pārsvarā tikai ētikas kodeksos, kuru ievērošana nav obligāta. Turpretī tiesnesis ir pilnībā pakļauts likumam, katrs viņa solis tiek vērtēts un reizēm pat interpretēts pilnīgi citādi kā tas sākotnēji bija paredzēts. Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesis A. Strupišs norāda, ka Augstākās tiesas attieksme pret medijiem, pēc viņa novērojumiem, ir neitrāli kritiska. Neitrāla no tiesnešu objektivitātes un profesionālās spējas neietekmēties no ārējiem apstākļiem, un kritiska tieši biežo mediju pasniegto ziņu interpretācijas dēļ.¹²⁹

Kā piemēru var minēt ļoti spilgto gadījumu Liepājā, kur notika tiesa tā dēvētajai pedofilu lietai.¹³⁰ Neskatoties uz faktu, ka tiesnese rīkojās saskaņā ar likumu un piesprieda sodu atbilstoši tam, kādu pieprasīja prokurors, sabiedrība, mediju sniegtās informācijas ietekmē, pauda negatīvus komentārus tieši tiesnesei un tiesu varai. Šis ir tikai viens no piemēriem par šobrīd Latvijā valdošo praksi, kurā tiesnešu rīcību un viņu pieņemtos lēmumus sabiedrība vērtē, pamatojoties uz medijos sniegto informāciju. Šajā konkrētajā gadījumā likums nepieļauj sprieduma publicēšanu sabiedrībai, līdz ar to visa informācija tiek iegūta no sabiedriskā medija. Un, ja medijs konkrēto informāciju pasniedz kā skandalozu, nepieļaujamu un prezumē it kā notikušus pārkāpumus vai netaisnības, sabiedrība ar šādu attieksmi vēršas pret tiesnesi. Līdz ar to, tas rada iejaukšanos tiesas un tiesneša darbā. Jo redzot sabiedrības viedokli, it sevišķi, ja tas netaisni vērst pret konkrēto tiesnesi, tiesnesim var rasties vēlme izteikt savu komentāru vai norādīt uz sabiedrības maldināšanu. No otras puses, to nepieļauj tiesneša profesionālie standarti. Līdz ar to veidojas situācija, kurā tiesnesim jāklusē, lai saglabātu tiesneša objektivitātes un neatkarības principu ievērošanu.

Kopumā jāsecina, ka ne mediju sniegto ziņu saturs un apjoms, ne tiesnešu komunikācija vai izvairīšanās no komunikācijas, neveicina sabiedrības uzticību tiesai. Turklāt, jo ilgstošāk

---

¹²⁸ Kovaļevska A. Tiesnešu darbs mediju un sabiedrības uzmanības centrā. Jurista vārds 2010.gada 7.oktobris Nr. 39, 13. lpp.

¹²⁹ Intervija ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesi Aigaru Strupišu 2017.gada 20.februārī, Rīgā. Elīnas Kaliksones personīgā arhīva materiāli.

¹³⁰ Sk. piemēram <http://www.liepajniekiem.lv/atslegvards/pedofila-lieta> (Aplūkots 2017.gada 16.martā).

tiesneši klusēs un komunicēs ar sabiedrību tikai atbildes veidā uz plašsaziņas līdzekļos izskanējušo informāciju, jo lielāka ietekme būs medijam, veicinot vai mazinot uzticību tiesai. Tiesas darbība ir specifiska, tomēr nozīmīga kā informācijas iegūšanas avots ikvienam iedzīvotājam, līdz ar to būtu tikai pareizi sabiedrību nodrošināt ar objektīvu un plašu informāciju no abām pusēm - gan mediju sniegto ziņu vai viedokli, gan tiesnešu skatījumu, vērtējumus un komentārus.

3.1.2. Tiesneša tēls

Tiesneša tēls veidojas pēc tā, cik profesionāls viņš ir, kādas specializācijas un kvalifikācijas ieguvis, kādu devumu sniedzis tiesību zinātnē un citiem profesionāliem kritērijiem. Diemžēl tāda struktūra darbojas tikai jurisprudences jomā. Sabiedrībā valda šie un vēl citi tēla veidošanas kritēriji. Tiesnesis ir tiesas būtība. Tiesnesis savu amatu nopelna ar rūpīgu un profesionālu darbu, amatu ieņem uz mūžu un darbojas pēc likuma. Tiesneša tēlam sabiedrības acīs būtu jābūt nevainojamam, kā to pieprasa Tiesnešu ētikas kodekss.

No cilvēktiesību normām un ētikas kodeksiem izriet gan pienākums sniegt informāciju, gan pienākums atturēties no informācijas sniegšanas. Tā piemēram, ECT lietā “Lavents pret Latviju” ir konstatējusi objektīvas tiesas pārkāpumu, kas saistīts ar tiesneses izteikumiem masu medijos. Tiesa norādījusi, ka “[...] tiesām piešķirtā rīcības brīvība tiesāt nedrīkst novest līdz tam, ka tās izmanto presi, pat atbildot uz provokācijām; to prasa taisnīgums un tiesas funkcijas diženums. Jo īpaši, fakts, ka lietas iztiesājoša tiesas sastāva priekšsēdētājs vai kāds no tā locekļiem publiski lieto izteikumus, kuri ir negatīva rakstura attiecībā uz vienu no lietā iesaistītajām pusēm [...]”.¹³¹ Līdz ar to mediju izmantošana šādā veidā no viena tiesneša puses var veicināt negatīvu iespaidu par medijiem citam tiesnesim. Turklāt tiesnešiem ir pieļaujams gan sadarboties ar masu medijiem, gan nesadarboties. Tomēr nesadarbošanās ar masu medijiem var tikt negatīvi atspoguļota sabiedrībai un tādejādi tāpat tā var kļūt par informāciju, kas norāda, ka tiesnesis nevēlas sadarboties. Tas var veicināt tāda tiesneša tēla radīšanu no mediju puses, kur tiesnesis ignorē sabiedrību un nevēlas ar to komunicēt. Arī Dr.iur. Mārtiņš Mits konferencē par tiesu attiecībām ar politiķiem, medijiem un sabiedrību ir paudis uzskatu, ka tiesas klusēšana var

---

¹³¹ ECT 2002.gada 28.novembra spriedums lietā “Lavents pret Latviju”, 58442/00, 118. un 119.punkts.

negatīvi iespaidot sabiedrību un pazemināt tiesu varas autoritāti. Piemēram gadījumos, kad mediji izsaka pamatotu kritiku par tiesu darbu un tiesas nesniedz nekāda veida atbildi pretī.¹³²

Jebkuram cilvēkam sadarbība ar tiesnesi notiek tikai formāli un tikai atrodoties tiesas zālē. Līdz ar to ir skaidrs, ka nav daudz tiesneši, kas būtu zināmi lielākajai daļai sabiedrības. Tomēr ir tiesneši, kuru uzvārdus zina arī tā sabiedrības daļa, kurai nekad nav bijusi saskarsme ar viņiem. Un par to nereti ir jāpateicas medijiem. Ir svarīgi, lai šis tēls ir pozitīvs un veicina uzticību. Pretējā gadījumā, tiesnesim ir radīts tēls, kas saglabāsies sabiedrības atmiņā kā negatīvs. Turklāt, ja tiesnesis nekomunicēs ar sabiedrību, kā to dara mediji, tad iespējas mainīt šo tēlu ir niecīgas.

Analizējot medijos pieejamo informāciju par tiesnešiem, jāsecina, ka ir izdalāma divejāda informācija.¹³³ Pirmkārt, tiesneši tiek minēti kā amatpersonu grupas. Tas notiek runājot par situācijām, kurās kādu viedokli pauž tiesneši kā kopums vai notiek darbības, kurās iesaistīts tiesnešu vairākums. Piemēram, tiesnešu viedoklis par kādiem likuma grozījumiem, kuriem tie piekrīt vai nepiekrīt vai kopējās tendences tiesu darbā.

Otrkārt, daudz vairāk rakstu un sižetu ir par tiesnešiem kā individuālām personībām. Tās ir ziņas par iespējamu korupciju, sabiedrībai nepieņemamiem lēmumiem vai kāda individuāla tiesneša darbība. Bieži izskan informācija par ierosinātajām disciplinārlietām, ierosinātajiem procesiem par tiesnešiem vai procesiem, kuros viena no pusēm ir tiesnesis.

Ir skaidrs, ka tiesneša tēls neietekmē viņa darbības vai kādas citas profesionālās šķautnes. Pamatā tēla radīšana ir saistošāka tieši tai sabiedrības daļai, kas nav saskārusies ar tieslietām. Varbūt tas ir tāpēc, ka sabiedrībai šķiet interesanti uzzināt ziņas par personām, kurām ir dota liela vara un kurām ir nozīme valsts attīstībā un veidošanā. Tādejādi jāsecina, ka ir diezgan nepareizi, ka šis tēls veidojas ar negatīvu ievirzi. Negatīvām ziņām, kas sniedz informāciju ar noteiktu personu, ir tendence vispārināt nozarē strādājošos. Respektīvi, parādoties medijos ziņām par pieciem negatīviem tiesneša rīcības piemēriem, cilvēki sāk uzskatīt, ka visi tiesneši tā rīkojas. Līdz ar to, negatīvo ziņu publicēšana par tiesnešiem kā personībām vai to personīgajām darbībām, veicina negatīvo sabiedrības viedokli par tiesnešiem kopumā.

Turklāt, medijos ir novērojama tendence, kad, norādot uz negatīvu rīcību vai rīcību, kas pasniegta kā negatīva, minot konkrētu institūciju tiesnešus, mediji sāk publicēt vairāk informācijas tieši par vienu institūciju. Turklāt sasaistot dažādus atsevišķus gadījumus.

---

¹³² Gailīte D., Litvins G. Konference par tiesu attiecībām ar politiķiem, medijiem un sabiedrību. Jurista vārds, 2014.gada 22.aprīlis Nr.16 (818), 8.lpp

¹³³ Analīze veikta izmantojot šādas interneta vietnes: www.leta.lv, www.delfi.lv, www.diena.lv, www.lsm.lv. (Aplūkotas 2017.gada 7.martā).

Piemēram, jau minētajā Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesneša A.Strupiša gadījumā, viņa situācija tika sasaistīta ar cita Augstākās tiesas tiesneša I. Blistera gadījumu.¹³⁴ Lai gan šīm situācijām ir dažādas sākuma pozīcijas un citi jautājumi, kas tajās risinātas. Tas, autoresprāt, norāda uz žurnālistu vēlmi radīt konkrētu tiesneša tēlu sabiedrībā.

Jāsecina, ka atspoguļojot informāciju par tiesnešiem kā personām vai individuālām amatpersonām, mediji veicina noteikta tēla radīšanu. Turklāt, visbiežāk tas veicina tāda viedokļa rašanos, kurā visi tiesneši tiek uzskatīti par līdzīgiem. Līdz ar to, publicējot tikai nievājošas un negatīvas ziņas par tiesnešiem, tiek veicināts tāds sabiedriskais viedoklis, kuros tiesnesis netiek uzskatīts par cienījamu, viedu amatpersonu, kurš veicina taisnīguma īstenošanu valstī. Turklāt negatīva tiesneša tēla radīšana samazina arī sabiedrības uzticību tiesai. Uzskatot, ka tiesneši nav pietiekami profesionāli un spēj rīkoties pret likumu, tiek apšaubīta viņu spēja vērtēt arī citu indivīdu likumiskās tiesības. Tādejādi tiek mazināta arī tiesneša neatkarība, jo papildus amata pienākumiem, tiek vērtēts arī viņa individuālais darbs, salīdzinot to ar negatīvajiem piemēriem.

3.1.3. Sprieduma taisīšana

Sprieduma taisīšana ir procesuāla darbība, līdz ar to medijs nespēj to ietekmēt ne pie kādiem apstākļiem. Tomēr šajā procesa stadijā ir iespējamās mazas nianse, kas var radīt ietekmi uz tiesnešiem.

Piemēram, sprieduma publicēšana. Kā norāda Augstākās tiesas komunikācijas nodaļas vadītāja R. Zvejniece, medijus bieži interesē ātrāka nolēmuma iegūšana kā tas ir pieejams visai sabiedrībai, lai varētu pirmie un pēc iespējas ātrāk sagatavot rakstu vai sižetu par lietas spriešanas iznākumu.¹³⁵ Līdz ar to var secināt, ka ir lietas, par kurām mediji izrāda lielāku interesi un vēlas iegūt ātrāku sprieduma pieejamību. Tas savukārt var motivēt tiesnesi sagatavot žurnālistus interesējošās lietas spriedumu ātrāk. Tas nav viennozīmīgs apgalvojums, tomēr tas var kalpot par motivāciju, jo šādos gadījumos var runāt arī par sabiedrības interesi lietas iznākumā.

Otrkārt, sprieduma taisīšanas termiņi. Procesuālajos likumos ir noteikts katram procesam atbilstošs termiņš, kurā ir jābūt pieejamam spriedumam. Termiņi ir noteikti tā, lai tiesnesis spētu

---

¹³⁴ Sīkāk sk.: B.a. Ētikas komisiju lūdz izvērtēt tiesneša Bistera iespējamus pārkāpumus atsevišķu lietu skatīšanā. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/etikas-komisiju-ludz-izvertet-tiesnesa-bistera-iespejamos-parkapumus-atsevisku-lietu-skatisana.d?id=48446789> (Aplūkots 2017.gada 7.martā)

¹³⁵ Intervija ar Augstākās tiesas komunikācijas nodaļu 2017.gada februārī, Rīgā. Elīnas Kaliksones personīgā arhīva materiāli.

sagatavot spriedumu noteikta termiņa ietvaros. Tomēr tā kā ir lietas, kuras medijiem interesē vairāk un par kurām tie vēlas publicēt ziņas, tad par lietas procesuālo virzību tiek informēta visa sabiedrība. Šajos gadījumos, tiesnesis var izjust spiedienu kādu spriedumu sagatavot ātrāk, noliekot citas lietas malā. Respektīvi, tiek izmainīta spriedumu taisīšanas secība un prioritāte, jo tiesnesis apzinās, ka ir lietas, uz kuru iznākumu sabiedrība gaida.

Treškārt, ir pamats uzskatīt, ka Latvijas tiesnešu lēmumi un to tiesiskums un pareizība tiek kontrolēta, vērtētā un tai pievērsta uzmanība, lielākoties tikai gadījumos, par kuriem ziņo sabiedriskie mediji. Tas ir nepareizi, jo norāda, ka tiesnešu darbs tiek vērtēts tikai gadījumos kas ir skandalozī un tiek atspoguļoti medijos. Tas spēj radīt reakciju un secinājumus, ka pārējā laikā tiesneši drīkst rīkoties kā vien vēlas un neviens viņu lēmumus nekontrolē. Lai gan nav pieļaujama citu varu iejaukšanās tiesu darbā, piemēram, Tieslietu ministrijas iejaukšanās. Tiesai ir savas institūcijas, kas seko līdzī tiesu darbam un vērtē to.

Vēl viena būtiska nianse, kas saistīta ar spriedumiem un to taisīšanu, ir pašu spriedumu kā sabiedrības uzticības tiesai veicinātāji. Pie šī uzticamības aspekta ir arī saprotamu un pareizu spriedumu veidošana. Kā norāda Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece tiesu jautājumos I.Kucina, “nolēmumu saprotamība ir viens no faktoriem, kas ietekmē uzticību tiesām. (..) Spriedumam ir jābūt saprotamam ne tikai juristam vai nozares speciālistam, bet tieši lietas dalībniekam, ja arī viņam nav speciālas izglītības”.¹³⁶ Lietas dalībnieki ir tie, kam spriedums ir adresēts un tādejādi ir pilnīgi saprotama nepieciešamība, lai tie saprastu gan sprieduma būtību, gan lietotos terminus.

Argumentēts un juridiski precīzs un pamatots spriedums veicina sabiedrības uzticību tiesai. Arī argumentācijas metodes ietekmē šo uzticību.¹³⁷ G.Bārdiņš savās publikācijās min dialoga metodi kā komunikācijas uzturētāju un uzticības veicinātāju starp tiesu un sabiedrību. Dialoga metode nozīmē, ka tiesa veic spriedumu juridisko pamatojumu atbilstoši sabiedrības interesēm. Vienkāršam spriedumam, kurā ir noteiktas tikai tiesiskās sekas, sabiedrība vairs neuzticas. Ir nepieciešams labi argumentēts spriedums. Tieši argumentācija ir tā, kam sabiedrība uzticas. Doktrīnā pastāv viedoklis, ka ne tikai tām personām, kas ir iesaistītas konkrētā lietā, ir jābūt drošām par sprieduma pareizumu un jāizslēdz jebkuras šaubas, kas varētu likt spriedumu uzskatīt

---

¹³⁶ Kucina I. Nolēmumu kvalitāte ir būtisks tiesu varas prestiža kritērijs. Jurista vārds 2016.gada 23.februāris Nr. 8 (911), 12.lpp.

¹³⁷ Bārdiņš G. Dialoga metode un sabiedrības uzticība tiesai. Jurista vārds 2007.gada 18.septembris. Nr. 38. 1.lpp.

par neizprotamu.¹³⁸ Tas nozīmē, ka jebkurai personai, kura iepazīstas ar spriedumu ir jābūt pārliecībai par tajā sniegto argumentāciju un pašam spriedumam ir jābūt saprotamam.

Tādejādi spriedumu taisīšana, lai gan nevar tikt ietekmēta procesuālā ziņā, ir būtisks aspekts veicinot sabiedrības uzticību tiesai.

Spriedumu taisīšanu kā procesu mediji neietekmē nemaz. Mediji ietekmē to, kā tiek parādīta sprieduma taisīšana un kādas sekas tas var radīt, veidojot sabiedrisko domu. Sabiedrības komunikācija ar tiesu, caur spriedumiem, ir precīzāku, argumentētāku un izskaidrojošāku spriedumu veicinošs faktors.

3.2. Mediju uzdevuma izpilde

Mediju uzdevumi ir skaidri - sniegt patiesu, pārbaudītu informāciju sabiedrībai.¹³⁹ Turklāt tādu informāciju, kas sabiedrībai ir vajadzīga, aktuāla un tā spēj sniegt to devumu sabiedrības attīstībai, kāda nepieciešama. Ja medijs vai žurnālists godprātīgi pilda savu galveno uzdevumu, tad nevajadzētu būt nekādai iespējai šajās darbībās meklēt ietekmi, vēl jo vairāk negatīvu ietekmi. Turpretī, ja medijs nespēj pildīt savu uzdevumu atbilstoši prasītajam, tad ir jāvērtē kāpēc tā notiek un vai tam ir kādas sekas. Turklāt ir svarīgi apzināties, vai medijs pilda savu lomu informējot sabiedrību par visu, kas to interesē, vai manipulē ar sabiedrību, nosakot kādas ziņas un viedokļi tai būtu jāzina. Ja ir pieļaujama mediju manipulācija ar sabiedrību, tad ir nepieciešams analizēt šādas manipulācijas iespējas un motivāciju, kā arī atrast veidu kā nepieļaut manipulēšanu.

Pirmkārt, godīga un daudzpusīga sabiedrības informēšana. Tas nozīmē, ka medijs sniedz sabiedrībai tādas ziņas, kādas tai ir nepieciešamas. Tomēr nav iespējams noteikt vienotu sabiedrības interešu loku. Tas arī nav nepieciešams, jo sabiedrībā pastāv dažādas indivīdu grupas, kurām nemaz nevar interesēt identiskas ziņas. Tas nozīmē, ka medijam ir jāspēj nodrošināt ar daudzpusīgu informāciju.

Analizējot Latvijas medijos sniegtās ziņas, ir skaidrs, ka ziņu dažādība nav liela. Liels skaits ziņu atkārtojas dažādos medijos, tādā veidā tiek akcentēts ziņas svarīgums un nozīme.

---

¹³⁸ Alexy R. A theory of a legal argumentation. Oxford: Oxford University Press. 1989, p. 217.

¹³⁹ Sk. piem.: Latvijas Žurnālistu asociācijas ētikas kodekss, aktuālā redakcija no 14.03.2014. Pieejams: <http://www.latvijaszurnalisti.lv/etikas-kodekss/> (Aplūkots 2017.gada 15.martā); Latvijas žurnālistu ētikas kodekss. Pieņemts Latvijas Žurnālistu savienības konferencē 1992. gada 28. aprīlī. Pieejams: <http://www.zurnalistusavieniba.lv/index.php?p=3519&lang=923&pp=3768> (Aplūkots 2017.gada 12.februārī).

Medijiem ir izvēle, lemjot par ziņu publicēšanu. Žurnālists var izvēlēties vai par kādu ziņu vispār rakstīt, un ja jā, tad seko nākamā izvēle - kā un ko rakstīt. Lai gan tā ir paša žurnālista vai redaktora izvēle, atskaites punkts izvēles izdarīšanai ir ārējs. Žurnālists vērtē vai ziņa, ko viņš publicēs, atsauksies uz ziņas saņēmējiem un kā tas varētu tos ietekmēt. Tomēr reizēm rodas situācijas, kad mediji savas intereses izvirza pār sabiedrības interesēm.

Piemēram, nesenā ziņa par Drošības policijas lēmumu nopratināt žurnālistus kriminālprocesā pret bijušo Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) Operatīvo izstrāžu daļas vadītāju Juri Jurašu.¹⁴⁰ Žurnālisti noteica, ka tā ir sacelšanās pret mediju neatkarību. Neskaitāmos mediju izdevumos un interneta vietnēs par šo situāciju bija ziņas, skaidrojumi, komentāri un ziņas aktualitāte nenoplok. Tajā pašā laikā, piemēram, Augstākā tiesa izdeva tiesas prakses apkopojumu par dzīvokļu apsaimniekošanu, kas būtu saistošs katram iedzīvotājam, kas dzīvo dzīvoklī.¹⁴¹ Vēl jo vairāk, lai izprastu apsaimniekošanas problēmas un zinātu kur persona var vērsties nepieciešamības gadījumā. Tomēr par šo prakses apkopojumu populārākajos medijos neizskanēja neviena ziņa. Apkopojums ir atrodams tikai attiecīgajās specializētajās interneta mājas lapās. Ja salīdzina abu ziņu noderīgumu un nepieciešamību sabiedrībā, tad diemžēl ir jāsecina, ka ziņa, kas izskanējusi sabiedriskajos medijos noteikti nav tik nozīmīga kā ziņa, kas medijos neizskanēja praktiski nemaz. No tā var secināt, ka medijs publicē informāciju, kas viņam pašam liekas saistoša. Protams, tas nav visos gadījumos, tomēr vairākumā gadījumu notiek līdzīgi kā sniegtajā piemērā.

Tas rada jautājumu, vai mediji zina kas tieši interesē sabiedrību un vai viņus ietekmē šī interese. Ir grūti noskaidrot, vai medijs apzinās, ka viņa sniegtā ziņa vai viedoklis ir nepieciešams sabiedrībā. Tāpat kā ir neiespējami noteikt to, kas interesē visus sabiedrības locekļus, ņemot vērā plašo interešu diapazonu. Šobrīd nereti veidojas situācija, kurā medijs publicē to, ko tas uzskata par svarīgu un nozīmīgu, iespējams, noklusējot kādu ziņu, kas ir svarīga sabiedrībai. Jau sniegtajā piemērā, ir skaidri redzams, kā medijs izvērtē šos faktoros. Mediju uzdevums nav likt cilvēkiem runāt par un ap viņu sniegtajām ziņām. Galvenais uzdevums tomēr ir informēt, nevis izraisīt reakciju.

---

¹⁴⁰ Sīkāk sk.: B.a. DP noraida apgalvojumu, ka žurnālistu pratināšana Juraša lietā ir vērtēšana pret mediju neatkarību. Pieejams: <http://www.irlv.lv/2017/2/13/dp-noraida-apgajvojumu-ka-zurnalistu-pratinasana-jurasa-lieta-ir-versanas-pret-mediju-neatkaribu> (Aplūkots 2017.gada 19.martā).

¹⁴¹ Sīkāk sk.: Zvejniece R. Apkopota tiesu prakse par dzīvokļu apsaimniekošanu. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-notikumiem/2017/janvaris/8043-apkopota-tiesu-prakse-par-dzivoklu-apsaimniekosanu/> (Aplūkots 2017.gada 19.martā).

Bieži vien tieši reakcijas izraisīšana ir galvenā motivācija žurnālistam. Skandāli piesaista uzmanību un nodrošina interesi. Skandāli ir mediju radīti, jo tieši mediji ir tie, kas tos veido un dara zināmus plašākai publikai. N. Lūmans ir norādījis, ka skandāli ir rezultāts tam, ka tiek pārkāptas normas, vai nu tiesību normas, morāles un ētikas normas vai politikorektās normas.¹⁴² Nevar kategoriski apgalvot, ka skandāli ir nevajadzīgi un lieki. Informējot sabiedrību par dažādu normu pārkāpumiem, tiek pievērsta uzmanība pārkāptajai normai. Skandālu, kā normu pārkāpumu, atspoguļošana padara aktuālu pašu normu. Līdz ar to, tas var veicināt situācijas, kurās lielāks skaits personu turpmāk ievēros gan pārkāpto normu, gan normas vispār. Tāpat tas var piesaistīt gan sabiedrību, gan valsti kādas konkrētas problēmas noteikšanai, pētīšanai un novēršanai.

Otrkārt, ir jāvērtē vai mediju sniegto ziņu saturs nepieļauj manipulāciju ar sabiedrību. Manipulāciju tādā izpratnē kā sabiedriskās domas ieprogrammēšana. Respektīvi, mediji nedrīkst kļūt par līdzekli, lai tiktu radīta neobjektīva tiesa. Nav pieļaujamas situācijas, kurās medijs vispirms ir izveidojis stāstu par notikumu un pasniedzis to sabiedrībai, kurai pēc ziņas saņemšanas rodas viedoklis un sava veida izpratne par kādu procesu, un tikai tad notiek pats process. Ir svarīgi, lai medijs informētu sabiedrību par notikušo, nevis manipulētu ar to, nosakot tās kopējo viedokli pirms paša notikuma. Medijam ir jābūt tikai saziņas instrumentam procesuālajā cīņā. Praksē par manipulācijas piemēriem var daudz runāt tajos gadījumos, kad drukāto vai interneta mediju sižetu virsraksti neatbilst realitātei un ir veidoti kā uzmanību piesaistoši, lai gan saturiski neatbilst ziņai. Tāpat par to var runāt gadījumos, kad tā sauktās “interesantās” un reakciju izsaucošās ziņas tiek publicētas vairāk nekā tās, kam ir lielāka saturiskā nozīme. Arī faktu noklusēšana ziņas saturā, liek domāt par manipulācijas mēģinājumu. Visbiežāk tie ir gadījumi, kad pati ziņa ir patiesa, bet tās saturs ir pārveidots, lai tās saņēmējam tā šķistu interesanta.

Treškārt, par mediju uzdevuma izpildi var runāt, vērtējot tiesnešu komunikāciju ar medijiem. Pētījumā par tiesu ētiskā regulējuma izpēti, kuru veica profesore Aivita Putniņa un docente Signe Mežinska, tika noskaidrots, ka tiesneši nelabprāt komunicē ar medijiem.¹⁴³ Tas tika skaidrots “gan ar respondentu, iespējams, negatīvo attieksmi pret medijiem, komunikācijas nepieciešamību, gan jutību vai pat nepatiku pret komunikāciju kā papildus uzliktu

---

¹⁴² Luhmann N. The reality of the Mass Media. Cambridge: Polity Press, 2000, p.29.

¹⁴³ Putniņa A., Mežinska S. Tiesu ētiskā regulējuma izpēte. Pētījuma ziņojums. 2016. gada marts-aprīlis. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-tieslietu-padomi/2016/maijs/7694-petijums-sacies-aktivs-tiesnesu-profionalas-etikas-veidosanas-process/> (Aplūkots 2017.gada 5.aprīlī).

pienākumu".¹⁴⁴ Negatīvo attieksmi pret medijiem var radīt tieši mediju neprasme sniegt informāciju tādu kāda tā ir, nevis tikai tādu, kuras saturs nodrošina lielu lasītāju, skatītāju vai klausītāju skaitu. Tā kā tiesnešu komunikācija ar sabiedrību ir nenovērtējama, veicinot uzticību tiesai, ir svarīgi lai medijs rada tādu vidi tiesnesim, kurā viņš vēlas sniegt komentārus, viedokļus vai skaidrojumus. Tādejādi ir svarīgi radīt tādu mediju kultūru valstī, kurā informācijas sniedzējs būtu drošs par informācijas saturu un to, ka tā sasniegts nepieciešamo auditoriju.

Līdz ar to var secināt, ka mediju uzdevums informēt sabiedrību ir izplūdis ārpus robežām. Tas nenozīmē tikai vienkāršu ziņu pasniegšanu, uzdevums ietver sevī arī ziņas mērķa noteikšanu, lai secinātu vai tā ir svarīga sabiedrībai un ar tās pasniegšanu netiek pieļauta kāda veida manipulēšana ar sabiedrību. Kā arī mediju uzdevumos ietilpst arī veidot savu tēlu tādu, lai veidotos komunikācija ar citu nozaru pārstāvjiem, kas rezultētos pozitīvās, patiesās un objektīvās ziņas, kas būtu noderīgas sabiedrībai.

3.3. Valsts pienākumu izpilde, garantējot tiesnešu neatkarību un objektivitāti

Valsts pienākumi, kas garantētu tiesnešu neatkarību ir jāskata no vairākiem skatupunktiem. Pirmkārt, jāvērtē valsts pienākumu izpilde, nosakot tiesnešu neatkarību un veicot gan neatkarību, gan objektivitāti. Un, otrkārt, jāvērtē kā valsts uzrauga mediju uzdevumu izpildi un valsts centieni novērst mediju negatīvo ietekmi tiesu darbā.

Tiesnešu neatkarību garantē valsts. Lai tā būtu pilnīga un tiesnesis varētu paļauties uz to, valstij ir jāizpilda noteiktie garantijas izpildes soļi. Autore secina, ka Latvijas normatīvais regulējums nesniedz tiesnešiem Latvijā pilnīgu neatkarību. Tas nozīmē, ka neatkarības īstenošanā ir plaisas, kuras var veicināt ārējo ietekmi. Lai nebūtu pieļaujama nekāda mediju ietekmes esamība, valstij būtu pilnībā jāgarantē tiesnešu neatkarību un jāveicina sabiedrības uzticība tiesai. Valstij nespējot pildīt savu pienākumu pret tiesnešiem, tā pieļauj iespēju, ka tiesnesis varētu tikt ietekmēts savā neatkarībā un objektivitātē, kas secīgi var atsaukties uz taisnīgu spriedumu esamību un citiem faktoriem.

---

¹⁴⁴ Putniņa A., Mežinska S. Tiesu ētiskā regulējuma izpēte. Pētījuma ziņojums. 2016. gada marts-aprīlis. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-tieslietu-padomi/2016/maijs/7694-petijums-sacies-aktivs-tiesnesu-profesionalas-etikas-veidosanas-process/> (Aplūkots 2017.gada 5.aprīlī).

Valsts garantē, vai vismaz tai būtu jāgarantē, noteikts apjoms neatkarības esamībai. Tajā pašā laikā valsts garantē arī medijiem brīvu un neatkarīgu mediju vidi. Līdz ar to, brīdī, kad abas jomas sāk viena otru ietekmēt, ir jāvērtē kādas nepilnības vai kļūdas pieļāvusi valsts, pildot savus pienākumus. Tiesnešu stingrais, taču neprecīzais, regulējums garantē noteiktus rāmjus, kuros tiesnešiem ir jāiekļaujas. Robi noteiktos likuma pantos vai to garantētajā reālajā izpildījumā, nozīmē robus arī šajā neatkarības rāmī. Pastāvot kaut vienas robam, ārējs spēks, šajā gadījumā medijs, var to pārveidot, ietekmējot no ārpuses. Turpretī mediju plašais un nekonkrētais regulējums sniedz medijiem visatļautību, brīvību un neatkarību. Ja iedomājas stilizēti, tad mediju laukums ir liela plakne, kura vienā stūrī atrodas tieslietas un tiesneši. Tie veido mazu rāmi, kas brīvi atrodas šajā plaknē. Ja valsts garantē pilnīgu neatkarību tiesu varai un tiesnešiem, tad rāmis ir slēgts un medijiem tiek tā informācija, kas viņiem tiek piedāvāta, ir precīza un sabiedrībai noderīga, turklāt informācijas atspoguļošana nekādi neietekmē tiesnešus, viņu darbu vai citas tieslietu sfēras, jo tiek pasniegta pēc, nevis pirms procesiem. Turpretī, ja valsts nenodrošina šo neatkarību, tas veido plaisas rāmī. Pa šīm plaisām mediji iekļūst tieslietās pārāk dziļi un sāk tās ietekmēt, brīvi izvēloties ko un par ko publicēs, ko noklusēs, kā to darīs un tā tālāk.

Par valsts pienākumu izpratni par tiesnešu neatkarības nodrošināšanu liecina arī Ministru kabineta 2009.gada 7.oktobra rīkojums Nr.685 "Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.–2015.gadam", kurā iekļauts punkts par tiesu varas neatkarības sekmēšanu.¹⁴⁵ Pamatnostādnēs noteikti šādi punkti:

1) Tieslietu padomes izveide:

nodrošināt Tieslietu padomes institūta tiesisko regulējumu;

2)tiesnešu darba samaksa un sociālās garantijas:

nostiprināt tiesneša amatalgas un sociālo garantiju principu.

Tādejādi secināms, ka valsts ar šiem diviem pienākumiem izprot tiesnešu neatkarības garantu. Tas nozīmē, ka citas garantijas, pēc valsts domām, ir garantētas un tajās nav atrodamas problēmas. Jau iepriekš apskatītās Satversmes tiesas noteiktās tiesnešu neatkarības garantijas (tiesneša amatā atrašanās garantijas (tiesnešu iecelšanas vai apstiprināšanas kārtība, iecelšanai nepieciešamā kvalifikācija, amata saglabāšanas garantijas, nosacījumi paaugstināšanai amatā un pārcelšanai citā amatā, pilnvaru apturēšanas un izbeigšanas nosacījumi), tiesneša

---

¹⁴⁵ Sīkāk sk.: Ministru kabineta 2009.gada 7.oktobra rīkojums Nr.685 "Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.–2015.gadam". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=198914> (Aplūkots 2017.gada 5.aprīlī).

neizskaramība, finansiālā drošība (sociāla un materiāla rakstura garantijas), tiesneša institucionālā (administratīvā) neatkarība un tiesu varas faktiskā neatkarība no izpildvaras vai likumdevēja politiskās ietekmes. Visas šīs garantijas ir cieši saistītas, un, ja kaut viena no tām tiek nesamērīgi ierobežota, tad tiek pārkāpts tiesnešu neatkarības princips un līdz ar to apdraudēta tiesas pamatfunkciju veikšana un cilvēka tiesību un brīvību nodrošināšana¹⁴⁶), ir nepieciešams pilnveidot un uzlabot. Tomēr šajos jautājumos nav notikušas izmaiņas, kas veicinātu neatkarības palielināšanos vai uzlabošanu. Līdz ar to, autore var secināt, ka valsts nav pilnvērtīgi ieinteresēta celt sabiedrības ticību tiesu varai, nodrošinot neatkarīgus un objektīvus tiesnešus.

Valsts nav izpildījusi savu pienākumu pret tiesnešiem, nodrošinot un aizsargājot to neatkarību pilnā apmērā. Tiklīdz kāds no pienākumu punktiem nav kvalitatīvi vai pietiekami izpildīts, var rasties iespēja mazināt sabiedrības uzticību tiesai. Turklāt, rodas jautājums kā sabiedrība var ticēt tiesas nodrošinātajam taisnīgumam, ja pati valsts nerūpējas par to pietiekami.

Vērtējot valsts uzraudzību pār mediju darbu un kvalitatīvu uzdevumu izpildi, jāsecina, ka arī šeit ir acīmredzamas nepilnības. Nosakot tikai vienas mediju nozares apakšnozares uzraudzību, tiek palaistas pašplūsmā pārējās nozares. Piemēram, interneta medijus neuzrauga neviena instance Latvijā. Tas nozīmē, ka interneta medijiem nav pietiekamas atbildības apziņas gan sabiedriskās domas veidošanā, gan tieslietu atspoguļošanā. Līdz ar to, sabiedrībai nav nodrošinātas kvalitatīvas ziņas un viedokļi, kas izskan šajos medijos. Tāpat ir ar drukātajiem medijiem. Valsts nav noteikusi regulējumu drukāto mediju uzraudzībai. Pašlaik Latvijā darbojas viena mediju nozares uzraudzības institūcija - NEPLP. Tomēr tās uzraudzības apjoms ir niecīgs, ja vērtē visu pieejamo mediju kopumu Latvijas iedzīvotājiem. Ir būtiski, lai valsts ne tikai nodrošina tiesnešu neatkarību, bet arī veicina tās saglabāšanos, aizsargājot to mediju vidē un tajos sniegtās informācijas plūsmā.

Par piemēru ņemot nesenos grozījumus EPLL, kas nosaka, ka NEPLP locekļa amata kandidātam jābūt tiesīgam saņemt pielaidi valsts noslēpumam, tiek vērtēta kā šī ziņa tiek paskaidrota no valdības puses un kā tā tika pasniegta medijos.¹⁴⁷ Nosakot šādu prasību NEPLP locekļa kandidātam, tika samazināts kandidātu skaits. Turklāt tas ietekmē pašu padomi un ar to saistīto darbību. Latvijas ziņu portāls www.delfi.lv šo ziņu atspoguļoja ar virsrakstu "Mediju

---

¹⁴⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2009-11-01, 8.2. punkts.

¹⁴⁷ Sīkāk sk.: Latvijas Republikas 12.Saeimas rudens sesijas sešpadsmitā sēde 2016.gada 1.decembrī. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/389> (Aplūkots 2017.gada 5.aprīlī).

uzrauga kandidātiem vajadzēs pielaidi valsts noslēpumam, lemj Saeima”.¹⁴⁸ Tas var, pirmkārt, maldināt sabiedrību, liekot domāt, ka NEPLP uzrauga visus medijus. Otrkārt, arī Saeimas pārstāvji pauž viedokli, kuros nosaka, ka grozījumi ir nepieciešami, jo mediji ir nacionāls jautājums. Tomēr šie grozījumi neietekmē visu mediju nozari kā tādu, bet gan tikai vienu tās atzaru - elektroniskos plašsaziņas līdzekļus. Līdz ar to, var rasties šaubas, ka pati Saeima līdz galam izprot mediju jēdzienu, būtību un to nozīmi. Tas vēlreiz apliecina autores secinājumu, ka medijiem ir nepieciešams kvalitatīvs normatīvais regulējums, iekļaujot tajā laikam atbilstošus terminu skaidrojumus.

No tā jāsecina, ka, lai medijs nespētu nekādi ietekmēt tiesnešus un to neatkarību un objektivitāti, tiesnešiem ir jājūtas pasargātiem, drošiem par savu neatkarību, drošiem par aizsardzību no valsts puses. Un šo sajūtu var nodrošināt tikai valsts, pildot savus pienākumus tā, kā tai pienākas tos pildīt.

Tāpat, valsts pienākums ir nodrošināt mediju uzdevumu uzraudzību ar speciāli tam izveidotu institūciju. Tomēr jāsecina, ka šobrīd šādai iestādei būtu neliela nozīme, ņemot vērā nesakārtoto jautājumu par mediju uzdevumiem. Līdz ar to, iesākumā ir nepieciešamas izmaiņas mediju tiesiskajā regulējumā, no kura atvasinātos arī nepieciešamība pēc kvalitatīvas uzraudzības institūcijas.

---

¹⁴⁸ Sīkāk sk.: B.a. Mediju uzrauga kandidātiem vajadzēs pielaidi valsts noslēpumam, lemj Saeima. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/mediju-uzrauga-kandidatiem-vajadzēs-pielaidi-valsts-noslepumam-lemj-saeima.d?id=48247745> (Aplūkots 2017.gada 5.aprīlī).

SECINĀJUMI

1. Tiesiskā valstī, kurā pastāv vārda brīvība, masu medijam ir būtiska loma sabiedrības informēšanā, kā arī mediji nodrošina to, ka sabiedrības locekļi var uzrunāt viens otru. Mūsdienās tieši mediji ir tie, kas informē sabiedrību par valsts varas stratēģijām, politiku, darbībām un citiem aspektiem, lielā mērā arī nosakot sabiedrības attieksmi pret valsts varu. Mediji ir arī starpnieki informācijas apritē starp tiesu un sabiedrību.

2. Latvijas normatīvo aktu regulējums, kas regulē mediju darbību ir pretrunīgs un nepilnīgs. Novecojušais regulējums nespēj veiksmīgi regulēt mediju attiecības ar valsti un sabiedrību. Mediju nepārtrauktajai attīstībai un sabiedrības pieaugošajai interesei un iespējām uzzināt vairāk, ir nepieciešams tāds mediju tiesību institūts, kas nodrošina sabiedrības tiesības uz patiesu, kvalitatīvu un noderīgu informāciju. Lai sakārtotu mediju tiesību institūtu, ir nepieciešams ne tikai sakārtot mediju regulējumu, bet attīstīt un pilnveidot pašu tiesību institūtu, veicot tādas izmaiņas, kas nodrošina, kad sabiedrības, gan mediju interešu aizstāvību.

3. Ir fundamentāli svarīgi, lai medijs veidotu pareizu, patiesu un taisnīgu tiesas piemēru un tēlu, veidojot sabiedrības viedokli par tiesu varu. Medijiem ir jānes atbildība par ziņu patiesumu un nepieciešamību, jo mūsdienu informācijas pārpilnības laikmetā nav vietas maldinošai un liekai informācijai. Medijam arī jāspēj izvērtēt ziņu sociālais devums un noderīgums sabiedrībā. Par pamatu tam ņemot gan valsts netieši uzlikto pienākumu veidot sabiedrības viedokli, gan patiesu un pareizu ziņu saturisko veidošanas nozīmi.

4. Latvijas nacionālais medijs nepilda galvenā ziņu sniedzēja funkciju valstī. Nacionālais medijs ir valsts finansēts, līdz ar to cieši saistīts ar valsti un tās varu. Sabiedriskā medija uzdevums ir būt orientētam uz sabiedrību un tās interesēm, veicināt sabiedrības uzticību valsts varām un veidot daudzpusīgu, saistošu un patiesu tiesu varas darbību atspoguļojumu. Norādot, ka nacionālais medijs ir vienlīdzīgs ar citiem medijiem valstī, zūd tā funkcija, jēga un reizē arī valsts uzticība nacionālajam medijam kā pirmajam informācijas uzzinātājam par valstiski nozīmīgām lietām.

5. Medijam, uzņemoties sabiedrības informatora un “sargsuņa” lomu, ir jāspēj atbildēt par savām darbībām. Informēšanas uzdevums ietver sevī arī ziņas mērķa noteikšanu, lai secinātu vai tā ir svarīga sabiedrībai un ar tās pasniegšanu netiek pieļauta kāda veida manipulēšana ar sabiedrību. Mediju atbildība nevar rasties tikai par acīmredzamu vai skaidri

zināmu kaitējuma nodarīšanu. Atbildība ir jāuzņemas arī par neobjektīvu vai nepilnīgu faktu atspoguļošanu un konkrētas reakcijas izsaukšanu, ja tai ir sabiedriski nelietderīgas informācijas raksturs. Medijam ir jāsaprot savu darbību sociālais devums un ietekme un jāspēj nest atbildība par to.

6. Latvijā ir vāja mediju uzraudzība. Netiek nodrošināta pilnvērtīga un daudzpusīga sabiedrības interešu pārstāvība, kas reizē nenodrošina pilnīgu kvalitatīvu ziņu devumu. Trūkstot kvalitatīvam ziņas saturam, trūkst ziņas jēga un līdz ar tās nepieciešamība sabiedrībā. Tiesiskā demokrātiskā valstī ir nepieciešma neatkarīga mediju uzraudzības institūcija. Ir svarīgi, lai tā neatrastos neviena kontrolē, kas nodrošinātu arī to, ka caur uzraudzības institūciju, un tāpat arī caur mediju, netiktu lobētas kāda intereses, kas nav nepieciešamas sabiedrībai un tās interesēm.

7. Taisnīgs tiesas spriedums ir rezultāts neatkarīgam un objektīvam tiesnesim. Tiesnešu neatkarību no vairākiem nozīmīgiem aspektiem jāgarantē valstij. Netaisnīgi vai apšaubāmi tiesas spriedumi sabiedrības acīs ir arī valsts atbildība. Latvijā valsts tiesnešu neatkarību negarantē pilnībā. Ir vairāki aspekti, kas tiek nodrošināti, bet nepilnības tiesnešu atalgojumu sistēmā un finansiālās drošības nodrošināšanā, rada plaisas un nepilnīgu tiesnešu neatkarību. Nav precīzi un daudzpusīgi arī regulēts jautājums par necieņas izrādīšanu tiesnesim vai viņa darbam. Medijiem tiek dota samērā maz ierobežota brīvība, veidojot un radot tiesneša tēlu, izmantojot ne tikai pozitīvos vai negatīvos piemērus, bet arī ļaujot neierobežoti izteikties par tiesnesi ārpus tiesas sēžu laika.

8. Sabiedrības uzticība tiesai veidojas no tādiem aspektiem, kā sabiedrības informētība par tiesu darbu, spriedumu saprotamība, gan kvalitatīvas un saturiski jēgpilnas mediju sniegtās ziņas, gan arī pašu tiesnešu komunikācija ar medijiem un sabiedrību. Sabiedrību ir jānodrošina ar objektīvu un plašu informāciju no abām pusēm - gan ar mediju sniegtajām ziņām vai viedokli, gan tiesnešu skatījumu, vērtējumus un komentāriem. Tiesnesim ir jākomunicē ar sabiedrību, gan lai veicinātu uzticību tiesai, gan veidotu cienījamu, veidu un autoritātu tiesneša tēlu.

9. Tiesneša neatkarību nodrošina valsts, veicot vairāku neatkarības garantiju un pienākumu izpildi. Tikai gadījumos, kad valsts nodrošina pilnīgu tiesnešu neatkarību, izpildot visus nepieciešamos kritērijus, var runāt par pilnvērtīgu un nodrošinātu tiesnešu neatkarību. Rūpējoties par tiesnešu neatkarību un objektivitāti, valsts parāda savu uzticību un nostāju pret tiesu darbu. Medijam ir jābūt tikai saziņas līdzeklim procesuālajā cīņā, nevis tās radītājam, veidojot neobjektīvu tiesu.

10. Mediju tiesisko regulējumi būtu nepieciešams papildināt ar pilnveidotām, uzlabotām definīcijām, izveidojot arī jaunas definīcijas, kas regulē tās mediju tiesību nozares, kas patreiz nav noregulētas, piemēram, sociālie jeb interneta mediji. Tāpat ir nepieciešams precīzāks un sašaurināts žurnālistu pienākumu un tiesību regulējums. Mediju tiesības ir jāpilnveido pakāpeniski - vispirms nodrošinot nepieciešamās izmaiņas mediju tiesiskajā regulējumā, no kā arī atvasinātos nepieciešamība pēc kvalitatīvas uzraudzības institūcijas un tās izveides un regulējuma.

AVOTU SARAKSTS

Izmantotā literatūra:

1. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs Dr.iur.J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2013.
2. Alexy R. A theory of a legal argumentation. Oxford: Oxford University Press. 1989.
3. Barak-Erez D. The Doctrine of Legitimate Expectations and the Distinction between the Reliance and Expectation Interests. European Public Law, volume 11, Issue 4. New York: Kluwer Law International, 2005.
4. B.a. Tiesnešu pamatprincipi: Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes secinājumi, 13.punkts. Jurista vārds, 2010. gada 28.decembris, Nr. 52.
5. B.a. “Mediju uzrauga kandidātiem vajadzēs pielaidi valsts noslēpumam, lemj Saeima”. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/mediju-uzrauga-kandidatiem-vajadzეს-pielaidi-valsts-noslepumam-lemj-saeima.d?id=48247745> (Aplūkots 2017.gada 5.aprīlī).
6. B.a. DP noraida apgalvojumu, ka žurnālistu pratināšana Juraša lietā ir vēršanās pret mediju neatkarību. Pieejams: <http://www.irlv.lv/2017/2/13/dp-noraida-apgalvojumu-ka-zurnalistu-pratinasana-jurasa-lieta-ir-versanas-pret-mediju-neatkaribu> (Aplūkots 2017.gada 19.martā).
7. B.a. Ētikas komisiju lūdz izvērtēt tiesneša Bistera iespējamus pārkāpumus atsevišķu lietu skatīšanā. Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/national/politics/etikas-komisiju-ludz-izvertet-tiesnesa-bistera-iespejamus-parkapumus-atsevisku-lietu-skatisana.d?id=48446789> (Aplūkots 2017.gada 7.martā)
8. B.a., Tiesneša Aigara Strupiša iesniegums Tiesnešu ētikas komisijai. Pieejams: (Aplūkots 2017.gada 7.martā).
9. Bārdiņš G. Dialoga metode un sabiedrības uzticība tiesai. Jurista vārds 2007.gada 18.septembris. Nr. 38.
10. Blass R. Vai taisnīgi? Tiesa māmiņai liek maksāt 2500 eiro par dzīvokli, kurā viņa nav dzīvojusi ne dienas. Pieejams: <http://skaties.lv/beztabu/skandali/vai-taisnigi-tiesa-maminai-liek-maksat-2500-eiro-par-dzivokli-kura-vina-nav-dzivojusi-ne-dienas/> (Aplūkots 2017.gada 17.martā).

11. Briggs A and Burke P. A social history of the media. From Gutenberg to the Internet. Polity Press, 2002.
12. Brikše I. Komunikācija. Mediji. Universitāte. Rīga: Mansards, 2016.
13. Brikše I., Skudra O., Tjarve R. Baltic Media in Transition. Tartu: Tartu University Press, 2002.
14. Cīpeliuss R. Vispārējā mācība par valsti. Rīga: Izdevniecība AGB, 1998.
15. Čepāne I. Tiesības uz taisnīgu tiesu kā personas pamattiesības. Jurista vārds, 2005. gada 27. septembris, Nr. 36.
16. DeFleur, Melvin Lawrence. Theories of mass communication. New York: Longman, 1989.
17. Dišlers K., Likuma cieņa un autoritāte. 1929. gada maijs. Pieejams: http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pp|issue:p_001_juri1929n05|article:DIVL23|page:1|block:P2_TB00001|query:Likuma%20cieFa%20un%20autorit%01te%20likumam%20likumu%20likuma%20un|issueType:P (Aplūkots 2017. gada 26. martā).
18. Endziņš A. Tiesu sistēmas un politikas saskarsme un dinamika. Jurista vārds 2002. gada 7. maijs Nr. 9. (242).
19. Gailīte D., Litvins G. Konference par tiesu attiecībām ar politiķiem, medijiem un sabiedrību. Jurista vārds, 2014. gada 22. aprīlis Nr. 16 (818).
20. Garner A. B. edit. Blacks' Law Dictionary. St. Paul: West Group, 1999.
21. Journalism Encyclopedia. Fourth Estate definition. Pieejams: <https://www.openschoolofjournalism.com/resources/encyclopedia/fourth-estate> (Aplūkots 2017. gada 26. februārī).
22. Horn N. Einführung in die Rechtswissenschaft und Rechtsphilosophie. 4., neu bearbeitete Auflage. Heidelberg: C.F. Müller, 2007.
23. Hulin A. Joint Declarations of the representatives of intergovernmental bodies to protect free media and expression. Vienna: OSCE Representative on Freedom of the Media, 2013.
24. Kants I. Tīrā prāta kritika. Rīga: Zinātne, 2011.
25. King M, Thornhill C. Niklas Luhmann's Theory of Politics and Law. New York: Palgrave Macmillian, 2003.
26. Kovaļevska A. Tiesnešu darbs mediju un sabiedrības uzmanības centrā. Jurista vārds 2010. gada 7. oktobris Nr. 39.

27. Kucina I. Nolēmumu kvalitāte ir būtisks tiesu varas prestiža kritērijs. Jurista vārds 2016.gada 23.februāris Nr. 8 (911).
28. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas Vestnesis, 2014.
29. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VI nodaļa. Tiesa. VII nodaļa. Valsts kontrole. Autoru kolektīvs prof.R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013,
30. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga:Latvijas Vēstnesis, 2011.
31. Latvijas tiesnešu mācību centrs. Tiesas klientu vērtējums - ceļš uz tiesu darba pilnveidi. 2010. gada tiesu darba novērtējuma pētījums. Pārskats par pētījuma veikšanu un aptaujas rezultātiem. Rīga, 2011, 7.lpp. Pieejams: https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/profiles/Latvia_evaluation_satisfaction_lv.pdf (Aplūkots 2017.gada 20.aprīlī).
32. Luhmann N. The reality of the mass media.Cambridge: Polity Press, 2000.
33. Luhmann N. Trust and Power. Chichester: John Wiley & Sons, 1979.
34. Lursoft dati par žurnālistu biedrībām. Pieejams: https://www.lursoft.lv/exec?general=žurnālistu&cid=LVA_1019&act=URCP&ref=LurTop&l=lv&cp=3&task=search&rcode=&CompanySearchForm%5BcompanyName%5D=žurnālistu&CompanySearchForm%5Bcountry%5D= (Aplūkots 2017.gada 15.martā).
35. Masu mediju definīcija. Pieejams: [http://www.dictionary.com/browse/mass--media](http://www.dictionary.com/browse/mass-media)(Aplūkots 2017.gada 12.februāri).
36. Matscher F. The right to a fair trial in the case-law of organs of the European convention on human rights. The right to a fair trial. Strasbourge: Council of Europe publishing, 2000.
37. Meļķis E., Latvijas tiesiskās sistēmas ceļš uz demokrātisku tiesisku valsti. Rakstu krājums. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2014.
38. Meļķis E. Leģitimācija. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998.
39. Montesquieu. The spirit of laws. Translated by Thomas Nugent. New York: Cosimo Classics, 2011.
40. Moy P. and Bosch B., Theories of public opinion. Sociology Department: Faculty Publications, 2013.
41. NEPLP Konceptija par jauna Latvijas sabiedriskā elektroniskā medija izveidi. Pieejams: http://neplpadome.lv/lv/assets/documents/sabiedriskais%20pasutijums/KMKonc_030613_LSEM.pdf (Aplūkots 2017.gada 15.martā).

42. Osipova S. Tiesiskums: Politisks vai juridisks jēdziens? Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: Akadēmiskais apgāds, 2012.
43. Osipova S. Tiesiska valsts vai "tiesnešu valsts". Jurista vārds 2016.gada 5.jūlijs Nr. 27 (930).
44. Paļčikovska M. Tiesneša objektivitāte un neitralitāte: sacīkstes principa realizācija. Jurista vārds, 2007. gada 27.novembris Nr. 48 (501).
45. Pleps J., Pastars E, Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004.
46. Putniņa A., Mežinska S. Tiesu ētiskā regulējuma izpēte. Pētījuma ziņojums. 2016. gada marts-aprīlis. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/9_Tieslietu_padome/Dokumenti/Tiesu%20etiska%20petijuma%20izpete,2016.pdf (Aplūkots 2017.gada 5.aprīlī).
47. Skudra O., Latvijas preses vēsture: diskursi un identitātes. Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2010.
48. Sloka L. Augstākās tiesas tiesnesis Strupišs pieņem lēmumu sava bijušā klienta lietā. Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/zinju-analize/zinas/augstakas-tiesas-tiesnesis-strupiss-pienem-lemumu-sava-bijusa-klienta-lieta.a224533/> (Aplūkots 2017.gada 20.februārī).
49. Sprance I. "Priekš tiesas. Zelta kundzei 5000 latu". Pieejams: <http://www.irlv.lv/2017/1/18/prieks-tiesas-zelta-kundzei-5000-latu> (aplūkots 2017.gada 12.februārī).
50. Sterne J. Social Media Metrics: How to Measure and Optimize Your Marketing Investment. New Jersey: John Wiley & Sons, 2010.
51. Prezentācija: "Jauna Latvijas elektroniskā sabiedriskā medija misija, vērtības, mērķi", 1.darba grupas tikšanās 17.08.2012. Pieejama: <http://neplpadome.lv/lv/sakums/sabiedriskie-mediji/sabiedriskais-pasutijums/jaunais-sabiedriskais-elektroniskais-medijs/1.darba-grupa.html> (Aplūkots: 2017.gada 15.martā).
52. Rožukalne A. Complete publication list. Pieejams: <http://andarozukalne.bertha.me> (Aplūkots 2017.gada 15.aprīlī).
53. Thomson G. International Encyclopedia of the Social Sciences, 2008. Pieejams: <http://www.encyclopedia.com/social-sciences/applied-and-social-sciences-magazines/jellinek-georg> (Aplūkots 2017.gada 5.aprīlī).
54. Treijs R. Par preses brīvību, pret cenzūru. Latvijas Vēstnesis, 12.02.1999., Nr.41/42. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/21748> (Aplūkots 2017.gada 1.aprīlī).
55. Vēbers M. Politika kā profesija. Zinātne kā profesija. Rīga: Izdevniecība AGB, 2002.

56. Vildbergs H. J., Messeršmits K., Niedre L. Pilsonis tiesiskā valstī.: mācību līdzeklis. Rīga:Latvijas Universitāte, 2004.

57. Zvejniece R. Apkopota tiesu prakse par dzīvokļu apsaimniekošanu. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-notikumiem/2017/janvaris/8043-apkopota-tiesu-prakse-par-dzivoklu-apsaimniekosanu/> (Aplūkots 2017.gada 19.martā).

58. Zvejniece R. Civillietu departamentā darbu sāk tiesnesis Aigars Strupišs. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-notikumiem/2014/julijis/6529-civillietu-departamenta-darbu-sak-tiesnesis-aigars-strupiss/> (Aplūkots 2017.gada 7.martā)

Normatīvie akti

1. ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija. Pieejams: <http://www.tiesibsargs.lv/lv/pages/tiesibu-akti/ano-dokumenti/ano-vispareja-cilvektiesibu-deklaracija> (Aplūkots 2017.gada 3.aprīlī).

2. Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/705> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

3. Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_LAV.pdf (Aplūkots 2017.gada 26.martā).

4. Eiropas Savienības Pamattiesību harta 2012/C 326/02. Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A12012P%2FTXT> (Aplūkots 2017.gada 15.martā).

5. Latvijas Republikas Satversme. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57980> (Aplūkots 2017.gada 12.februārī).

6. Civilprocesa likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50500> (Aplūkots 2017.gada 9.aprīlī).

7. Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=214039> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

8. Latvijas Republikas Civillikums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=225418> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

9. Likums "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=61913> (Aplūkots 2017.gada 7.martā).

10. Likums "Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=64879> (Aplūkots 2017.gada 12.februārī).

11. Likums "Par tiesu varu". Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=62847> (Aplūkots 2017.gada 4.aprīlī).

12. Tiesnešu disciplinārās atbildības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=57677> (aplūkots 2017.gada 18.aprīlī).

Ētikas kodeksi:

1. Bangaloras Tiesnešu ētikas kodekss. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

2. Latvijas tiesnešu ētikas kodekss. Pieejams: <https://www.tiesas.lv/normativie-akti-3> (Aplūkots 2017.gada 26.februārī).

3. Latvijas Žurnālistu asociācijas ētikas kodekss, aktuālā redakcija no 14.03.2014. Pieejams: <http://www.latvijaszurnalisti.lv/etikas-kodekss/> (Aplūkots 2017.gada 15.martā).

4. Latvijas žurnālistu ētikas kodekss. Pieņemts Latvijas Žurnālistu savienības konferencē 1992. gada 28. aprīlī. Pieejams: <http://www.zurnalistusavieniba.lv/index.php?p=3519&lang=923&pp=3768> (Aplūkots 2017.gada 12.februārī).

Juridiskās prakses materiāli:

Tiesu prakse

1. ECT 2002.gada 28.novembra spriedums lietā "Lavents pret Latviju".
2. ECT 1997. gada 29. augusta spriedums lietā "Worm v. Austria".
3. ECT Trešā departamenta spriedums lietā "A/s Diena un Ozoliņš pret Latviju".
4. ECT 1976.gada 7.decembra sprieduma lietā „Handyside pret Lielbritāniju”.
5. ECT 1994.gada 23.septembra sprieduma lietā „Jersild pret Dāniju”.
6. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā nr. 2001-10-01.
7. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā 2001-06-01.
8. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā nr. 2003-02-0106.
9. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2003-05-01.
10. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā nr. 2004-19-01.
11. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2009-11-01.

12. Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr.2015-01-01.

13. Administratīvā apgabaltiesa. 143/AA751-04/4. 2014.gada 23.aprīlis.

Citi prakses materiāli

1. ANO Cilvēktiesību komiteja. Vispārējais komentārs Nr.32. (*General comment No. 32*) 23.08.2007. 18.punkts. Pieejams: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=8&DocTypeID=11 (Aplūkots 2017.gada 11.aprīlī).

2. Consultative Council of European Judges (CCJE). Opinion No.18. The position of the judiciary and its relation with the other powers of state in a modern democracy.

3. Likumu un ministru kabineta noteikumu krājums. 7.burtnīca. Tieslietu ministrijas kodifikācijas nodaļas izdevums. 1924.gada 30.aprīlī.

4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krājums 1990-1995. Rīga:Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995.

5. Latvijas Republikas 12.Saeimas rudens sesijas sešpadsmitā sēde 2016.gada 1.decembrī. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2016/240.1> (Aplūkots 2017.gada 5.aprīlī).

6. Latvijas Republikas Tieslietu padome. Tiesu komunikācijas stratēģija. 2015.gada 18.maijs.

7. Ministru kabineta rīkojums Nr. 667. Rīgā 2016. gada 8. novembrī (prot. Nr. 60 58. §) Par Latvijas mediju politikas pamatnostādņēm 2016.-2020. gadam. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/op/2016/221.3>. (Aplūkots 2017.gada 26.martā).

8. Ministru kabineta 2009.gada 7.oktobra rīkojums Nr.685 “Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.–2015.gadam”. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=198914> (Aplūkots 2017.gada 5.aprīlī).

Arhīva materiāli

1. Intervija ar Augstākās tiesas Civillietu departamenta tiesnesi Aigaru Strupišu 2017.gada 20.februārī. Elīnas Kaliksones personīgā arhīva materiāli.

2. Intervija ar Augstākās tiesas komunikācijas nodaļu 2017.gada februārī. Elīnas Kaliksones personīgā arhīva materiāli.

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Maģistra darbs „Latvijas mediju ietekme uz tiesnešu neatkarību un objektivitāti” ir izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedrā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi, tajā izmantoti tikai norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Elīna Kaliksone _____

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba vadītāja: profesore Dr.iur. Sanita Osipova _____

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedrā 2017.gada _____.

Metodiķe: Baiba Beļicka _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē:

_____